PURCHASED FOR THE

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

FROM THE

CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT

FOR

CATALAN LANGUAGE & LITERATURE 68

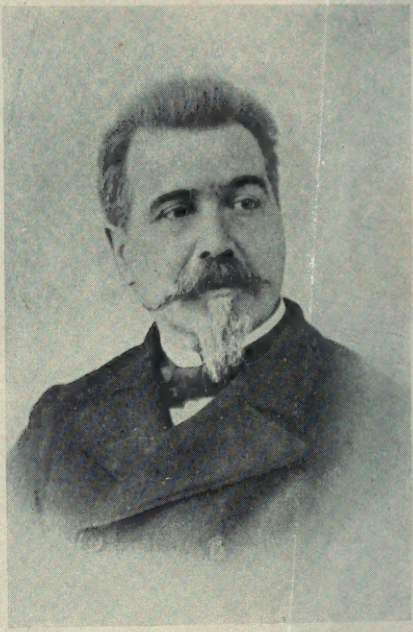

EMILI VILANOVA

GENT DE CASA

BARCELONA
ILUSTRACIÓ CATALANA
1906

PC
3941
V43G4
1906

RESERVATS TOTS LOS DRETS

LIBRARY
DEC 4 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

Barcelona — Estampa de J. Thomàs.

L'ULTIMA FESTA

Entre'l vetllador y la màquina de cusir, posats al peu de la botiga per arreplegar la llum que baxa escadussera en lo carreró, quedava embrassat lo llindar y tancat lo pas al mateix temps.

A quarts de set del matí comensavan a exir criatures, com de sota la màquina, ab un tros de pà a les mans; s'espargían pel carrer obrint més aviat la boca que'ls ulls, y tot seguit quedava animat lo barri ab los crits, les corredisses y les primeres rialles ab que saludava'l día tota aquella canalleta.

Lo *Sidro* sentat devant del vetllador, acotat sobre'ls genolls, feya'ls

diferents exercicis y maniobres del ofici. A voltes, tot d'un plegat, axecava'l còs y comensava un jòch molt viu, que no se li veyan les mans, passant y repassant la falzilla a un costat y altre de les estenalles; agafava la forma, y ab pols segur contornejava la sola; després, com si li fes dolesa'l càstich, l'amorosía llepantla desde la punta fins a donar lo tom al taló, a la manera d'un pare benigne qu'aconsola l'infant, temerós d'haver extremat massa'l rigor. Tornava a subgectarla per ferhi'ls repunts, y donava gust contemplar ab la llestesa qu'extenía'ls brassos, que desde lluny, al entrar al carrer, se veya exir una mà fòra la porta y amagarse desseguida com si jugués.

La seva dòna, sentada també al peu de la màquina, treballava ab afany, sense distreures ni apartar los ulls de la roba que cusía. Y deya al seu marit quan les veus de la quitxalla s'allunyavan ò's sentía la remor d'algun carro que s'acostava:

— Vès, *Sidro*, guàyta ahont son aquelles criatures, que no prenguin mal.—

Lo *Sidro* treya'l cap fòra, feya un

crit a la maynada que comparexía desseguida, els uns mitx temerosos fregant l'espatlla per la paret y acostantse ab molta cautela, y'ls més petits rient ab tota ignocencia y preguntant:

— ¿Que'ns crida, pare?—

Al cap d'una estona ja havían tornat a escórrers dret a la plasseta, y tot se restablía en lo mateix ordre: la màquina brunzint, ella atenta, de cap a la feyna, lo *Sidro* fent repunts, y les criatures jugant.

Aquesta quietut y seguit de treballar durava hores, sense que ningú dels dos se distragués de la seva tasca. De sobte, sens cap indici ni preparació, quan més enfeynat semblava estar lo *Sidro,* rompía a cantar ab un doll de veu asprosa y robusta:

Guatlles y llebres
poblan l'ubaga
hont sempre vaga
l'ayre dolset...

Tornava a callar y a posarse serio, feréstech, los ulls clavats a la forma, que qualsevol haguera dit qu'era un altre'l qui havía cantat.

* * *

L'hora d'esmorzar era d'un recreyo molt delitós per ell y graciosa distracció pel qui l'observés. Exía al mitx del carrer en mànegues de camisa, ab unes calses de drap tan amples y unes arrugues tan folgades, qu'algun mofeta suposava qu'en lloch de trinxa anavan pel sistema de barreta y anelles, que'ls plechs podían córrer ensà ò enllà com una cortina. Portava en la mà esquerra un plat ab curull de corals y esmeraldes, ¡tan goig feyan lo pebrot y les olives regaloses d'oli y'l tall de bacallà ros com un riell d'or! Sota de aquexa riquesa, y en la matexa mà, com si'ls dits li fessin de prestatge, hi tenía'l tros de pà, la forquilla y un rave de fulles pomposes; qu'era verdadera confusió vèurel treure tan aviat la forquilla, enastar un tall, y desarla tot seguit per poder pendre'l mos de pà y sens destorbarse acudir al acompanyatge y tornarlo allí sota; rependre la forquilla, clavar llansada al pebrot, desar l'ey-

na, etz., etz.; y esmorzava d'aqueix terme complicat, fins que'l plat quedava buyt, apurat lo pà y abolit lo rave ab aquella brotada ufanosa de fullàm vert.

* * *

Ni envejosos ni envejats, compadits més be per algú que no podía compendre aquella felicitat relativa conseguida a forsa d'escarràs, pujant a cinch criatures, mantenintse tots y sent dos no més a guanyar, passavan los díes sens amidar les hores ni apressarles, ab la tranquilitat del treball, y saludantlo ab goig quan més ne sortía, per que'ls hi duya aument de pà a la taula, vestidets per les criatures y estalvi per pagar al corrent lo lloguer de la casa.

Ella, mancada de salut, aclaparada de tant fer anar la màquina, deya veyent aquells plechs de roba que enllestía:—¡Tant que treballem y may nos arriba pel gasto! — Lo *Sidro* no tornava resposta, seguía ab la feyna, martellejant sola ab dalit, indiferent, y potser després, quan no lograva distreures de les paraules de la seva

dòna, era quan esclatava ab sa veu ingrata:

Guatlles y llebres
poblan l'ubaga...

qu'era l'únich senyoríu de menjar fi que li passava pels llavis; ¡guatlles y llebres ab la tonada d'en Clavé!

—*Sidro*, tindràs d'escriure al noy; si s'escapa aquest correu, estarà un altre mes sense sapiguer de nosaltres.—Al cap d'una estona parava la màquina, s'axugava'ls ulls, y altra volta reprenía la feyna y a pensar ab son fill, que'l tenía lluny, a Filipines servint al Rey.

De tart en tart, se veyan pel carrer uns minyons alts, secardins, lo color trencat, vestits de vions, guaytant los números de les portes, fins que topavan ab la botiga del sabater. ¡Quína alegría en aquella casa, y quína pressa a treure tamborets y cadires fent rotllo al vetllador! Eran llicenciats que'ls hi portavan recados del noy. Parlavan d'ell y de les fatigues sofertes en aquella terra assoleyada, mal sanitosa y dolenta pels *castilas*. Sa mare'ls hi feya més preguntes que respostes conseguides...

Després lo *Sidro*'s llevava'l devantal, cercava alguns quartos entremitx dels trossos de vidre y retalls de sola escampats pel vetllador, y tots plegats se n'anavan a refrescar. Ella sortía al llindar de la porta y contemplava ab emoció a aquells minyons qu'havían vist al noy, fins que la curvatura del carrer los hi amagava a la vista.

— ¿Lo *mà* va vestit com aquexos homes? — li preguntava la quitxalla qu'encara guaytava avall, per allí ahont havían desaparegut los militars.

— ¿Que tampoch porta sabre,'l *mà*? — reprenían, tombantse, alsant lo cap y mirantla fixament. — Cúyti, mare, díguí!... ¿que'n porta de sabre? —

* * *

L'escriptori del *Sidro* desseguida estava montat: una fusta de dos pams sobre'ls genolls; un full de paper blanch, de quarto; lo tinter, que de tan assedegat li remullían la gola ab un raig de vinagre; y les ulleres, que no més per aquesta gran

solemnitat les necessitava. Y era feyna laboriosa la de fer una carta, que per axò se n'anava al cap-de-vall de les quatre planes... Ja calía que'ls bordegassos fessen quietut, per que en aquestes ocasions era quan voleyava'l tirapeu fòra de la botiga per arreplegarne algun, encara que no hi arribava, per que tots se posavan a salvo a l'altra banda de carrer.

Després, axís que la carta era acabada, la llegía a la seva dòna. Ella escoltava, los brassos apoyats en lo vetllador, fixa la vista en aquelles lletres groxudes, que potser les trobava tosques per les fineses y dolsors qu'ella li haguera volgut dir al seu fill, sense sapiguer la forma ni'l modo d'expressarles. Escoltava atenta aquell dictat castellà, y sempre li quedava una recansa que no era allò lo que li deya'l cor, pugnant, en la vaguedat y núvols que se li formavan al enteniment, per poguer arrencar la tendresa del seu sentir y dirla ab paraules.

* * *

Sobtadament, com una exhalació que tot ho abat, ha desaparegut de aquesta casa l'aconhortada pau conseguida ab aquella armonía tan costosa de realisar entre'ls pobres treballadors, per que'ls gastos no travessin a lo que dona'l mesquí jornal.

. . . . . .

Lo vetllador no embrassa'l llindar de la botiga; ja ha quedat més ample'l pàs. No més queda la màquina que cus, va cosint, voltant sa roda més rebenta que may.

Lo *Sidro* no canta ni surt a esmorzar al mitx del carrer, fent ostentació de sa pobresa regalada...

¡Ni cantarà may més!

Lo día de Sant Crispí va fer festa: exí de casa en havent dinat, per anar a passeig. En tota la nit no hi tornà.

L'endemà tots los diaris parlavan d'una catàstrofe ocorreguda al carrer de Santa Madrona, ocasionada pel vent, qu'enderrocà una paret. Hi hagué un home mort, que ningú'l conexía, ni'n sapigueren dir rès.

¡Massa qu'ho saben, ara, una viuda y cinch infants desamparats!

* * *

Si fins ara per sòrt he lograt entretenir als meus lectors ab imaginacions que poch ò molt los hajan entretingut, avuy he relatat uns fets certs. Qu'es cert, per desditxa, que han quedat òrfens cinch nens y desolada una viuda, que tots los camins troba closos, si la caritat no vé a ampararla, y la Reyna no li retorna'l fill.

UN GAZETILLER

Al amich Francisco X. Tobella

Va nàxer per viure amohinat en totes quatre estacions del any. No tinch datos de còm feu sa entrada en lo món, però suposo que comparexería neguitós, donant males nits a la dida al sentir los dolorets de la primera alimentació, rebequejant després que'ls hi havían sossegat ab aygua de malves, malmetent la munyeca de melindros ab que li embrassavan la boca per ferlo callar, y tirant en orri'ls bolquers com si volgués camejar ab desembràs per exir a inquirir noves, pressentint l'afany de la gazetilla y la vocació a qu'estava destinat.

En sa tendra infantesa, acàs era

blanch, rodó de cara y acolorit com un àngel, si ara moreno, secardí, ab barba negra y faccions de majamet; qu'ell se desfigurà la naturalesa desde'l punt en que va donar per enllestit lo *cursillo* dels caminadors y s'escorregué per sota la pollera, enutjat de conduhir aquell trasto per córrer vora del mar, y allí ab la tènue camisola no més, totes les bufoneses del seu còs s'enduriren ab lo fregadís de les tamborelles damunt la sorra y'ls cabussons dintre l'aygua, enfosquintse les transparencies de la pell exposada al rigor del sol, que també xuclà les tendreses de les seves galtes, rosades y fresques, com si fossen albercochs del pinyol dols.

* * *

En la deliciosa platja de Sant Pol, la famosa vila despreciadora dels rellotges, ahont los llussos hi crían y prosperan respectats per aquells senzills pescadors fins qu'arriban a sa major edat y son richs de terses; en aquell hermós reconet de mar que tant apitjora y desmembra'ls inte-

ressos de la Companyía de Fransa, etz., etz., en aquella platja fa quarant'anys recullí la salabror qu'ara dexata en gazetillesques relacions per gust y esbarjo dels lectors, que potser més de quatre vegades, viatjant pel litorial, l'havían vist exir de les onades, al passar lo tren, regalant aygua, fresch com un *amorcillo* de ornament, ben lluny d'imaginar que aquell *apolino* bronzejat hagués de ser un día'l gazetiller escayent que'ls distreuría ab ses noticies diaries, descripcions de festes ò baralles, convits, saraus, diferencies entre cotxeros y municipals, ò errors dels lladres que tenen l'hora tonta per dexarse agafar.

* * *

Jo l'he vist en més de quatre convidades, a ca'n Justin, al Continental, fòra poble, a Vallvidrera, a Mallorca, a Santes Creus, a l'hora dels brindis lo carnet a una mà,'l llapis a l'altra,'l cigarro fumejant vora del plat, llampeguejar la mirada brilladora y seguir al *orador* en ses irradiacions d'eloqüencia, avansarlo com

per intuició, fent l'extracte y compendi de l'arenga abans de ser terminada, no fallant d'una idea ni d'un concepte al pèndreli la ventatja y coincidir, qu'es lo més maravellós, en la volada final del discurs, donar la senyal dels aplausos, tenintla ja apuntada en sa cartera com si un esperit li hagués dictat.

¡Ja li es ben coneguda la oratoria tiberiana y n'ha sentida d'eloqüencia y olors de bons plats!

En les inauguracions d'establiments públichs, botigues de betes y fils, etz., ja no té necessitat d'oir los brindis: compareix a la redacció ab lo puro precintat als llavis, y d'aquell fum cargoladís y transparent ne trau tota la sustancia per esplicarlos y comentarlos ab oportunes reflexions un per un, lo mateix que si se'ls hagués escoltat.

No se sab de cert, per que hi hà dubtes, de si fou ell qui en los dinars dels patriarcals progressistes demanà que s'enviés lo primer telegrama de postres al invicte Duch, redactant la fòrmula, que desde llavors no se n'ha inventat d'altra: *Reunidos los infrascritos en fraternal banquete saludan...*

Y ningú sinó ell sería lo galantuomo, entre'ls artistes de la paraula, que se li acudí per primera vegada axecarse ab la copa coronada d'escuma a la mà, saludar als comensals y en una arrencada de concisa eloqüencia demanar que la toya de damunt la taula fos presentada *a la digna esposa del ilustre anfitrion;* brindis cortesà y d'exquisida finesa, de quals resultes may més hi ha hagut ram qu'haja estat segur allí sobre; inspirant als oradors vergonyosos ò estèrils qu'han tingut ocasió segura, fentlo viatgar, d'endursen los aplaudiments tumultuosos y la recansa y males mirades d'algun camarer que'l pretenía y ja se'l veya sobre la calaxera del seu piset.

No he dit vanament, al comensar aquexos apuntes, qu'ha de viure sempre amohinat, y dech afegir amohinat pels altres. Los càrrechs honorífichs no'l dexan may en repòs. Junta d'aquí, reunió per llà, conferencia rural en aquell indret, discurs filoxèrich a l'altra banda, consulta facultativa per amunt, consell de rabassers al mitx, ressenya d'*abonos* y alimentació econòmica de la terra

per avall... May es a casa ni en lloch, ni se'l troba en cap banda, viatjant sempre per l'altre costat d'ahont se'l busca. ¡Oh, quína vida afanyosa malmetedora de la salut!

Y per descans de tan trasbals y agitament, pènsa en les gazetilles, córre de llevant a ponent, pregúnta als municipals, detúra als serenos, relaciónat ab los de policía, interròga a la guardia civil per que't donguin noves abans que ningú les sàpiga, ò invéntan quan escassejan y cúyta, afànyat, vés a la redacció y fés literatura gazetillera, expressiva, pintoresca, de tants assuntos diversos, de materies que no hi entens gota, de tants succehits variats, y tíngues ingeni y flexibilitat d'imaginació per donar color y fesomía apropiada a cada cosa que relatas. Critíca, rènya, censúra, y fòra reparos, ben dejú de sapiguer de que te les heus ni de còm và ni de còm costa.

L'altre día'l trobo al Parque:

— Ola, *Camarada*, — li dich jo tot alegroy.

— Ola, — me respon molt mústich.

— ¿Y axò, què tens, què't passa? fés lo favor de tornarme la rialleta ab que't saludo.

— Sí, míra la neu que'ns mal-lograrà les magnolies; ¿què diràn los estrangers si veuen aqueix be de Deu migrat? Per que un floreyo com aqueix no hi es en cap més part del món, fòra de Persia.

— Donchs, ja tens company de tristesa, per que jo també n'estich ufanós; un arbre tan aristocràtich, tan aromós, ab una flor tan càndida que pareix qu'oferexi merengues a la gent! Vína allí al bosquet, que plorarèm plegats.

— Sí, sabs lo que hi hà? — me respon cambiant la conversa, — donchs ab aquestes gelades s'han despost les gallines, y'ls ous de sis rals ja van a vuyt la dotzena.

— ¡Quín compromís pels padrins, ara que ve Pasqua!

— Podrías ferne un article per diumenge.

— No, home, qu'es festa; y si tu hi arreglessis una gazetilla apetitosa?

— Adeu, que tinch pressa.

— *Adiós, Cristiano errante.*—

¡Sempre aquexa melancolía y aquesta ansia pel mal dels altres!

Ahir mateix, entrà al Principal de pura pensa y cassa gazetilla enternidora. Un seu amich que portava *barret nou*, se'l foradà en una de les axetes del corredor d'aquest teatre. Filosofía y comentari al cayre, y ramalasso a la empresa.

Però jo, que conech son natural ponderós, faig lo *descuento* y'm resulta que'l barret no era nou ni hi era; que l'amich no n'estrenà may, qu'es home de barretina, y tot se va reduhir a un tostorro y torsada de la axeta del gas, qu'era més fràgila que'l cap del amich. Y ara, qu'en Palencia fassi fer obres y que posin les axetes amunt, que no hi arribin los barrets ni'ls lampistes.

* * *

¡Si'n tinch a la memoria d'assuntos per articles qu'ell m'ha donat y encara'ls hi dech! ¡Quína solicitut la seva pera cercar feyna als altres que no han nascut ab la seva activitat! ¡Quín interès més germanívol y quí-

na fal-lera de procurar treball a un *reformista* que l'aboliría per aument y tranquilitat de la familia humana! ¡Si fins sense pensarho dona ocupació y idea pera escriure llarchs y profitosos estudis ab sa individualitat especial, ab son caràcter generós y afable (quan no està amohinat) ab son aleno per lo lluhiment de la patria, ab son afany de sapiguer més ciencia per sa càtedra y més noves pel diari! però a mi m'espanta labor tan complicada y'm reduesch a trassar aquexos quatre perfils pera oferirlos al lector y presentàrloshi com los d'un catalanista de bon arrel y del més atractívol, simpàtich y corredor dels gazetillers.

LA MONA DE PASQUA

Aquesta setmana ha quedat enclosa entre dues alegríes; la del diumenge passat y aquest altre que se'ns entra ab la Pasqua que's celebra avuy.

Rams y palmes, vestits nous, y crits y bullici en les iglesies, que, allí, entre l'onejar dels palmons destriant sos grills com les arestes d'or d'una estrella desfeta que no's pot arrodonir, lo sacsejar dels llorers esbargint aromes fortes, les volutes d'incens elevantse fins a la nau, cobrint lo temple ab una gassa olorosa y diàfana, produhía una magestuosa armonía de colors y de perfums que contrastava ab los crits turbulents

d'aquella multitut infantil entregada a la expansió de la més viva alegría.

* * *

Després, reculliment, devoció y luxo; manifestacions de la moda que a les senyores els imposa un trajo per cada alegría, y gales y joyes per tota tristesa, sens contar una infinitat de capritxos que'ls hi presta per cambiar d'elegancia en altres actes, ja sían senzills ò seremoniosos.

Los carrers y plasses, concorreguts per una generació que's dirigía a visitar los monuments. Dames bellíssimes, gallardament compostes, que, a pesar de la solemnitat del día, no dexavan tenir sossego als ulls que, en lloch de restar baxos y sumisos guaytant a terra, s'alsavan curiosos per contemplarles; y es que'l sentiment de la bellesa costa de reprimir, sobre tot quan lo sexo contrari — ¿contrari? me'n retracto: lo sexo tirà;—'s presenta engalanat ab encisos qu'aumentan sa hermosura fent pecar als més justos, que potser se refían massa, per quedar

indemnes del ditxo d'un *andalús* que assegurava que fins los sants s'alegravan de veure cares boniques.

* * *

Avuy ja no surten, com en algun día, aquells tipos vestits ab casaques de faldons llarchs y punxaguts a estil d'estisores, mànegues estretes, ab unes solapes estretes y tiesses com ventalles, que feyan androna pera resguardar lo pit dels vents que bufavan de costat, ni aquells barrets excessivament llarchs de *tubo,* ab visos d'un negre que ja no sabía per quin color decantarse, y unes ales mesquines que per la dificultat de agafarles estalviavan moltes barretades.

Aquells menestrals han desaparegut; les casaques s'hauràn fet malbé ò han anat a parar en lo guardarrobes d'algun còmich, si no s'han vist mutilades, convertida una part en gechs per la quitxalla, y'ls *menuts,* los colls y punys, en agafadors de planxes.

* * *

— Mundeta,—deya ahir lo senyor Pau a la criada; — te'n vas a comprar la *mona* per en Carlets, que demà es Pasqua, y aquell bordegàs se presentarà a primera hora a cercarla. Vés, pregúnta a la senyora... tu, Lluisa, ¿quànts anys té'l nebot?

— ¿Quín, lo d'Amèrica?

— Sí,'l de *ca'n Pistraus;* vès ara ab què surts! En Carlets, dòna,'l que jo li so padrí.

— Déxam contar; no sé si va nàxer un any ò dos abans de la *febre;* deu tenir dotze ò tretze anys.

— ¡Còm pot ser!

— Míra, cónta ab los dits: quan va venir l'Amadeo, no sé si va posar la primera dent ò, vaja no me'n recordo pel fixo; però sé que varem regalar unes faldilles de llana a la dida.

— ¿Y aquell xicot tindría tretze anys? si encara no n'aparenta mitja dotzena... ¡Cà! no pot ser.

— Oy, tén compte; com ve d'un llinatge tan poderós... que'ls seus

pares tots dos cabrían dins d'una funda de paraygues.

— Be, no critiquegèm. Noya, pòrta una mona de tretze ous.

— Nó, Pau, valdrà més que la porti de dotze.

— Mundeta, de tretze!

—Però, escólta: ou més ou menos, no li vindrà d'aquí, y'l tretze es un número dolent.

— ¿Còm s'enten qu'es un mal número? de les persones, lo caràcter; y déxat de mals y bons.

— Però, escólta: si'l noy, pels meus comptes, no més té dotz'anys.

— ¿No dius que va nàxer abans de la *febre*? donchs, ne té tretze.

— Per mi nó.

— Per mi sí.

— Míra, Mundeta, pòrtala de dotze.

— ¡Mundeta!

— Crèume, Pau.

— Es dir que jo en aquesta casa no hi tinch mando ni disposició, ni voluntat per rès! Mundeta, pòrta la mona tal y com disposa la mestressa, y per mi m'arreglas una truyta de tretze ous, que jo en persona la regalaré al meu fillol. Vés, no t'entretinguis. A veure si jo en aquesta

casa fent lo dèspota lograré que tothom tremoli y que's cumplexi la meva voluntat.

— Però si jo no ho deya per tant.

— *Lo dicho,* una truyta, y de tretze. —

Y'ls dos esposos se quedaren sense dir rès, evitantse les mirades y no gosant ni l'un ni l'altre a renovar la conversa per temor de noves disputes.

La senyora Lluisa, sentada en un recó, plorava d'amagat y s'axugava'ls ulls manifestament. Al cap d'una estona,'l senyor Pau, que's trobava en situació violenta pel seu caràcter, s'acosta de puntetes fins a la vora de la seva esposa y li diu ab gran satisfacció:

— Míra, noya, ni la teva ni la meva: la *mona* serà de dotze, y l'ou que li manca'l farèm ferrat.

— Bésam lo peu; — li contesta la seva dòna alsantse y anantsen al seu quarto ab tota la magestat d'una reyna agraviada.

* * *

Y avuy, quan en Carlets se presentarà a casa'l padrí, si'ls vents no han mudat, trobarà unes cares molt ferrenyes, y l'any vinent encara més, per que si ara no té tretze anys, allavors ja'ls haurà complert.

LO COTXE D'ARBUCIES

— Oiga V., paisano, ¿cuántos cojen aquí dentro, que ya no queda espacio ni para cerrar los ojos?

— ¿Aquí dins?... no s'amohini, segons; com les persones qu'ara se estilan no son iguales, que n'hi hà de primes y de revingudes... Entenèmse: ja té papeleta, vostè?

— ¡Qué he de tener!... ni falta.

— Donchs, *mi primero,* tindrà la bondat de baxar. Los que l'han presa a Barcelona, tenen la preferta.

— Qué me está V. cantando? Yo no bajo.

— ¿Còm vol dir? Aniría contra lley; no pot ser, dissimúli: los que tenen l'assiento pagat a l'Adminis-

tració, son los amos. Es una cosa sagrada que's respecta per tot arreu. ¿Que no s'estilan los carruatges a la seva terra?

— Mejores que estos.

— Per això, qu'ho havía sentit a dir, sinó que'ls tenen desats per mor de les carreteres. (Aquestos feligresos que no parlan com nosaltres, semblan del Riu de la Plata: tot ho tenen millor y tot va a dojo.)

— Ea, que no me muevo. Yo no me quedo en tierra.

— Y per què s'hi ha de quedar? Ni *usted* ni ningú. Ja veurà, fàssi'l favor, bàxi, crègui a n'en Perico, que li vol be. Lo vaig a colocar *arriba* del imperial, que verà usted el país mitj'hora abans que'ls demés. Jo també n'he sigut de tropa y sé lo qu'es la consigna y'ls perjudicis que porta; ¡no n'he presenciat pochs de consells de guerra! ¡y la gent qu'he vist anar al *Fijo!* No s'hi quedarà en *tierra,* de destacament; primer no sortirà'l cotxe, ni's bellugarà cap cascabell, que vostè no estiga acomodat. Púgi, si es servit. No la palpi l'escala, ja es de confiansa.

— Corriente, porque si nó, se ar-

maba aquí el zipizape de la época. ¿Y van las personas decentes, ahí arriba?

— ¿Què diu? (Aqueix també deu tenir *un tío canónigo* y serveix al Rey per distreures.) Fins generals hi han pujat. ¡No veu que's va arran d'arbres, qu'hi passa una fresqueta que no ha tocat la cara de ningú! Per axò'n diuen l'*imperial*, per que no hi hà rès més amunt: s'acaba lo edifici.

— A mi no me venga V. con zirigañas; esto es una perrera. Oiga V., compadre, estaremos seguros? A ver si se me cae un baul encima y me habilita pa la enfermería.

— (¡Quín pistolo més valent, tot li fa por!) Sènyis, home, sènyis, si té repugnancia. No tingui por dels baguls; van *trincados* com facinerosos. Lo perill li vindrà d'un altre costat; d'aqueix floreyo de minyones, qu'es la *canela* de les Espanyes. Si en arribant a posada no demana la llicencia ab la *macita*, ja pot embestir de *frente* l'enemich, que no li faràn rès les bales. ¡Apa, pubilles, no xisclèu tant, prou n'hi hà! ¡Quín guino! Feu un bossinet de lloch a

aqueix cabo tan curro. ¿Què tal, *mi primero*? ¡A veure si'm pacifica la nació! ¡Vaja, plagotes, fèu bondat!—

* * *

— Ara estich per vostès.

— Míri que jo tinch *delantera*.

— Ja m'ho figuro...

— Y jo, *cupè*.

— Dallonses, cotxero, aquí té les papeletes. Vejàm, ¿ahont seuré jo?

— ¡Tots tenen un sis ò un as! Be, corrent, *señores*, ja's compondrà. Catxassa, prudencia y satisfacció! Aquí, que no hi hà compromisos ni conxorxes, tothom ha d'anar ben colocat. Jo'ls hi represento pare.

— Es que... cotxero, ¿ahont me assento? Jo he pagat y'l meu assiento consta en lo registre. ¿Y axò's comporta, tenir la gent entretinguda de aquesta manera al raig del sol?...

— A tothom se li farà justicia; no se precipitin. ¡Si'l bestiar se neguiteja més que vostès, de la frisansa que té pera marxar! ¿Veuen? lo cabo, que tot ho volía atropellar, ja'l tinch arresserat allí dalt, ab aquelles mi-

nyones, que no cambiaría la graduació ab cap coronel.

— Qu'havem de fer? ¡Que'n té de camàndula aquest home!

— *Voy, señores;* ¿quants n'hi hà aquí dintre?

— Ja es plè.

— Donchs, mírin... Ep, aquell senyor que no li proba'l sol, que té papeleta de Barcelona, ¿ahont es? Ah!... ¿no es vostè que té l'assiento pagat? Vègi d'acomodarse: n'hi manca un; es lo seu; que tinch ordres molt puntuals del administrador.

— Mestre! ay, qu'estem de platxería! y aquí dins me tinch d'enquibir? Quíns governs los d'Espanya! axò no's deuría permetre, estivar les persones com si fossin fardos.

— Si té'l mateix lloch que'l sargento...

— Y què té que veure! aquí no més m'hi entra una cama.

— L'altra també té'l dret d'entrarhi, ¿què vol que'n fassi de la que sobra? No'n carrego de presentalles. ¿Veu? lo que deyam: les naturaleses no son iguales. Lo cabo, es primet; vostè, d'altra complexió; lo que no's paga ab llàgrimes, se bestreu en sos-

pirs: l'altre viatge, tots eran magres; topa com topa; ¿quí la governa la etxura de les persones? lo carruatge no fa trasmudanses; quan venen assientos de bon regent, s'amola, que li estampexen l'empostissat y cruix, però ell no s'axampla.

— Y encara diuen d'anar ab diligencia, ab aquesta antigualla!

— Y'l que'n diràn! Desengànyis: tan be com al cel, no hi estarà en lloch. Ja pot córrer la seca y la meca. —

* * *

— Ollà, *Pinturero, Garboso!* au, au, *Noble, Coronado!*

— Cotxero, cotxero, atúris, que no sé si han carregat lo meu bagul.

— Me caso ab ronda! D'hont surt aquesta dòna ab lo bagul? Ara que teníam una arrencada que la llansa tocava boy a Arbucies. No ho fassi may més axò, senyora. Que's pensa que vull matar los animals? Y quín bagul es lo de vostè?

— Un de negre, ab llistonets de fusta y tatxes blanques.

— Si no'm dona altres entresse-

nyes, ja li dich que no sé de que'm parla. ¡Oh, y'ls baguls, que son com la tropa, tots son iguals! Potser n'hi hà vinticinch a dalt de la vaca, ab llistonets de fusta y'l trage negre de cerimonia.

— Míri, escólti, si es servit: hi hà una erre y una be, fetes ab clauets daurats.

— Deu volguer dir: no t'hi encaparris. Sí, senyora, ja'l trobarèm, si hi es; ja'l tinch present. Son dues xifres que van soles: no'n passi ansia, mestressa: arribarà a posada al mateix temps que vostè.

— ¡Quín home! Que's pensa que no l'he sentit? Veyàm, algú pagarà, si's pert.

— Ansia, *Primoroso!* apa, que hi hà una costa que vé de pujada. Quína saragata qu'arma'l cabo! ¿Què tal, *Don Cascante,* va ben acomodat aquí a la golfa?

— Mejor que en la gloria.

— Permèti Deu que'l bagul no surti, que vostè'l pagarà.

— Es que no n'hi hà de femenines tan curres a les Andalusíes.

— Sí, las hay, pero están lejos.

— Y'n corren moltes de xates; les

catalanes tenen lo nas més proporcionat, com un timonet de barco. Al demés, senyora, no barbotegi, y no me'l fassi deturar un'altra vegada el tiro, que's fa malbé de la melsa.

— Es dir, qu'un hom no pot reclamar lo qu'es seu?

— No's despacienti; baguls ray! no n'hi mancaràn: cada viatge'n sobran!

— Si no es lo meu, vostè'l pagarà; a tot rigor.

— No'm fassi cremar, senyora, que tinch les espressions compromeses y no puch caragolarne d'aquelles que pican. Porto dos Reverents, y ojo, Peret, qu'aquí dins hi hà la censura. No tinguin por, senyors pares capellans: en Peret es de broma, y encara que l'ofici té mala anomenada, no'n dirà cap d'espressió lletja pera fer creure als animals..... ¡*Coronado*, ollà! *A lo dicho* y no dormim, que vaig ab les mans lligades y'ns tenim d'entendre ab paraules cobertes. ¡Què diu, que's mareja aquesta senyora del bagul? ¡Ansia, *Noble*, *Pinturero*, au, au! —

* * *

Passada la temporada de portar malalts a Sant Hilari, s'acaban les presses, los compromisos y l'encotxar gent cap a la festa major d'Arbucies. Quan comensan a caure les fulles y'ls díes son més peresosos y més tristos, allavors ja no puja ni baxa'l senyoríu y vaig amunt y avall d'Hostalrich a Arbucies ab lo cotxe buyt, que'ns adormim de migranya jo y'ls cavalls. Ara qu'hi hauría lloch per tots, ara no venen. Ningú'l reclama a n'en Peret, ningú se'n recorda: ja estan servits. Algun día tot era ell.

L'amo que tinch fa deu anys, ve que's cansa d'apuntar setmanades sense rescabalar cap ganancia, y un dissabte'm crida y'm diu: «¿Comptem, Peret? qu'ara, ab la tartana no més, aniré servint la parroquia.» Passem comptes, y me'n enduch una mosta de pessetes que Deu n'hi do. Han estat ben escarrassades ab crits y fadigues y poch dormir, però quan arribo a casa, a Gracia, y revento'l

mocador damunt la taula, s'esbarrían ab un trincar, y rodolan donant toms, que sembla qu'etjegui un vol d'aucellets de plata... Una pila de manetes s'aplanan allí sobre per deturarles, que jo les umplo de petons. ¡Quína alegría! ¡Sota d'aquells dits grassonets la paga de totes les enquimerades, y damunt la meva ditxa, escampantla y atapahintla ab tants petons que'm cauen de la boca, però que'm pujan de dins del cor!

— Axís, vicíals més, — diu la Madroneta....—Si cada vegada que t'he anomenat m'haguesses sentit, no te arrendo la ganancia. No m'hi vull quedar tants mesos sola; aquexa casa sembla Andorra. Cap me creu, me fan veure'ls ulls verts.

— ¿Y en Pere, que no fa bondat?

— Es un dimoni serè.

— Y en Licos?

— Més dolent que'ls altres.

— ¿Y en Quim y'l Ton, y... y...'ls altres quatre?

— No me'n parlis; no's poden aguantar.

— ¿Es dir, que tots presentan males notes?

— ¡Per axò t'esperava, per que'ls arreglessis!

— Ja veuràs, sopèm, que porto una gana que sembla que fassi tres mesos que no hagi sopat.—

* * *

Cóntin, la dexo ab sis criatures, y jo me'n vaig pel món a guanyàrloshi'l pà. Per que totes menjan, gracies a Deu. Y cada setmana entran set rodes de molí de nou lliures y'l dissabte no n'hi hà un a la post. Tots tenen la dentadura que no'ls hi manca rès; ab una rahó que'n donan miràntloshi les galtes, que sembla que'ls engrexin cada día y que les hi pintin ab colors freschs. Les senyores se'ls guaytan, qu'ab la vista sembla que se'ls mengin; com los veuen tan sanitosos, tan plens y sapats, s'hi encantan. ¡No, no'n necessitan d'oli de fetge de bacallà!

Del modo que'ls hi agrada, y la dòna'ls ho combina, es lo fetge sol, ab ceba, y'l bacallà fregit. Ja ve a ser lo mateix remey y'ls matexos ingredients, però no passan per tants alambins...

¡La Seca de casa!... val un imperi; ja poden posarli'l collar al inrevés, que per axò tira. Ab sis *malandandos,* que l'un per l'altre ressurten ab sis esquinsos cada día, quan estan quiets, que no hi solen estar; y no parlèm de la curiositat, per que aquelles cares y'l sigronet que tenen per nas, si no'ls hi pasa'l sargil y no'ls hi rebrega dotze cops al día, ni ella ni jo ni'l vehinat los conexeríam. Se les guarnexen tan be, que no més respectan lo blanch dels ulls: de lo demés ja's refían de sa mare.

Encara no se'n adona, ja'n troba a faltar algun, y vínga desseguida llamada y tropa y passar llista; axís que'ls té plegats, ells tots sols s'escampan fins que torna a tenir ansia y altra vegada a repassar lo caudal.

Ella s'hi crema. Jo li dich: «Paciencia, Madroneta. ¡Ara ray que tots senten a la lloca y venen! si algun día contas y contas y veus que te n'hi manca algun!...»

Y a la pobra se li trenca'l cor; y quan dormen, los fillets nostres, ¡los infants de Lara! los petoneja ab un desfici que jo li faig: «Prou, Madro-

na, que ja no n'hi caben més y relliscaràn; los petons son com les maduxes, que apilotades no fan goig.» Jo los hi beso aquelles petxinetes closes, que quan s'obren son dos sols negres de claror, los clotets de la mà y prou...

Quan ha fet la estació, s'acosta a la tauleta, y allavors es l'hora més tranquila per repassar la roba, que ni un día m'he assentat al pescante ab sets a les calses, ni les criatures han exit al carrer ab botons sense presilles, ò ab creueres de beta a la esquena en compte d'elàstichs. Després quan ja son altes hores, no la puch cridar ni ferli cap pregunta del llit estant: no'm respon. Parla ab la Mare de Deu, li encomana la salut y la guarda dels nostres fills.

Jo penso: ella prou nos la guardarà, si Deu vol; però'l govern se'ls quintarà tot sis, sense misericordia, que no tenen entranyes... allí dalt, a Madrid!

Y per distreurem d'aquestos calendaris, m'enfilo al pescante, y per plasses y carrers passejo la *tormenta* esperant lo bon temps per tornar a Arbucies a disputar ab los passatgers

y a ríurehi y fer aquells crits d'au, au, *Garbosa, Coronada, Castellana*... rebatuda!...

PERLADILLO

I

Don Marcos Perlado Cifuentes, sargento cumplert dels exèrcits nacionals, condecorat ab la creu de María Lluisa per acció de guerra abolint moros l'any sexanta; rondenyo, bon mosso, ab uns mostatxos a lo Víctor Manuel que se li estenían arrapats com un'eura fins al mitx de la cara; la color sanitosa, celles espesses y prolongades que li naxían al damunt mateix de la carena del nas; mirada altiva, posat desinvolt, serio y feréstech en los actes del servey, ditxero y tractívol quan cambiava'l kepis ab lo rat-penat y'ls demés guarniments de municipal, per la gorra,'l bastonet y l'americana de paysà.

Acabada la guerra d'Africa, en pau lo govern ab les altres quatre parts del món, allavors va pendre la real llicencia, ben satisfet de que havía introduhit prou consternació entre les potencies militars per que may més gosessin fer mancament a la nació espanyola.

Ab aquexa comformitat y seguransa, se'n anà dret a la *terra* per veure la *marecita* y'l parentiu, saludar ab ulls enternits tot aquell altre be de Deu de recordanses que, temerós de pèrdreles, les tenía sempre presentes y dibuxades a la memoria, sentint ademés, a mesura que se'n allunyava, com la olor del ayre de la seva ciutat, veyent la hermosura d'aquell cel, les giragonses que feya'l sol per baxar als carrers, les llenques y esmotxadures de claror daurada ab que engalanava'ls edificis, les clapes de ombra gegantina que s'estenían a sos peus, y'l reconet de casa seva tan anyorat, que fins les esquerdes y'ls escrostissats de la pintura tenía vius al pensament com si'ls guaytés.

* * *

L'arribada que li feren a Ronda va ser un excés molt lluhit de gasto y de disbauxa per obsequiarlo. Tothom va fer festa; los treballs, que per lo calorós del clima no anavan gayre arrencats, se paralisaren del tot, y'l sol y la serena quedaren en provehir per que'ls fruyts s'assahonessin en los arbres, y les demés plantes anessin fent lo seu fet, mentres la ciutat de Ronda festejava al seu fill *Perladillo*, qu'arribava de l'Africa ab los punys deslllorigats de tants heretges com havía dexat estesos per aquells sorrals ab los basqueigs y congoxes del trànzit derrer.

Les guitarres y castanyoles anavan d'una mà a l'altra sense parar; les dònes ni tenían temps per ficarse a la cuyna a donar quatre sacsejades al *puchero;* y tanta festa y alegría eran causa de que ningú mengés calent. Fins les criatures *jaleaban,* y'ls ditxos y les finors que acompanyavan a les *jàcares* eran tan aguts y presumits que no hi mancava ni sal ni pebre y gracia y canela...

Al compàs del fandango, exiren a la llum del sol definicions superiors de pantorrilla, de tan esquisida escultura, qu'eran gustosa lleminería pels ulls, y gran enfit.

Allí no hi havía altre hèroe qu'en *Perladillo,* y entre copes begudes y *limetas* trencades, li anavan millorant la categoría, qu'a cada ronda consumida prosperava de grau, que si hi entrava de sargento n'havía d'exir *brigadiel.*

Les berenades de *gazpacho* que li donavan, valían més de tres rals, y tothom li havía d'oferir la seva convidada a tot gasto, encara que s'haguessen d'empenyar la màrfega ò la *vajilla* dels *cacharros* d'anar a la font y passar després una temporada de mortificació bevent ab lo palmell de la mà y dormint en crú sobre l'empostissat del llit.

Ab les alegríes y gaudiments de la festa, les ganes de treballar no venían, y ningú les anyorava ni'n passavan ansia, ni les cridavan per que tornessen; de modo, que Ronda la bella,'l topaci andalús, semblava Xauxa ò un Madrid en miniatura.

Mes, en Perlado's va cansar de tan-

ta granja y fineses de gaspatxo y de begudes, y'l molestava ademés no tenir logro de pagar ni una trista copeta als camarades, per que trobava per tot arreu bestret lo gasto sens ocasió de treure ni un diner del qu'havía cobrat al rebre la llicencia. Abans de tenir un disgust ò qüestions per satisfer la convidada, preferí tenir prudencia fins al día que se'ls hi va pondre'l sol als rondenyos, que fou axís que's va fer públich qu'en *Perladillo* se'n anava.

Prou se li oferiren per sota mà'ls galons de cabo de burots, lo xuxo y'l fanal de sereno, ab espectativa de ascendir fins al bastó d'agutzil, ab casa franca y terregada pel braser; rès lo va moure; cap ofrena lo tentà! era petita y poch estesa la ciutat de Ronda per la mesura de ses enveges y'l logro de sa prosperitat!

* * *

Sabía d'una capital famosa y molt vividora que'ls que hi acudían parlant castellà hi trumfavan millor que'ls de la terra y hi manavan més

que tots. Sentí ponderanses de sa hermosura y un ditxo enriquidor de les seves ventatges que l'acabà de tentar. Agafà'ls trastets, cordà les *polaynes*, y ab lo bastó a l'espatlla,'l farsell al cim, travessà rius, baxà rambles, seguí carreteres, glosant la sentencia de

Barcelona es bona
si la bossa sona, etz.

Se'n vingué dretament a nostra terra, y ab la cinta de color de flamarada creuada al pit, lo canó de llauna en banda, la gorreta de gayrell, un punt més enllà de la clenxa, entrà a la ciutat pel Portal de Sant Antoni, sense sonarli la bossa, brandant lo còs y la borla de la gorra de quartel ab donayre, mirant als curiosos ab altiva satisfacció, com si'ls anunciés que's millorava la capital de Catalunya ab la presencia del sargento primer dels exèrcits espanyols, lo guapo Don Marcos Perlado Cifuentes.

II

Trobà la ciutat hermosa y acomodada al seu gust; corrent la disposició y amplaria dels carrers; la Rambla al seu punt, ni massa ensà ni massa enllà, y enrahonada la cautela de fer un moll pera clòurela de sobte, que sinó, pensava, aquí'ls catalans s'arruinan fent *hoyitos* si arriban a tenir l'intent d'atapahir lo mar y atravessarlo ab lo corresponent adorno de verdura per cada banda; lo Passeig de Gracia y'ls barris nous, d'una perfecció militar; les *ringleras* dels edificis, comformes y ordenades a la tàctica, que ja les podría revistar qualsevol oficial entreguardant ab l'espasa sobre'l perfil del nas y'ls ulls mitx cluchs, que no hi trobaría ni un marxapeu que s'apartés de la correcta formació, amples y espavosos pera poderhi extendre un exèrcit en gran parada encara que cada indivíduu de tropa anés en carretela.

Los campanars los trobà ayrosos, y de més mèrit si haguessen sigut d'una pessa; justa a la mida la mon-

tanya de Montjuich, y xiquet lo terno de boles que senyalan los barcos que venen d'enfora.

La Plassa de toros li va fer molta impressió. ¡Quína *balumba* y quíns jòchs d'*andamios,* va dirse, axecarían los agrimensors pera maniobrar les pantorrilles de *semejante* compàs y fer lo círcol! Per que aquí no hi valen gots, ni se'n podían refiar.

Lo Jardí del General va ser lo que'l cautivà més que tot. Aquelles oques manyagues, blanques com una tofa de neu, que's passejavan per lo safareig y acudían vora la brana com si pidolessin molletes de pà a les criatures, lo distreyan molt, passanthi les hores mortes. Les dides y minyones qu'acompanyavan a la maynada li feyan obrir uns ulls que tot eran espressió y axeriviment. Al principi, ell també tirava pà a les *tites,* y les criades reyan al vèurel tan ignocentment entretingut. Després, ja les feu posar més a la rahó y reyan d'altre terme, escoltant la galanor dels seus ditxos que sentían com a regust emmelat, y aquell seguit de amoretes que sempre les tenía a flor de llavi primparades pera celebrar

una bufonería ò qualsevulla prenda alabadora.

Allí's va decidir la seva planeta: d'entre aquell personal, *cama lluhentes* y tortosines, morenes unes, ab ulls negres y brilladors de fibladura dolenta y comanadissa en lo mirar; altres de color sà y llustrós, robustes, poderoses, ab gran patxoca y molt boato de mocador brodat de antiqüeles y devantals empolaynats, d'entre aquell rotllo, qu'ell ne deya *manojito* de fruyta y flors silvestres, va triar la poncella més escayenta, y ja va tenir amparo pera'l seu cor que's condolía d'angoxa tan sol y *friolero*, lluny de sa patria, en terra forastera, sense guany ni empleo, ab l'únich recurs de trenta rals al mes de la creu conquistada a l'Africa, que, segons los seus comptes, encara no li resortían a rahó de tres quartos per cada cap d'heretge qu'havía destroncat en les batalles. ¡Miserable recompensa a tants perjudicis ocasionats, a tanta desgracia de prendes descabalades y a tan cruenta cirurgía!

* * *

Una vegada provehida aquesta primera alimentació del cor, va escriure a la terra que ja tenía *novia* y que desd'aquell punt posava en moviment les seves influencies pera conseguir empleo, may fos sinó pera atendre als malsgastos de manteniment, vestir y calsarse, qu'en la seva contabilitat los destinava a n'aqueix capítol.

Ab cartes d'en Narvaez, recomanacions molt extremoses d'una pila d'andalusos qu'havían sigut ministres, y'l prestigi d'un seu amich de policía, va rebre, al poch temps de solicitarlo,'l diploma de guardia municipal y seguidament lo sabre, corretjàm, levita y casaca y'l barret de quiquiriquich, ab l'ofici de que's posés a les ordres del cabo Frasco Pastrana, qui'l destinà a la Font de Santa María per arrenglerar les criades y presidir la legalitat de la tanda per pujar a les axetes, ab consigna molt severa, per que no hi hagués discordies ni la trencadissa de cantis que's seguexen a parescuts verbals.

Ab l'indignació del qui's creu sofocat y malmès en la seva fama y crèdit, va recórrer de nou a Madrid solicitant permuta, fent valguer los mèrits guanyats a l'Africa y retrayent altre cop la llista dels *Majamets* que havía despedit del món ab l'escursadura abans mencionada, planyentse de que la seva valentía valgués tan ruhí empleo, com cuydarse de afilerar criades y reconvenir a les que fessen trinquis per pagar los testos.

Per donar més forsa a la solicitut, alabà la seva lletra, que d'un rasgo de munyeca posava unes xifres y encabessaments de memorials que'ls ulls s'hi perdían entre tanta retorta; l'amplitut ab que rematava les paraules que d'un cop de ploma les hi dexava un ròssech tan garbós, que los seus escrits donavan boy fresca de llegir, com si tot daltabaix s'hi manegés una bellugadissa de cuetes d'esquirol.

La reclamació prou arribà a Madrid; però'l general estava en aquell punt atrafegat vigilant un altre pronunciament dels seus contraris, y la junta de ministres no s'havía reunit per que no sabían l'hora certa

en que haurían de fugir a Portugal, ò de córrer a Palacio posantse la casaca tot baxant l'escala pera fer la jura, y en aquestos dubtes y compromisos les cartes no s'obriren y ben segur que foren arxivades en los ministeris sense desclòures ni donar la satisfacció requerida a Perlado, que, ab tan bons costats, se quedà de municipal y a la font, tenint valguer y empenyo sobrer per regentar qualsevulla comandancia, inspecció ò celaduría de barri.

III

Mentrestant, la gloria del seu amor anava resplandint y fentse més brilladora. La Madroneta comparexía cada tarda al punt de guardia y allí'l festeig, les amoretes, y aquell no dexar sossego als ulls per penetrarse fins al cor, los treya materialment del món per conduhirlos a aquesta especie d'*ensanxe* ideal que's crean los festejadors per allunyarse de poblat y trobarse més a pler en lo regne dels agradosos fingiments y de les poètiques mentideríes.

En *Perladillo* tan mateix hi tenía trassa a empescarse'ls datos per fer constar la ponderansa del seu volguer. ¡Si n'hi havía de riquesa en aquelles promeses y violaris d'amor! ¡Y les ordres tan rigoroses que donava cada tarde a la Madrona per que no mirés a cap home! Ella s'estemordía al vèurel tan fiero, y ja li semblava haver de trobar per los carrers de Barcelona un'altra mortandat com la de l'Africa, ocasionada pel seu promès gelós...

— No't pesi, — li deya l'andalús, — si al principi de ser casats passem los nostres *apurillos*, per que ab onze rals diaris de paga ni n'hi entran prou pels *mondadientes* del esmorzar. *Aguarda* ab *paciencia* algunes temporades y mortífica'ls peuets, que després *hasta* cotxe podràs desitjar si se t'*antoja el recreo*, que jo posaré l'empenyo y la solicitut per la teva satisfacció y cumpliment.

No compris roba y no't fatiguis ab gastos inútils, per que luego també ho tindràs de llensar per *ruín* y ordinari. *Joyes* te faltaràn, però després t'he de mercar un solitari com un *almendrón*, que la llum del sol

y dels fanals semblarà claror de persianes, y ab les espurnes y enlluernaments que despedirà donaràn la gota serena al públich... Però tu't distreus y míras enlayre com si jo't contés histories!... Apàrtat, Madronilla! per que sento uns indicis de voltarte aquí mateix la cara de finesses y *besitos* que l'un faría nosa al altre!...

— ¿Qu'ets boig? — li deya la Madrona esverantse.

— ¡Malviatge l'uniforme y la categoría y responsabilitat que porto encarregada! Madroneta, pégam un tiro, qu'en Perlado està malalt de cuydado y tu'n tens la culpa. Veig dintre dels teus ulls un altre municipal ab la renglera de botons platejats, lo *pajarraco* a la gorra, y'l sabre, qu'estich si me'l menjo ò no me'l menjo a caxalades! Dígues que m'estimas, al menos! per que jo no aguanto ni dos minuts més lo perjudici. Dígamho baxet, molt baxet, ab remor de besades, que no se'n enteri ni la teva respiració...—

Ella li responía molt debilment...

— Anda, morena: ¡que'n tens de sal aconfitada per sobre teu! —

* * *

— Ja pots buscar pis abans de tornar a casa'ls amos, — li repetía en Perlado cada vespre al despedirse;— y *oye*—li cridava fentla tornar:—que sigui gran y *arto*, ò sinó voy y llogo un *almacén* per que mi carinyito no va a poder coger en esos pisets de dotze pessetes. *Despacha*, vés, *que no te se peguen los guisados y tengas un conflito*. Ab lo *vaho* de lo que tu cuynas m'alimentaría jo millor que ab los misteks de cordoban que menjo per ahí. —

* * *

—El noy que tengamos,— li deya Perlado a la seva muller quan los hi somrigueren esperanses de benehits aments,—se dirà Manolo.

— Còm dius que's dirà?

— Manolo, mujer; com lo seu avi.

— Son avi's deya Joan. No s'estilan aquí ni'ls Manolos ni les boleres: es cosa de ventalls. Se dirà Joan, si es noy.

— Corrientes, que se llame *Juà*, però no vuy que hable en catalan. Bastant m'has malmès tu la llengua. Ni en catalan quiero que llore.

— Donchs, ja cal que lloguis una passiega per que la criatura s'hi avesi.

— Míra que tu estàs de *chunga* y yo gasto *mucha* formalitat.

— Corrent: t'enduràs lo bressol al quartelillo y li ensenyaràs l'exercici: te'l pujaràs al estil militar. ¿Que voldràs que te'l bolqui ab uniforme ab galons al capsó y'l barnús de panyo blau?...—

* * *

Y ara, en aquella casa un'alegría consegueix l'altra;'l noy es lo dèspota que disposa a capritxo, segons riu ò plora, del humor dels dos esposos.

Ja diu papà y mamà y tots dos estan en que parla la seva respectiva llengua.

IV

(Se continuará)

Considéri'l lector que la relació d'en *Perladillo* ja quedava closa des-

de'l punt y hora en que s'havía acomodat ab la Madroneta, y que'l nen, lo primer fruyt d'aquell ditxós matrimoni, va rompre a parlar clarament cridant papà y mamà als seus dignes progenitors.

La veracitat de la historia quedava axís mateix respectada, y era, en lo meu concepte, entremetres en faldilleres tafaneríes y donar greix a la gent desvagada'l retraure si'ls esposos seguían en santa pau ò si l'alteraren lo día en que'l noy va declararse regionalista de llevant, preferint l'idioma clar y robust de la seva mare, rebelantse, ab tota ignocencia, contra la melositat y dexos cefallosos de la graciosa parla andalusa, que per axò no dexa de ser la dels dominadors qu'imposan multes, renyan, castigan y cobran.

¡La criatura pressentí'l defecte y la gravetat del comportament!

* * *

Ara'm trobo davant dels caxistes que van donar en la flor d'afegir allargos a una narració en la que jo

hi havía posat punt final; davant del lector que restà més ò menos curiós, del director que'm reclama les quartilles, y per últim, dret a dret de la lluna del mirall ahont no goso pèndrehi vistes per temor de que m'ixque una cara falsa y enganyadora com la del qui té deutes y'ls nega.

La veritat es qu'aquí no hi hà altres delinqüents que'ls caxistes; bons subgectes, no obstant... fills obedients ò pares exemplars, esposos fidels, lleals a la patria y a l'autoritat; serviciosos per los vehins de la escala, etz., etz.; però que, a voltes, tenen la fantasía de colaborar ab mi, y jo faig lo dissimulat, planyentme calladament per que de les set vegades que com a justos pecan cada día, totes set m'abocan l'excés sobre los meus pobres articles y axís, ab los seus y'ls qu'a mi se m'escapan, resulta que ni's poden contar los pecats.

¿Volía potser l'autor del *Se continuará* sapiguer d'en *Perladillo* la fortuna, sos avensos en la carrera y veure'ls cartabons platejats qu'afegiría en les seves mànegues? Donchs, la de municipal es escala *cerrada* y

no's prospera més qu'en cabells blanchs, en desarmonisar l'hermosa llengua de Cervantes y estrafer la catalana ab tals barreges, que ja'n consumirà de cedassos y garbells la nostra Academia'l día que la vulgui depurar.

* * *

Segons los autors didàctichs que a correcuyta he consultat en vista dels escrúpols que m'han sobrevingut, tots han resolt que la historia d'en *Perladillo* quedava ben terminada ab lo matrimoni y la naxensa del seu fill (en lloch y data oportuna;) però que, considerat artísticament lo treball literari y d'imaginació, tant li valdría que's prolongués fins a conseguir la mort d'en *Perladillo* y les seves derreres disposicions, presentant l'òbit al lector ò als caxistes, que son los exigents, com si no hi afegís rès; que per adobs y circunstancies qu'hi anés posant..... que no m'hi enfondés, que altre cop ne faría, tal vegada, un de millor.

¡Benigna crítica y en hora felís consultada, que m'ha retornat lo perdut

coratge y la fama de que no he tingut l'idea de jugar ab los lectors! que si alguna historia comenso y no l'acabo, d'avuy per endavant, serà per que'm quedaré ab lassituts d'esperar a que les ganes sian vingudes y no ab l'intent d'enganyar a cap persona nada.

Axís podré perseverar en lo meu tema de no corretgir les probes dels articles, y'ls caxistes ab la matexa fal-lera de posarhi pintureríes y floreyos ab algun delicte ortogràfich, que a les dotze de la nit, hora en que's poden revisar les probes, jo no me'n entench de literatures; vull respectar la quietut dels carrers, lo sossego dels vehins, y'm plau cuydarme també del meu, en lo llit, ben abrigat en calentones franeles, lo cap descansat dels amohinos del día, closos los ulls, y tranquil abandonarme als delectaments y filigranes de la sòn, tan gustosos que may cansan, y s'acaban quan n'hi hà prou, sense dexar enfit ni entorpiment.

Ara, prosseguím l'historia del municipal, que jo, aposta, l'havía dexada en los díes més venturosos de la seva vida.

* * *

Lo pobre *Perladillo* va tenir un encontre qu'omplí d'amargor aquella existencia festosa y alegra, ab sos ditxos garbosos, ab les rialles que feya esclafir a la Madroneta contantli *chascarrillos de la tierra,* y puntejant, encara no arribava a casa, unes *seguidilles* fent repicar los dits com castanyoles, ab figures y giravols davant d'ella, qui l'empenyía y lo apartava de prop seu, dient ab fingit amohino:— Fúig d'aquí, tabernacle, que no'm dexas parar taula; —y als vespres, ensenyant de llegir al Joanet, que fòra de resistirse a parlar castellà, lo llegía y escrivía ab molts avensos y aplicació.

* * *

No per falla ni excés de zel, per atendre al seu deber ab esperit recte y just, acàs va topar ab severíssima autoritat... No tenía culpa ni responsabilitat; lo conduhiren a la presó, desde'l mateix lloch hont s'havía

compromès fent respectar la lley y la consuetut, y al travessar los carrers de Barcelona sent obgecte de curiositat y sorpresa, la vergonya que li anegava l'ànima li anava pujant als ulls desfeta en llàgrimes.

Allí passà mesos... ¡y quína desditxa la de l'amorosa esposa y'l tendre fillet!

— Que ciegue mi hijo, antes no me vea en semejante afrenta!—deya a la Madroneta quan li portava roba a la presó.

Y'l nen, ansiós, preguntava a sa mare: —¿Quan tornarà'l papà?—

* * *

A la fí, tornà a casa, vestit de paysà. Ni gosava mirar al seu fill, que podía més la pena de la seva deshonra que la tendresa del seu amor.

Rès més: llàstimes y condols. Si les passades alegríes retornan escadusseres en aquella casa, en Perlado de sobte's posa serio, recorda que ha estat a la presó, sa vivesa andalusa s'esmortuheix, y la tristor sombreja aquella cara d'home honrat.

UN LLIBRE NOU

La Mort y'l Diable, per Pompeyo Gener.

Axis que n'apareix un, penso: malo, ja hi haurà discussió. De bon matí sortiràn los diaris, diràn lo seu parer ab llealtat y, serios ò riallers, aspres ò suaus, es ben probable que tots renyaràn al autor y gracies que no hi hagi *varapalo* literari.

Després, més tart, en les tertulies del Ateneu, en la *Penya* científica y en les reunions de cafè,'s comentaràn los articles de la prempsa,'s manifestaràn opinions particulars, y ¡ay de la víctima si ha comès una etzegallada! que més li haguera valgut haver fet moneda curta, qu'axís no tindría tants fiscals ni tantes sentencies.

* * *

¡Fer un llibre! lo proposarsho no més ja suposa una paciencia, una constancia de pensament y un sacrifici d'estones, que s'hagueran dedicat al cafè, qu'esborrona imaginarles perdudes.

Axò, donat per entès que l'autor quan s'assenta davant del bufet, ja renuncía de grat als espayosos vagars del enteniment, a la saborosa quietut de no fer rès, al descans natural y ingènuu que no ha necessitat la fatiga per trobarse bo, y que agafa voluntariament la ploma y li agrada tirar amoretes sobre'l paper blanch y galantejar la seva inteligencia ab paraules fines ò idees boniques que'ls demés han de llegir y pèndreles a bona part, per que l'autor sempre es un currutaco a qui tothom li ha de fer de bo ab la seva estimada, si aquesta es la *Fama* y la vol de cor per que li ennoblexi'l nom.

Tractantse encara de llibres d'enamorats, com son pel comú les nove-

les ò coleccions de poesíes, en que l'autor s'ho apanya a la seva guisa y si vol fer consumir de melancolía a una donzella tantes hores com li plagui, ò mesos si axí li apar, ningú li dirà mal home, ò si li convé fer rondar al fadrí cinch amunt y cinch avall davant la finestra de l'enèmiga seva, en mitx de la nit crua, ab una temperie que les estrelles fulguran ab frisansa com si volguessen entrar en calor y en que'ls serenos no gosan cantar per no fer malaverany a la dentadura, empassantse una glopada de fret, tothom ho troba corrent y arreglat a la malicia que porta la historia, sens tenirhi rès que dir, sobretot si al final acomoda a la donzella, encara que sía torsantli la voluntat, y al jove'l dexa en bona preparació pera festejarne d'altres.

* * *

Però l'assunto cambía d'especie quan lo llibre es de *filosofía* y se sab que l'autor es un jove qu'acaba de entrar en lo més bell y florit de la primavera de la vida, corrent de sa-

lut, ab alta y bona figura per fer quedar ayrós al sastre, ben perfilat de fisonomía, ab ulls negres prou capassos de rendirne d'altres més brilladors, moreno, qu'axò sol ja indica qu'ha de ser ben mirat entre les rosses, y que li val de salvo conducto per conseguir agasajo de bona rebuda entre les *pàlides* de cabell negre, perseguidores de tota tranquilitat.

Quan se considera, donchs, qu'un jove ab tals avensos y riquèses se posa a escriure un llibre de tanta empenta, qu'ha hagut de comfrontar, y contradir devegades, als sabis de l'Alemanya y conseguir lo *Visto bueno* del mateix *Litré*; — per que entre aquexes *eminencies*, encara que tinguin olvidats certs sacraments, axís que fan un llibre també cercan padrí y's comforman ab la lley de Deu per adquirir drets de cristians de bona mena; — quan se considera, anem dient, qu'un jove, tentat per totes les adulacions de la edat, per totes les boniqueses qu'hi hà escampades arreu desde Barcelona a París y qu'en sos múltiples viatges a alguna s'haurà escaygut acompanyarlo

en lo mateix vagó, ò per menos saludarlo en lo *taller* de Shara Bernhardt, al Foyer de la Grand Opera, sinó a casa Víctor Hugo, en la embaxada espanyola ò en les distingides *redoutes* de la Julieta Lambert, no s'arriba a entendre com ha rebutjat voluntariament tan escullides conexenses per posarse a investigar les fal-leres que tenían los *beneyts* dels Iranis, Aris, Semites y *Avansemites* sobre la mort y'ls corresponents resultandos.

* * *

Obro'l llibre, y a la primera ullada ja veig qu'un crítich l'acusa de haver eczagerat lo càlcul de 3000 anys abans de Jesucrist, que Gener fixa la època en que va comensar a tenir caràcter propi la civilisació. Indica y proposa que'n rebaxi uns quants. Si jo pogués aconsellar a n'en *Peyo,* ni cinch minuts treuría del computo. ¡Si s'haurà figurat aquell crítich que la historia y la filosofía han d'anar ab estalvis d'edats y falsificar lo batisme de tot un poble com si's tractés d'acomodos de

damiseles que sempre intentan falcar lo temps!

Ja m'ho veig venir que la obra d'en Pompeyo Gener ocasionarà molta discordia. Es veritat qu'ell sab moltes coses y n'assegura d'altres que jo ab la meva senzillesa y ignorancia no m'hi puch avenir y no les hi sé disputar. Quan s'arriban a possehir tants datos, a conèxer tants usos y tanta historia de les costums y idees de pobles, nacions y reyalmes de la més remota antiguitat, fins al punt de poder reconstruhir los seus sistemes y maneres de pensar, confesso qu'es tenir massa ciencia y que la conexensa del passat perjudica a lo present, ja que, a forsa de cavilacions y comparanses, surten ab la flor de que dubtan de tot y resulta que pensan que no hi hà rès segur.

En descàrrech de tanta ignorancia podré dir solzament que no sempre al qui té més caudals y riqueses l'acompanya la rahó; axís tampoch lo qui té més ciencia pot assegurar que coneix la veritat. Jo'n sé una que no dona lloch al dubte ni tan sols a la discussió.

* * *

Per lo que fullejo del llibre, admiro'l prodigi d'estudis qu'en Pompeyo Gener ha hagut de fer abans de donarlo a l'estampa; y m'admira ademés la pompa del seu estil, clar, vigorós, trabat d'idees, acolorit, magestuós a voltes, senzill també, y sempre de sentit penetrós, comprensible y adornat ab les gales d'una imaginació somniadora de luxos y riqueses fastuoses.

Tot lo que diu lo llibre no ho sé encara: però, mitx títol m'aterra; l'altre mitx m'esparvera. ¡La Mort y'l Diable!

¡La Mort! aquexa enemiga temuda de tots. Dels uns, dels que son bons, per que posarà terme tranzitori a totes les dolsors que gusta l'ànima en lo ben obrar y a totes les delicies de no sentir rancunies ni enveges per ningú. Als dolents, per que'ls espanta l'idea d'anarsen de aqueix món ab los documents mal endressats ò, diguèm, poch curiosos. Y als neutres, es dir als de mena co-

muna, sense inclinacions superiors ni idees perverses, per que'ls esfereeix d'un terme que tot ho proban abans de rendirse, no ja a la mort, sinó a la vellesa. Per ells la química treballa y vetlla per inventar tintures y elíxirs per tenyir la barba, restituhir lo cabell y allisarlos lo cutis a fi de conseguirlos joventut rescabalada pera fer lo maco davant les madametes guapes, de les fadrines ayroses y fer caure del escambell als pretendents joves que parlan ab lo cor a la mà y desconexen les malicies y traydoríes del galanteig afinat. Però, a aquexos lo pensar que han de morir los atemorisa y'ls dexa a les portes de la mort.

* * *

Pompeyo, quín llibre has escrit! ¡La mort, oh tristesa! Voltat de sers que us ploran; quatre llums engroguehits entorn del cadavre; un bagul negre, lo tap qu'ha de cloure eternament tota claror, posat de gayrell a la paret; un Sant Crist agonitzant que vetlla tanta desolació y tanta

tristesa... Després, la quietut, lo sol post per sempre, les estrelles apagades... ni primavera, ni estiu, ni flayres de flors, ni cants d'aucells; y aquelles veus estimades, mudes, mudes per sempre. Acàs un olvit espès com la foscor de tota una eternitat... ¡Que trista es la mort!

Tu consideras qu'ella no existeix; per que la veus com a terme de la vida, ab obres dexades als que venen, millors organisacions legades als que'ns succehescan, tiraníes desterrades, fatalitats abolides, emancipació progressiva, perpetuació de tot lo gran y noble, sempre en la terra. Aquexa es per tu la mort... y'ls seus beneficis.

Los Grechs t'han inspirat y l'ascetisme't fa horror.

Jo penso que la mort es bonica: qu'es lo repòs alcansat després de tanta lluyta, un somni dols acomnyat dels murmuris dels que pregan pels qu'existiren, que'ls acompanyan fins al cel y logran descloure de bat a bat les portes de la beneventuransa.

¿T'hi comformas, Peyo?

CARTES ALS REYS

Parlava ab lo cor lo company Francisco Xavier Tobella (ò Curro Donayre, com crech que'n va sortir batejat de la seva excursió a Andalusía) en la pomposa gazetilla del diumenge; apartant, per suposat, tot aquell acatament alabador y les demés francesilles ab que'm galaneja per fer enrogirme la cara.

¡N'hi hà per commoures ab les cartes que'ls infants dirigexen als Reys!... Jo n'he llegit algunes y he tornat a cloure desseguida'l voluminós paquet qu'en Xavier va enviarme procedent de la «Villa de Madrid» per que l'acompanyés en la congoxa, y he comprès que si en

aquestes no hi havía'l toch qu'arriba a l'ànima, tal vegada serían les altres les enternidores. Y m'he dit: conservèm la serenitat; ja n'hi hà prou ab dos trastorns, que si'ls ajudo, axò serà una vall de llàgrimes; tenim al quinquillayre que reb les cartes fent esforsos y contrayent los llavis per no rompre a somiquejar, al bon Xavier penetrat de sentiment, y jo, que de tots modos haig de ser la víctima fent l'article dels Reys per moure ab dolsesa la sensibilitat dels lectors fins a fèrloshi espurnejar los ulls, si també flaquejo, tot se'n va al diantre ab aquesta desolació tan estesa, y aquí queda tothom compromès y enternit. Per que sería una disbauxa massa fastuosa de sensibilitat consumida en suspirs penosos, entelament d'ulls ò desfets de llàgrimes vessades al últim pels dictats semi-ignocents dels papàs y nó per les tendreses de les criatures qu'en les tals cartes ¡pobretes! no més hi posan la incorrecció tremolosa de la escriptura y la ingenuitat dels gargots repetits ab candorosa freqüencia.

Los que fan planyensa per lo que

els toca sufrir son los quinquillayres y confiters, que'ls hi mancarà serenitat per calcular les ganancies sentint los clams de la tendra infantesa demanant alhora dolsos y joguines ab tanta necessitat, que'ls prestatges quedaràn buyts y curullats de moneda'ls calaxos.

* * *

Los nens casi tots demanan sabres, fusells ò llanses; axò indica que puja una generació vigorosa y enèrgica, que podrà donar díes de gloria a la patria... y pronunciaments.

Alguns volen ferro-carrils; los afeminats s'acontentan ab jòchs de paciencia, micos, conillets, etz.; aquexos no pretenen fer tremolar lo món...

Alguns, poquets, solicitan dels Reys capelles, candeleros, sacres, escolanets...; se veu qu'encara no estan ben despertes entre l'infantesa les inclinacions virtuoses que'ls han de cridar al més elevat sacerdoci.

Fins aquí, poch més ò menos, les cartes del busson de la «Villa de Madrid».

* * *

Mes jo, que conech tantes criatures, vaig anar a trobar un meu amiguet de set ò vuyt anys que sempre li rebrego les galtes, y li vaig dir: «*Nitos,* tens d'escriure una carta als Reys per que't duguin joguines.» La criatura no sapigué què respondrem. Li vaig donar llapis y paper, prometentli que jo'm cuydaría d'enviar la carta. Hèusla aquí; jo no hi he fet més qu'adressar les lletres y clarejarla una mica per que'ls lectors la entenguin; que'ls Reys ab una ullada'n tindràn prou per endevinar lo sentit y escoltar al pobre *Nitos.*

«Que m'envíin lo *Manuscrito,* que l'he perdut venint d'estudi y a casa'm pegaràn. Voldría ser com en Pepet que ningú'l renya ni'l castigan may. No més me renyan a mi, y quan me fan anar al llit sense sopar, tinch gana y ploro y tinch por. Voldría que'ls Reys me curessin los panallons; al vespre'm pican tant que no puch fer les *cuentas* y'l mestre també'm castiga. Es molt rabiós

don Matíes; sempre'm pega y'm dona més *operacions* qu'als altres.

Jo soch amich de tots per que riem molt, y'l mestre no més s'enfada ab mi.

Tinch por al llit tot sol, y si plorо'm renyan més y s'enduen lo llum. Al Josepet, per qu'es xich, no'l renyan gens y'l dexan jugar fins que tancan la botiga; jo sempre soch lo més dolent y tinch la culpa. Voldría ser petit com lo meu germà y ho demano als Reys...

Ja'n tinch de joguines y me'n donan los noys d'estudi per que'ls hi repassi les *cuentas*. Tinch cartrons y boles de vidre grosses y sempre'n guanyo. Voldría poguer jugar forsa, que don Matíes no'm castigués, y a casa no'm peguessin.

Quan vaig estar malalt m'estimavan més: la mare plorava y'l pare me tocava la cara; ara'm tornan a pegar més! y quan estich fosch al quarto,'ls panallons couen y m'esgarrapo. Vuy que'ls Reys me fassan estar malalt.

NITUS.»

* * *

Y ara, que l'amich Xavier no's propassi a fer alabanses sense prevenirme al menos, que no sempre puch cansar als meus amiguets per que'm treguin de compromís.

REVISTA

Ja han arribat les primicies del hivern. Quatre borrallons de neu migrats y lleugers com vidre volador.

Semblavan serradures de núvol que'ls àngels les fessin caure foradantlos ab barrinetes de plata per que'l sol exís a guaytar assí baix y dongués escalfor y consol a tants pobres a qui'l fret sorprenía escarits de roba, dexantlos balbs y tremolosos, qu'es la manera com s'acostuma rebre a aquest personatge rigorós.

Després, una pluja que queya pausada, com si tingués temor d'ensopegar y esguerrarse, aná prenent lloch per entre mitx les escletxes y desi-

gualtats del empedrat, cobrint los sots ab trasparent y enganyosa superficie, la que's revoltava ayrada, desfogantse ab una explossió d'esquitxos cada volta qu'algun peu errava la distancia, ficantse allí ahont no'l demanavan.

Aqueix ha sigut lo quadro que ha presentat per primer entuvi l'hivern.

Que'l meu amich, vehí de l'altra plana,'n fassi la crítica si li es gustós. Jo no vull; li tinch massa temensa; ademés, hi estich renyit.

* * *

L'ampolla de vi trasparent, que parexía un infús de topacis, que per consuetut regalavan als parroquians los amos de botelleríes y magatzems, aquest Nadal s'ha quedat en los prestatges, y l'elíxir preciós dins les tenebres de la bota del recó.

La coca de forma elíptica, planera, ab acanalats de mitx relleu y cristallisacions de sucre roig, aqueix requisit que sembla fet pels pexos que no poden obrir gayre la boca,

aquest any també l'han suprimida com a regalo.

Les criatures l'han reclamada somiquejant; les mamàs, lo día de Sant Esteve, les apersonaren ab los baylets de manta blanca y cabells cendrosos, los que'ls hi contestaren, sense fer esment de les llàgrimes que com gotetes de llum brillejavan en los ulls dels nens, que'ls amos havían tingut junta, y que tots plegats arrastravan lo compromís. A tan enèrgica resposta, que si les senyores no n'entenían lo sentit n'endevinavan la direcció y que'ls baylets estavan convensuts qu'allò volía dir que no's regalava coca, los nens se quedavan ab la boca oberta, encantats los ulls y en suspens les llàgrimes, fins que tornavan a rependre'l plor quan la porta era tancada y'l baylet xiulant escales avall sense haver portat la coca ensucrada.

* * *

¡Quína dinastía més antiga y venerada la de Gaspar, Melcior y Baltasar!

Un trono esplendent, un reynat perdurable y per súbdits tota aquesta infantesa de cabells rossos, de clara mirada, de rostre satinat, tentació de caricies, hont les mares hi acumulan tresors de besades, qual valor no's pot contar per que supera tota riquesa.

* * *

Se diu Narciseta: es tan bonica que... ¡no pot esser! mes si's pogués veure assí baix lo retrato d'un àngel, se diría qu'es lo d'ella. Té'ls ulls negres, ab aquexa negror abrillantada que's cría a Espanya per gracia de Deu. Lo seu cap sembla un capdellet esbullat de fils de sol; y es bonica, no tant per l'armonía del seu rostre, com per la que'n resulta de son mirar ignocent, de son falaguer mitx riure, y per la felicitat y per l'alegría que's sent al contemplarla.

Esperava als Reys; los veya venir en somnis, ab sos mantells de porpra, ab pells d'armini clapades de negre, acompanyats de vagorosa armonía y voltats d'un núvol qu'escampava

aromoses essencies. Y deya a sa mare cada día al despertarse:—Mameta, he vist als Reys: ¿què'm duràn per mi?—

«¿Què li duràn los Reys a ma filla?» pensava la mare; y després de llarga estona de reflexionar, sos ulls s'humitejavan, exhalava un suspir, no gosant pensar que'ls Reys no duen rès als fills dels pobres.

* * *

Es la vigilia dels Reys, la mare de l'*Arciseta,* dependenta d'un magatzem de quincalla, ensenya als compradors les joguines més primoroses y ab sa persuassiva y tentadora verba'ls hi fa comprar les més cares y luxoses. Al arribar al vespre, ja no pot més; no la rendeix la fatiga, que la vens lo sentiment. Los armaris se buydan; una derrera l'altra, van anantsen aquelles nines de cara de cera ab cabells rissats, que mouen los ulls y diuen *mamà*. Una sola'n queda, la més agraciada y bufona de totes, la que no vol vendre per més que tothom se n'enamora.

— ¿Y aquexa nina, com es que no la vens? — li pregunta l'amo.

— Ja es venguda, — contesta ella ab resolució.

Valía vuyt duros. ¿D'ahont treurà aquexa cantitat?

* * *

¡Quín'alegría en aquell piset! La *Arciseta* obra ab temor los porticons del balcó; s'alsa de puntetes, y veu una gran capsa de moaré ab filets daurats, qu'omple casi tota la llosana. No gosa obrirla; temorosa y apocada, proba de tombar la lleva; los finestrons cedexen; destapa la capsa, veu aquell tresor, y's tomba a mirar als seus pares ab exa felicitat immensa que no's revela ab esclamacions, sinó que plega'ls llavis ab somrís indefinit y entela'ls ulls, que també demana llàgrimes la suprema alegría.

* * *

En lo mateix punt se sent trucar. Han portat dues capsetes negres,

que'l marit reb, de part del duenyo de la quincallería.

Eran les arrecades y l'anell de nuvia que la mare de l'*Arciseta* havía anat a empenyar lo día abans per que sa filla tingués lo present dels Reys.

L'historia fou breument esplicada: ses amigues, les demés fadrines, y l'amo del establiment havían obtingut de la Caxa de *préstamos*, satisfent lo valor del empenyo, aquelles dues joyes.

Lo marit, qu'es un jove altaner en sa pobresa, que no l'abat la desgracia ni'l rendeix la miseria pròxima a ficarse en aquell camaril de tendreses, de pau y de virtut, abaxa'l cap, se tomba per amagar l'emoció que'l commou, y rendit de felicitat al veure'l goig de sa filleta, beneheix a Deu qu'envía benefactors per que'ls Reys també recordin y visitin als fills dels pobres.

UNA VISITA

— Deu hi siga!

— Y la Verge María. ¿A quí demana?

— ¿Qu'es del diari vostè?

— Sí senyor, per servirlo.

— Víva! Un servidor venía per tenir una assentada; per qu'es un escàndol lo qu'està passant en lo segon pis de casa, y voldría, com ara l'època es crítica, ab aquexa brama que corre del còlera, voldría que vostès passessin una maneta al estadant...

— Perdóni. So repartidor y d'axò no me'n cuydo. Vostè deu volguer qu'en virtut d'una *gazetilla*'l diari manifesti'ls seus què dirs ab la gent del vehinat.

— Angela, aquestos son, sí senyor; ja veig que m'ha entès. Una... ¿còm ha dit que'n diuen d'una quexa?

— Segons y comforme; però, no'ns emboliquèm; sí senyor, una *gazetilla*.

— Y que fos més forta que les de sis y mitx; ¿enten l'idea?

— ¡Prou! ab dotz'anys que trafiquejo ab axò del diari, no hi haig de entendre! Tan be com ells.

— ¿Quí vol dir?

— Los qui'l fan, los senyors de la redacció; que, axís com no tinch lletra manuscrita'n tingués, ab les noticies qu'inquirexo y les coses que veig passant lo diari, tota la primera plana la voldría omplir ab feyna meva. Però, ara, fillet, los que som tontos... — per que la lletra es la sòrt de la persona. — Jo tinch les meves opinions, que no les amago; jo no so republicà, ni carlista, ni manco, ni de la esquerra. So dels lleyals ¿m'enten? que'ls que governin governin be, y una protecció a la clase obrera, y'l que la fassi, requisitoria al acte y que la pagui segons l'article que marqui la lley. La lley, sempre dreta com una corda, y fuetada al que se'n aparti un gruix de duro. ¿Què

li sembla d'aquesta Espanya, no fora una bassa d'oli que's podría anar ab los diners a les mans per tot arreu?

— Nó...

— ¿Còm que nó?

— Un servidor no venía per rès d'axò. Déxim dir.

— Be, ja ho sé lo que vol. S'haurà d'entendre ab los senyors; ara no hi son; venen més tart.

—Jo'm pensava, com ja son quarts d'onze...

— Oh, es un estament aquest, que treballan molt de nit, y un cop son a coto no contan les hores; se fan cridar per la terrayra. Es una carrera que's va molt contra la naturalesa. Míri, tot lo qu'ha passat avuy, ells quan ho escriuen diuen que va passar ahir; cada día'ls hi noto aquesta errada, però com lo diari surt l'endemà, queda esmenada. ¿Veu quínes coses? Desengànyis, tot son combinacions; hi hà vegades que vostè diría qu'ho saben tot, y no saben rès; ¡si més de quatre cops los he tingut de corretgir! «No senyors, — los hi dich,—tal cosa va passar axís y axís.» L'altre día, ab la bomba; no sé quin diari deya que'l carril que de

què no l'agafa. Errada. Si jo ho vaig veure! quan la bomba va caure,'l tren era qui sab ahont. ¿Veu? y no se'n volen refiar; ni'ns hi podem assombrar allí hont escriuen, al quarto de les mentides que'n dich jo, per que ab la cara no més ja'ns ho fan a saber que fem nosa.

— Sí qu'ho tinch malament! jo que contava que vostè'm faría'l favor d'escoltarme y ferne una relació, ò ferla fer si vostè no abastava.

— Prou que la faría, ja li torno a dir. Míri, aquí tenen un subgecte, qu'es un home de be;'ls altres, per axò, no hi hà rès que dir; però, aqueix es trempat, falaguer, molt, no està may quiet, sempre amohinat a la seya taleya; sempre furga per sapiguerne de fresques per omplir la primera plana, y mentres es al escriptori'l veurà de cap a les quartilles que'n diuen.

«Senyor Xavier, avuy n'hi sé una de nova, — comenso jo, (aqueix sempre m'escolta, axís com los altres desseguida, abans de dexarme esplicar, me diuen que ja ho saben;) — a tal banda ha passat axò y axò, ò en tal carrer s'hauría d'avisar al Ar-

calde qu'hi hà un munt de runa que ja cría aucellets, ò qu'han robat un pis, ò un carril, *encetra;»* ell, desseguida zas zas, ab un garbo que té a la ploma que sembla que jugui, apunta'l dato y pataplàm: a la edició de la tarde ja veu representada la noticia, d'una manifatura que fa una planta que jo la torno a llegir com si me la fessen a sapiguer de cap y de nou. Si ara aquest senyor fos aquí, aviat quedarían entesos. Ab la meytat que vostè li digués y l'altra meytat qu'ell sempre se n'empesca, conjuminaría un patracol que tots los demés diaris n'hi traurían copia de la sustancia per que ho trobarían curiós.

— Malaguanyat que no hi siga. Y aquell senyor qu'ara ha passat no es del diari?

— Sí, però d'aqueix no se'n refíi, s'embranca ab altra lley de qüestions y sempre parla a tall de xanxa. Encara vostè'n sortiría perjudicat si li divulgava.

— Y donchs ¿còm ho podría compondre? per que lo que'm passa ja no's pot resistir: ja he sofert prou. Fàssis compte qu'a dalt de casa hi

hà un subgecte que té un engrescament a derrera, les bestioles, que tots los vehins ne sortim perjudicats; afigúris... Oh, y sempre animalets estranys y mitx feréstechs. Ab escusa dels ratolins, té un mussol..... però anèm per parts. Quan van venir a estarhi van comparèxer ab una cotorra, que no he vist en ma vida un animal més pallús; tot lo día'l passavan ensenyantli a dir coses, rès, ximpleses, y may van lograr qu'obrís lo bech. Un cop que jo ja estava amohinat de tanta *academia,* vaig dir aposta per qu'ells me sentissen: «Noy, vés, guàyta si a dins de la gavia hi hà la cotorra ò algú altri.» Y'l xicot, que va entendre a lo que jo anava,'m respon tot seguit: «No senyor, la qu'enrahona es fòra de la gavia...» Allavors, fentme'l condolit y sempre cridant, vaig esclamar: «Malaguanyada cotorra!'s coneix qu'es de les reservades ò està *empeguehida,* que diuen a Mallorca; si la portessen a ca'l manescal que li tallessin lo bech, potser rompería a garlar; ò sinó, a Sant Gayetano, que allí hi hà gent prou entesa, y d'una mirada li dirían desseguida: aques-

ta cotorra té tal ò qual defecte a la parladora, y no se'n refíin que no los amohinarà per rès.» ¡Amigo, què vaig haver dit! Ella, la senyora, se va posar com un basilisco, ab una vista qu'haguera tallat lo vidre; semblava una bruxa; quasi be'm va malehir!

«Vostè té fills y no sab lo que se'n té de veure; mofero, burleta, ríguissen dels esguerrats, que Deu té un bastó...»

«Ahont và, donya *Nievas!* que ve a retreure besties ab persones! que'n té poch de discurs!—li vaig respondre;—aplíquis a les seves obligacions y no vinga a xeringar la paciencia dels vehins donant classe de llegir y escriure a aquest animalot.»

Ell, qu'es un home com una figura de drap d'arres, que tota la roba li va baldera de tant minso y canyiula, ab una veueta que sembla que'l papo l'haja esporuguit, va sortir a la galería y'm va desafiar.

«Home, fíquis dins, que fa llevant y una ventada se'l pot endur. No m'hi tracto ab gent valenta, y si vostè està fet a rebre, llògui un *maco* pera barallarse.»

«¡Sastrinyoli!»

Vèt aquí la paraula més forta que'm va dir; la seva dòna'l va fer entrar tot seguit a dins per retornar-lo ab una beguda de María Lluisa y aygua del Carme per veure si li passava'l tremolor. Bueno, aquesta va ser la primera. La cotorra, vull dir la seva dòna, no's va sentir més. ¡La bestiola ray! ella hagués enrahonat, que potser nos hauría distret. Crech que va morir d'un enfit de sigrons y la va fer dissecar per un aficionat que'ls la va retornar bo y geperuda, que no la volían admetre per cap estil ni la reconexían per seva. Cà! hi va haver un sacramental que s'hi podían llogar cadires. L'endemà, per distreures, ja tenían afillat un gos brinxet ab una vista tan carregada y vermellosa que feya angunia de mirar. Ella li feya petons y li rentava la llana ab sabó del fi; lo seu senyor se feya pendre'l terrosset de sucre de la boca. Jo deya: ¡veyàm si un día, d'una brivada se li endurà una llenca de nas! Com qu'es lo que li treu més ufana de la cara!..... Ab aquest gos falder, com aquell; encara'ns hi feyam uns tips de riure que

s'ho valían; però ara'l senyor Antonyito (crech que descendeix d'*americanos*, y per axò li minvan lo nom; tal vegada s'haguera tornat ètich si l'hagués hagut de portar sencer) nos compareix ab un gos petener que li deuría vendre un gitano com una esquisitat. ¿Y'n vol d'escàndol y de grinyols? sempre sembla que'l trepitgin. Com es cadell, anyora la mare, y nit y día es un desfici; li han de tenir un rentamans plè d'aygua a la vora del morro per que no se li assequi la gola. Nosaltres no podem cloure l'ull. Jo no m'hi barallo més ab aquell entecat, no fos cas que se m'hi quedés al bò de la disputa. Al Arcalde no'l vull anar a trobar, per que sembla un *Si senyor:* «Ja ho arreglarèm, déxiho estar per mi,» y al cap de vall no fa rès y qualsevol me'l tomba: es del derrer que li parla; no serveix per tenir la vara.

Ara crech que tindrèm qüestions, un verbal, per que diumenge hi va haver un pas de comedia. A aquell *lladrayre* feya bona estona que no se'l sentía. Gracies a Deu,—vaig dir jo,—potser li han donat dormitori. Però, amigo, al cap d'una estona,

xap, (nosaltres treballem en lo pati, sota la galería,) damunt lo vetllador nos cau la perruca de don Antonio. Semblava un estrenyinador; lo gos la debía arreplegar de damunt la tauleta de *noche* a la cuenta, y quan la va haver ben destriada y malmès la clenxa, la va llensar ò li va caure per entremitx dels ferros de la barana. Aquells dos xavos que li venían als polsos y que li esqueyan tan be a don Antonyito, eran a ca'n pistraus; no s'hi conexían senyals de xavos ni de malles. L'aprenent la va penjar en un clau de ganxo, y a la nit, casi be feya feresa; semblava'l cap d'un home emparedat a la flor de la joventut que's consumís la vida menjant morter, ab los cabells erisats per la matexa angunia. Y de resultes de la gran boyrassa que nosaltres y'ls demés estadants hi hem fet, s'ha anat a quexar a casa l'Arcalde; y per interina providencia, ha comprat un altre cadell; cónti que son tres, y'l mussol quatre;'l xibarri que mou aquesta patuleya no's pot esplicar; y reflexióni'l pis còm lo deu tenir de curiós, per que aquestes bestioles son escandaloses per tots estils, per

la qüestió de la netedat y per los grinyols; ja'ls poden atipar, que may callan. ¿Y ab aquests temors de peste que té'l govern, ¿no fora del cas que'l diari se'n quexés per que enviessen lo carretó dels gossos a recullir aquella llorigada de cadells?

— De tota la relació que vostè me ha fet no hi hà rès que dir: però'l diari no crech qu'hi pugui fer rès: no se'n ocupa de la vida privada de les persones, y una qüestió de gossos, desengànyis, rebaxaría molt al diari.

— Corrent, està molt be; primer es la reputació: donses, que no'n parli dels gossos; que digui per exemple: *En la calle de la Fenosa*, (tal número y tal pis), *habrà pronto la groga si la autoritat no hi pren cartes al asunto.*

— Déxim estar, ja m'arreglaré: sent per la salut pública, crègui que'm penso que seré escoltat. Míri'l diari de dilluns a la tarde, que conto qu'una cosa ò altra tindré medis per ferli posar.

REVISTA

UN DISCURS DE DON EMILI CASTELAR A L'ACADEMIA

Sortíam de casa en Vidiella com si exissem de bateig; vull dir que cadascú se'n portava un farsellet de confitures ab les que jo, per la meva banda, contava recrearmhi uns quants díes aprofitant qualsevulla estona de vagar per anarmen al meu quartet, y allí, a tot esplay, recullit en lo sí de la propia intimitat, closos los ulls, estesa tota la crexensa sobre un sofà, donarme'l vintiun plers ab lleminadures de Beethoven y de Chopin, tal com les havía servit en Vidiella, ab la seva delicadesa de sentiment, ab aquella elegancia y *principis* ab que tracta les tecles del piano, que pareix que's comfronti ab

hermoses y tímides donzelles a les que'ls hi fa exhalar un sospir y prou, y no les inquieta ab insistencies de mal gust, ni les acaricía sinó lo més necessari pera que diguin alguna cosa dolsa y les dexa luego somriure ab una rialleta que vibra y penetra dins del cor sens que ningú dels que se les escolta pugue remediarhi rès.

De bona fè, contava ab aquestes delicies per tota la setmana, y fins temía que'ls meus oidos després de haver gustat, per recordansa, tan empinats senyorius y fineses, no's comprometessin posantse en lo conflicte de no volguer sentir parlar a la gent. Y me'n aconhortava pacientment ab idea de que tal rigor no'm sería de molt perjudici, calculant, per remey ò per bona composta, dedicar una orella pel tracte *mundà* y l'altra dexarla fer festa y que se'n anés de convit ab totes aquelles sonoritats dels grans mestres que fan de la música'l cordial més segur per lograr la pau, l'alegría y'l benestar en tota lley de situacions (encara qu'hi manquin diners,) mentres la salut estiga a son lloch y cumplexi ab les seves obligacions.

* * *

A la Rambla un minyonet se'ns posà al devant oferintnos los discursos d'Emilio Castelar, y d'en Víctor Balaguer, escusant lo tractament de Excelentíssims qu'abdós tenen y anomenantlos ab esta llisura y franquesa que tothom emplea ab los homes notables pel seu talent, per sa fortuna ò per sa posició social.

¡Ja varem estar ben compostos després d'haver comprat per quatre quartos aquelles dues *partitures!*

¡Guapo! vaig dir jo; aquesta es ventatja com un Nadal que s'ensopega ab tres festes! Castelar y Balaguer posats d'acort... ¡Víva! Si per mediació d'en Vidiella havem pogut sentir de quína manera sospiran los àngels quan tenen dolesa per no veure a Deu y de quína manera tan trista cantan assí en la terra exos sers excepcionals que viuen en perpètua anyoransa de felicitat, ara, entre Balaguer y Castelar nos ve un anticipo de primavera, y cada planta, cada flor nos diràn còm y

per què son tan boniques y tan escayentes; y per ells oirèm tota lley d'armoníes: un concert silvestre de música y olors. De la gota de rosada sabrèm los amors breus, los goigs y les rialles ab qu'esclata veyentse tan ben nascuda sobre la tendror d'una herba, les congoxes y'ls esglays que'l gelós oreig li dona, y sa fugida misteriosa en un petó del sol; lo que diuen les plantes del bosch a la viola encisada pels perfums que'ls hi envía; per què les abelles s'enamoran dels romanins, y què'ls hi cantan ab aquell brunzir, y per quínes trasses logran tanta estimació y tan abandono.

Tot nos ho faràn avinent, qu'axís a Castelar com a Balaguer no hi hà flor que no'ls hi degui tendencies, papallones ni abelles que no les hajan afavorit ab convidades y refrescos de perles tremoloses ab sentida de mel y olors de clavellines, y no hi hà caderneres ni's conexen rossinyols que no hajan posat empenyos per cantar en castellà després d'haver sentit al Emilio, per anarsen entre'ls arsos y oliveres a ensajar y fer exir a escoltar tan noves carreti-

lles, motes d'esmeraldes y rahims de bayes pintades com coral.

També sabrèm lo què guaytan exos milenars d'estrelles que cada nit ixen a tafanejar y què significa son inquiet pampallugueig. Tot nos ho diràn un y altre, que tenen l'oido fi y la vista penetrosa y logran saber secrets qu'a ells sols los confían les tímides violes y l'olorós timó, y les estrelles tenen, per ells no més, mirades d'inteligencia y'ls hi divulgan lo seu sentir ab més descans qu'als altres homes. Y com tenen prou afinada la vista y tan delicat l'oido, indagan en lo temps passat y saben contarnos dels avis nostres los fets altíssims, per que de ses virtuts y lleals exemples prenguem llissons y fortalesa.

Parlaràn de la nostra patria y de la dolsa llengua, l'un per alabarla, l'altre per mostrar sa hermosura, sos cayres y facetes, fins a enlluernar a alguns ulls poch habituats a rebre resplandors tan vius y acolorits. Y als que'ls havem escoltat commoguts, sentir com la vida no'ns haguera sigut agradosa y qu'hagueram vegetat enneulits y malaltissos si no

haguessem tingut la ventura de nàxer catalans.

* * *

De tot lo dit no sé si's concreta que les memories del concert d'en Vidiella me les reguardo per la setmana entrant; y que, entre Castelar y Balaguer, havem tingut una assentada en la que tots havem quedat lluhits: ells obrint les calaxeres de casa'ls avis y ensenyant los tresors a més de quatre que'ns tenían als catalans per pobrissalla; y jo, fent que sí ab lo cap cada vegada qu'esbarriavan més pilots d'argentería, que'l mateix sol no sabía hont darla al veure tantes resplandors de rata-pinyada belluguejant per les parets, y ab lo garbo ab que les pedres fines y'ls brillants li tenyían les clarors a la seva vista.

* * *

Y por lo que á V. se refiere, *don Gaditano* ilustre, mil plácemes por su discurso; con la novedad, — para un servidor antigua, — de que se le

estima á V. (sin tocar á las castidades de la opinión;) y que cada vez que V. se remonta por las sublimes alturas donde V. sólo y las águilas saben holgarse, aquí bajo queda un admirador suyo que no se fatiga con tener la vista y el resto de los sentidos en contínua suspensión...

* * *

A vostè, don Víctor, que no per major franquesa podré estalviar la cortesía, li dono l'enhorabona, ab tots los auments que cada día'l meu afecte sent per vostè; y, parlant ab la franquesa que vostè'm permet sempre, li tinch d'innovar que per la meva part quedaría nombrat *marmessor* de nostra terra, per que'ns milloraría l'Hisenda y tal vegada, ab escriptures velles y pergamins que vostè sab hont jauen, acabaríam de lograr justicia per part de més de quatre que pareix que tractan de perdonarnos la vida ¡a nosaltres!... ¡Xiquet!... ¡Don Víctor!... Si en Roger, ho sabía, aquell dels pexos... Si'n veuría de currues de generació

agenollades, corrent ab prou dificultats per ferli manetes... ¡Prou tindrían de menjar lo peix ab l'escata per respectar les quatre barres de sanch!

UN POBRE

(Divagacions)

Quan lo sol surt, diuen que surt per tothom. ¡Y tanta gent com hi hà despreocupada que'l dexa exir y que fassa'l seu fet, sens cuydarse de anar a veure si troba entorpiments de nuvolades que li impidexin descloure ses rosses pestanyes!

A mi, que cada día'l matalot del hostal de Manresa m'envía a rèbrel abans d'hora, penso: ¡si se'n crían de ganduls en la nostra ciutat! Aquesta reflexió la faig ara, en la primavera, però al fort del hivern, quan l'aposentador de les besties se presenta de bon matí ab un fanal sense vidres y casi be sense llum, que sembla que porti una *marieta* engaviada, y a

cops d'escombra comensa a plegar los rengles de llits del davant meu, fent axecar a tots los propietaris que dormen a la pallissa, y's conjumina aquell ball estrany en que tots, ab lo còs enravenat pel fret y les cames mitx arronsades, piquem de peus fent giravols mal arrodonits — per que'l fret es un mal serio y certes bromes no li escauen, — allavors penso: ¡que ditxosos deuen ser los que tenen llit... y'ls que s'hi estan! ¡Quín sabi més famós debía esser lo qui va tenir l'idea del matalàs! quína salut tan cuydada y quína mort més plascenta debía esser la seva! quínes cortesíes faría al abandonar lo món que tan be l'havía tractat!... Prou va veure per endavant que de tanta casta d'invencions com exirían per anar depressa, la seva, per estar quiet, fora la que tindría més sortida y que tothom hi aniría a raure y a ferli'l *rendí vous...*

Ab tantes persones que prenen banys inferiors per descarregarse'l magí després d'havèrsel espessit per fer qualsevulla etzegallada, y ab tants altres qu'han innovat ò tret combinacions y mecanismes per es-

talviar lo treball, ningú l'ha rebassat encara, per que l'aboleix de frente y senyala a les vinentes generacions un sistema d'igualació comuna que los que vulgan adaptarsni tenen de renunciar a tota mena d'escarràs que rebaxa'ls homes, los torna defectuosos, y a copia de cansaments los aplaca cap a terra com uns irracionals...

Y'l *mancebo* que, prenent idea de les erissipeles, va aplicar l'inflor en los coxins, ¡ab quín altre avens de tan mèrit no afavorí als nostres germans d'èpoques enderrerides, los quals cada vespre tenían de compondre'l farsell si volían que'l cap los hi reposés! Un matalàs, un coxí y un llanguiment ben declarat..... ¿quín altre recreyo se li pot encarar sens ofendre a les bones costums?...

Axò penso, y altres cabories m'entristexen al despertarme sentint los rebufos y blasfemies ab que'ns treuen del llit pera que desembrassem lo lloch pera dexar sortir los carros.

La belitralla contesta movent escàndol, glosant les paraules del esparracat aposentador ab noves y més asproses injuries, y tot plegant

gavies, com se sol dir, s'amaga per sota les galeres ò cerca'ls recons més foscos per apanyar ses trapasseríes. Luego van exint y escatifenyantse impedits (per voler del envenat,) tan destres en manejar la llengua com les cames per pujar en la somera, coxos qu'amenassan ab totes dues crosses, rancos que no s'acotan y fan postures fins al carrer, cegos ab males mirades y mancos que clouen los punys. Tots surten ayrats, ab intencions sinistres; però l'ayre frescal los reacciona, los hi modifica'ls intents y se'n van dret a la taberna a suavisar ab ayguardent l'amargota que'ls escanyava.

* * *

Diuen que les naturaleses cambían cada cinch anys; donchs, la meva es un exemple de fermesa: no la capgira rès; ab la edat que tinch, pot ser m'ha donat més de vuyt toms; però sempre he quedat del mateix terme: ab un aburriment al treball y una constancia de màrtir pel no fer rès, però soportant la fatiga d'estar a totes hores fent lo coleccionista de xavos.

Es tan pobre axò de captar, y tan aburrit, que si jo no tingués la fantasía de fer científica la meva ocupació, casi be'm donaría a la vida dolenta y'm buscaría una oficineta.

Però, la sanch té voluntat, com lo enteniment, y'm diu: «Fernando,'l món t'abona per no ser pobre: cèrca'l xavo; y axís com n'hi ha hagut Reyals y de tantes menes, tu seràs don Fernando el que captava...» y cerco'l xavo per que'l cor m'ho diu. ¡Quína moneda més baxa y més ordinaria! jo crech que'n fan de falsos per donàrnosels y per que siguem pobres deshauciats. Una nació com l'Espanya que s'entreté ab aquest sistema de dividir la miseria fent passar per tants alambins y menuderíes al diner, sempre tindrà un pobre a la porta. La xavería crida pobrissalla, y'ls duros cridan... es dir que no cridan, se freqüentan ab l'aristocracia, ab les inteligencies monetaries que son les més fermes y les més eximies de totes les qu'han d'ilustrar aquesta edat.

A l'Habana, en aquell bello país, díguin si n'hi hà de pobres! com que no conexen lo xavo, no hi hà ningú

que s'hi pugui entretenir a serne. Fins aquells que portan dol rigorós tota la temporada, ab aquella torna de llavis inflats que pareix que xiulin sempre, no conexen aquesta moneda que no se la veurían a les mans, y per que no siguin pobres treballan y no'ls pagan y'l problema té resolució coneguda.

No hi hà xavos: donchs, no té pobres.

LES BODES D'EN CIRIL-LO

Podría dirse que's van celebrar per l'amor de Deu. Ell y la Quica, qu'eran los més compromesos, s'esperavan al rexat de les Gerònimes. La parentela era curta: ni l'un ni l'altre tenían pares que'ls acompanyessin en aquesta satisfacció, ni adherents a qui convidar. Tampoch havían tingut de menester la venia de ningú pera resoldre dificultats ò vèncer repugnancies, sinó posarse en combinació ab la Curia, encararse ab lo reverent que despatxa les llicencies, satisfer la limosna establerta, y un cop enllestits y sellats aquexos instruments, cap potestat de la terra ni de marina tenía forsa

ni contradicció pera oposarse al matrimoni convingut.

Axís es qu'en Ciril-lo se'n anava a la cerimonia ab un pit molt desembrassat; no tenía ni debía; era pobre y honrat, que casi be vol dir pobre ab llicencia ilimitada, y's presentava al *acte* ab aquella satisfacció y axamplament de cor del qui rès l'enutja per que no li manca ni li sobra, que ell y la miseria eran coneguts de comfrontarse sovint, y tantes vegades com aquexa l'havía dexat sense dinar, altres tantes se'n havía rescabalat ab unes revenges d'àpats fòra de hora, tan serios, que hi entrava la sustancia y amaniments de tot un día d'alimentació y postres.

La Quica també provenía de bon llinatge, ab la matexa pobresa, les matexes escassetats, y ademés honrada, que podría gastar blasó si s'estilés concedirne a les que'n son meredores per sa laboriositat y venciments de la miseria.

Son pare morí ab lo picot a la mà, soterrat per una esllavissada. Ningú en sapigué rès, tret lo jutge y l'escrivà. Son amo ni'l conexía. Los diaris van dir qu'havía mort un ma-

nobra y ja no se'n resà més, fòra de la seva dòna que va volguer que l'acompanyessin a l'altra vida la piadosa ofrena d'una missa y les seves oracions. Y quan va haver recorregut prou aquexa vall de llàgrimes, l'abandonà, potser en hora anticipada, cridada per Deu, a conseguir lo seu marit en millor y més plascent estatge que'l que logra assí en la terra'l qui té fills y li manca pà pera sustentarlos.

* * *

Ab axò, s'estavan al rexat de les Gerònimes tots dos propietaris esperant los testimonis. En Ciril-lo menjant pinyons, obrintlos ab la fulla del ganivet; y trayentne una almosta de la butxaca, n'oferí a la Quica, dientli:

— Té, dòna, ménjan uns quants; féste compte que son confits. —

La Quica, apartantli la mà del devant seu, y mitx rient, li contestà:

— No'n vull, que fan set.

— Tens rahó, tu m'hi fas caure: de modo que m'arribo aquí dalt a

pendre un reparo. Sí que'n portan de sequedat los pinyons...—

Encara no havía donat quatre passes, se repensà tombantse pera dir:

— Escólta, si venen aquells, que no tirin rès endevant que jo no hi sigui. ¿Entens, noya? Per que la *conspiració*'s fa per mi. Si vols pèndrem lo nom per que no't casessin ab un altre, dígaho... que te'l posaré en un cap de paper.

— Vés, boig, cúyta a tornar.

— Oh... ¿si volguessis paga y senyal?...

— Vaja, home, que la gent guayta.

— Pènsathi be, qu'es pera tota la vida...

— ¡No siguis cansoner!

— Corrent, respecto l'idea. Me'n vaig a remullar lo bech pel susto.

— No t'entretinguis, ¿sents?

— Què'm contas! si avuy no comparexía puntual a la llista!... No'm fassas riure! —

***

Per l'altra cap de carrer venían los testimonis, en *Pedassets* y'l *Diputat;* tots dos texidors en vaga que's

presentavan a la cerimonia ben mudats y curiosos, ab la seva pobresa de les festes. Es a dir, mudats: posada la brusa, que solían dur sobre la espatlla. Les altres prendes consistían en calses de vellut, espardenya oberta, mitjons blanchs, y faxa com los generals, però d'altre color, per que no s'hi errés algun quinto y s'estalviés de férloshi aquell *saludo* tan enravenat que'ls hi marcan los principis militars.

— ¿Ahont es en Ciril-lo? — va preguntar lo *Diputat* a la nuvia, fentli la mitja rialla.

— Ja ve desseguida; ha tingut de fer una diligencia.

— ¿Que s'havía descuydat lo registre ò algun paper que feya forsa?

— Nó, ja torna.

— Es que, noya, aquesta corporació del Clero ho vol tot nèt: fins als morts fa declarar. No hi val dir que tens los pares al altre barri; t'ho fan constar en blanch y en negre, y quan se determinan a ferte la creu, ja pots dir que t'han ben enllestit, que no hi hà ningú que te la descarregui. Ja me'n tornaràs la resposta, Quica; fa deu anys que la porto, y

n'estich capolat, y *la de casa* més que jo. Ab lo *conqué* que m'ajuda y també hi posa'l coll.

— Què predicas, què predicas! no't van treure mal motiu; — va dir en Ciril-lo presentantse de sobte.

— Ola, noy. Rès, que feya certes reflexions a la Quica. Ja veuràs, qui més hi sàpiga que més hi diga. ¿No es aquexa la qüestió? Ey, no faltant, y dient allò qu'es decorós.

— Vaja, anèm, que ja hi som tots; — digué en Ciril-lo passant endavant.

— Per que, — seguí dient lo *Diputat*, agafant pel seu compte a n'en *Pedassets;* un home té la obligació de ferho avinent: es un amich lo qui's sacrifica, y abans de que li posin lo *visto bueno*,'s deu advertirlo. ¿Tinch rahó ò no la tinch?...

— Be... sí... però, míra qu'aquells ja son al altar, — digué en *Pedassets* entrant poch a poch a l'iglesia.

— Es que jo'm recordo d'una paraula que'm va dir lo pare abans de casarme, y ha sortit certa. «Noy, càsat, qu'aniràs nèt y apedassat.» Que't dich, *mà,* que no's va errar ni de mitx gruix. Tota la vida he anat

nèt de butxaca y apedassat de roba. Me va endevinar la planeta. Per aquest motiu, sempre qu'un amich se troba en semblant perill .. —

La mampara del cancell, tancantse de sobte, li tallà la paraula als llavis, y si no es amatent a ferse enrera, arreplega la ventallada de plè a plè.

* * *

La cerimonia fou curta y senzilla: dos ciris devant del altar; lo Vicari ab roquet y estola; l'escolà fent llum ab la palmatoria;'ls nuvis y'ls testimonis escoltant ab atenció y recullíment. L'anell pel desposori tingué de trèuressel en *Pedassets* del mocador del coll; no hi havían atinat ni'l nuvi ni la nuvia. Lo Vicari, després los hi digué que per la solemnitat del acte tant valía aquella tumbaga de llumenera ab diamant de got de aygua com qualsevol altra de pedres fines. ¡No'ls hi donà poca satisfacció ab aquexa paritat tan comformadora!

— ¿Estàs, Quica? — va dir lo *Diputat*. — Lo pare capellà ha parlat

ab dos sentits: que si avuy no teniu *pistrinchs* pera donar aquest senyoriu al dit de la mà, tal vegada més endevant, axís que'l temps vagi per be y les feynes s'arrenquin, ha volgut comprometre al teu home per que emparauli un anell d'or, ab tota forma, que no hi manqui'l seu solitari al mitx...

— ¿Què dius de solitari?... — reprengué en Ciril-lo; — el día que'm pugue desdinerar, has d'entendre que salto a l'Argentería y li compro un anell que hi haurà un picotí de diamants ab un espetech de claror capassa de retornar la vista y la claretat als qui n'estiguen necessitosos y gastin ulleres.

— Està be, m'agrada, per qu'es una bona revenja. Conech que si tinguessis un revés de fortuna sabrías gastar la plata ab lluhiment.

— Ara, minyons, si sou servits, us convido a sopar.

— Fúig d'aquí! s'estima la voluntat. ¡Anèu, anèu a dirvos coses bufones!...

— *Nada,* es lo determini, y quedarèm molt agraviats la dòna y jo si'ns feu aquest afront. Encara que

siguem pobres, tenim criansa y punt pera quedar comforme. ¿M'has entès l'ideya? La vianda qu'exirà a taula es pagada. Vol dir que soparèm ab tot descans, qu'he correspost ab tothom y no dech una malla ni aquí ni en lloch. Sinó, qu'ab aquesta havem dit: ¿còm se remulla axò de les bodes? Y rumiant, rumiant, aquesta salta: ab un sopar a casa nostra. Justa, la basa es teva qu'has tirat del coll. Enllestím: vínga'l duro fòra de la butxaca: carrèga'ls fogons, y un per aquí, l'altre per allí desseguida. Apa, moviment; de frente a cercar lo que's necessiti. Aquesta ha comprat dues dotzenes de musclos grossos com castanyoles; cada musclo porta un barco de vianda. Jo he dut un conill... (apàrtat noya que vuy signarho), axís... No'ns cabía a la cassola. Una pantera, vaja; si s'alsa de potes, m'arribava aquí dalt a la butxaca de la blusa, que m'haguera pogut fer l'amistat.

— Potser era una bestia esguerrada, sent tan grossa...

— ¡Ja'n sentirèm parlar! Aquesta l'ha fet ab un such que sembla licor; s'hi ha quadrat. Qualsevol senyora

no tindría reparo a tirarsen quatre gotetes al mocador, per que't dich que fa una fragancia qu'entela'ls sentits. L'ha guisat ab patates, rosses, primetes, cada tall sembla una dobla de quatre.

— ¿Veus? jo una pessa axís no me la menjo.

— ¿Y donchs, què n'haurías fet?

— Conservarla dissecada, ò ab esperit de vi.

— ¡Ja cal que't fesses portar la mar vella a casa y que te l'aboquessin al safretget!... Fúig, home, ¿per quí m'has près per tenir aquests capritxos? que't pensas que jugo a la *bolsa*? ¡Ab esperit de vi! ¿Encara com no deyas ab vernís de munyeca, que fa més torna?... Conech que no'n voldràs.

— No es aquesta la qüestió. Si es veritat com tu parlas, un conill axís qualsevol sabi d'aquests que tenen besties difuntes, te'l comprava al preu que volguessis; per que ells s'hi instruhexen.

— Donchs, si volen sapiguer que vagin a Salamanca. Jo soch més rich qu'ells, que de cop l'he posat a la cassola. Que vinguin a demanar

datos després, y'ls gustos que tenía, ja'ls imformaré de tot si'n volen fer una ressenya. —

* * *

Ab aquestes plagasitats y semblant conversa arribaren a casa d'en Cirillo ahont verdaderament s'hi sentían unes olors no tan ponderoses com ell deya, però molt fines y obridores del apetit.

Se posaren a taula y comensà lo sopar ab los musclos, negres, llustrosos de fòra y plens com de rovell d'ou un cop oberta la closca. Lo *Diputat* s'animava menjant aquella *fruyta de roca,* com deya ell, qu'excita la set.

— No hi hà com lo natural, — exclamà bevent un glop de vi derrera els musclos. Be n'hauràn presenciat de tràngulls y males mars y pèrdues de barcos, aquexos animalets; y reparèu de quina comformitat van conduhits, que passi'l que vulgui al mar gran, ells tancantse a la portería ja son a cobro y que vinguin onades y més mullena, qu'una vegada encastats a la roca del seu distric-

te, ja hi pots enviar los dentistes del desembarcadero ab los jòchs d'estenalles, la carretel-la descuberta, y que maniobrin, que no'ls faràn desdir. No hi hà ningú més tonto que'ls homes. Preguntèu si aquestes bestioles han tingut d'alsar may lo cap cercant paperet als balcons pera mudarse de pis. Com que ja's portan la finca a l'esquena, cap amo les pot reconvenir. Quan no troban molsa en una roca, mudan d'arrabal, ne cercan d'altra, y sempre saben que poden donar pà a la familia. ¡Y nosaltres, votua'l món!... no som ningú nosaltres.

— Té, ménja, — li va respondre en Ciril-lo; — no t'entristexis, que se't posaràn malament. Refrèscals per damunt, qu'es un peix qu'està fet a la humitat.

— ¿Sabs que si en compte de ser criats a l'aygua s'ensopegan a poguer pasturar ab vi, sería la vianda de més mèrit coneguda?

— Y allavors, quan a algú li manqués lo *calibrio,* — saltà en *Pedassets* — en compte de dir: son vaporades de la beguda, dirían: l'han reprès tantes mitges capses de musclos;

per que les altres mitges no duen malicia.

— Ja veuràs, noya, no articulegèm més. Pòrta'l conill, y trèu aquexa plata d'instruments de bolero; — digué en Ciril-lo.—Destàpa l'urna, — afegí. — ¿Què tal? Veyèu si'n tenía de pesses aqueix feligrès: cada tall, un plat. La pell l'hem encastada aquí fòra, a l'exida, que fa feresa de veure: sembla un *buldoch* abrahonat a la paret. La faré adobar pels peus del llit.

— Nó, no hi vull embrassos, — feu la Quica.

— ¿Que tens por de que's torni rabiosa?

— Sí qu'era tot un personatge. Hi està ab pena dins d'aquesta cassola.

— Ja veuràs, pel temps que s'hi té d'estar, que's mortifiqui una mica. Sómhi: qui vulga'l cap que fassi l'ullet.

— Passo: — contestà resolut en *Pedassets*.

— Y jo, — afegí'l *Diputat*. — No hi he tingut may afició: es com un caxonet de betes y fils: tot son departaments y comparticions.

— Per que ho sàpigas, es lo bossí

més sustanciós: com que hi hà tota la ciencia del animal!

— Que s'hi instruhexi qui vulga. Sempre has d'estar xuclant com si toquessis la sinfoyna. ¿Y si'l conill s'ensopega a ser tonto, dígas, ahont es la substancia?

— Donchs, te n'encarregas tu, Quica: repàssa'l manicomio.

— *Amigo,* Quica, te'n pots ben alabar; ets una cuynera de mi flor. Que t'envíin llemenchs y debilitats, que'ls retornaràs més grassos que si vinguessin de dida. ¡Quína picada! quan menjas tall, voldrías sucar, y quan sucas, dol que s'axugui y que'l tall s'acabi. Aquí hi hà sustancia de crema, de xacolate y de neules ¿oy, noya?

—¿Que hi beurèm d'aquesta canya qu'es un líxis? Lo pare, que Deu perdó, la va tastar un día y va dir: guardèmla, es massa forta; servirà pera fregues; y'l pobre va morir sens haverne aqueix logro.

— ¿No va tenir dolor?

— Ni dolor ni rampa. Vès, si podeu fer exir lo tap, que jo no puch. Ben segur que'l van ficar per la banda de dins.—

* * *

Acabat lo modest sopar, que per ells fou suculent festí, se despediren los testimonis, y'ls dos esposos se quedaren sentats a taula. La Quica, ab los ulls baxos, s'entretenía caragolant y descaragolant la punta de les estoballes. Lo llum feya mala cara. En Ciril-lo, capficat, xuclava'l cigarro y posàntsel vora'ls llavis avivava la brasa ab bufades qu'exían plenes de fum. Semblava que l'un y l'altra cerquessin pretext de distracció pera enquibir la mirada que no gosavan dirigirse. Al cap d'una estona, en Ciril-lo's ficà la mà a la butxaca, tragué'ls diners que hi tenía, y quedà repensós, com passant comptes.

— Míra, Quica, — va dir extenent la mà, y ensenyantli les monedes;— es la nostra riquesa del día de nuvis: ¡una pesseta en plata y vint quartos!...

— ¿Y la salut que tenim? — respongué ella axecant la vista y enlluhernantlo ab una mirada plena d'amorosa resignació.

— Es veritat, la salut es lo nostre tresor, y rès més.

— Nostre Senyor provehirà.

— Axís nos casem los pobres, esperant lo bon temps.

— Y refiats en Deu, Ciril-lo.

UN POETA LLOREJAT

Si avuy los núvols no fan la rebequería de ploure, podrà dirse que'l mes de Maig tindrà una entrada triumfal a Barcelona.

Los clavells del meu balcó ja fa díes que l'esperan gronxantse ab una cama, a estil de colom, per donarli la benvinguda; y avuy se bellugan ab més desfici y treuen lo cap per entre'ls ferros, com guaytant per quín indret ha de presentarse'l mes florit, ò per veure passar a les galanes barcelonines ab mantellina blanca y rojos clavells, que van a la festa dels Jochs Florals dexant un rastre d'aromes que fins lo vent sembla que surti del tocador.

* * *

La festa del Gay Saber guanya un poeta; no més té vint anys; fora un mossetó si'l desarrollo muscular hagués seguit los atreviments de la crexensa.

La seva figura no recorda l'estatuaria clàssica; potser fa pensar en les místiques creacions dels retaules gòtichs.

Lo rostre pàlit, com lo d'aquells temperaments agraciats que sols assaborexen goigs espirituals ò castes complacencies del enteniment. Primerenca la barba, tot just li sombreja'l llavi, y ab artística *luchana* adorna la boca, com si la portés sota dosser, dexant estèril l'òvol de la cara ahont la navaja hi troba unes soletats tan descansades com si allí sempre fos diumenge. Fondos, negres y brilladors los ulls; no ab la brillantor qu'irradía de les fogositats del cor, qu'ells prenen la llum més directe, y resplandexen pel reflexo de la inteligencia.

A divuyt anys ja estimava ¡tan

jove!... s'enamorà ab frenesí, ab aquell inquiet deliri que lleva'l repòs y dona insomnis, desgana y tristeses ploricoses. S'enamorà de la *gloria* y volgué esser correspost. Però, tenía massa altivesa per rendirse sens imposar condicions, y era prou *fenici* per no lograrles ben profitoses. Y pactaren tots dos: ell ab la *bandola* a l'espatlla aniría de certàmen en certàmen cantant Roma, Grecia y Egipte; los Màrtirs, les Venus, los hèroes, los nobles y'ls comparets; los Talayots de Pollensa, la rebotiga de ca'l cerer, la Tomba del jayo y'ls almiralls de la mar. Ella li ompliría'l pis ab estotxos plens de joyes, desde'l plat d'argent y la copa cisellada, als clavellets daurats ò làpides de marbre ab lletres d'or, y flochs primorosos, y cintes virolades, y diplomes ab lletres gòtigues, y alguns accèssits pels que no regalan rès. Y axís, anant pel món, corrent de poble a vila y de vila a ciutat, la seva fama s'anà extenent en diagonal com les equis, fins avuy que's desplega de frente, sense torcedura ni obliqüitat, y s'axeca ufanosa ab potestat soberana, puix qu'elegirà una

reyna y la farà lliure, sense destorbs políticchs ni preceptes constitucionals.

Y al pujar al estrado ab pas ferm, estirant lo còs que no més doblega ceremoniosa cortesía, redressantse súbit com arch d'acer que romp la corda, portant la flor qu'es ceptre de l'hermosura, sentint les armoníes d'una *marxa* esplèndida, los aplaudiments dels amichs y de nobles adversaris; veyent la blanca bellugadissa dels mocadors agitats per mans tan delicades que'ls guants los hi han de resguardar la finesa, ¿no li relliscarà una llàgrima mensagera sortida del cor y abocada als ulls per veure complert lo pacte que feu ab la gloria...? O potser recordarà, en mitx de tan rich triumfo, a aquella espiritual *Margarita* d'ulls blaus, anegats de claror, de trenes ro... ay! que potser so indiscret... No diré si era rossa ò morena: la errada ja es comesa; mes encara puch preguntar: ¿recordarà'l poeta, en mitx del desvanexement de gloria, aquell idili primerench, la persiana verda, lo mocador agitantse en curtes voladetes com un colomí axelat, y'ls signes

geomètrichs que la mà trassa en l'espay, uns cops ab curves ràpides senyalant desesperos, y altres ab plasenta dolsura recorrent lo cel com si voltessin lo círcol del Zodíach?

* * *

Lo galan era poeta, y ab dues enamorades lo seu cor no podía medrar. Passaren aquells temps ab llàgrimes y versos... Poesía ha sigut la estimada. *Margarita*... avuy no es la reyna de la festa: es un àngel de la gloria.

UN CONFLICTE

I

— ¡Entrèu, Mr. Philastre, entrèu!

— *Monsieur*, me venen *d'appeller* de la vostra part, y en una bien *facheuse* ocasió, *puisque* tenía la cacerola *avec* un *dindon dedans* y l'he tingut de *mettre* a l'ombra, fòra de la fogayna, vull dir si'm compreneu, y'm sembla que de resultes *deviendra coriace* com vianda artificial.

— ¡Ay, pobre Philastre! que serà aquest lo derrer gall que'm portarèu a taula! Les circunstancies son crítiques, y si'm voleu creure, ja podeu omplir d'aygua'ls fogons. Nos tenim de sacrificar per la patria vos y jo.

— ¿Vol dir que'm *metteu* a la porta *sans délai*?

— Es una qüestió internacional...

— *Monsieur*, cabalment estich *toujours* a les vostres ordres. Me'n vaig a *mettre*'l meu barret y a posarme un xich *propre* per retornar *tout-à-l'heure* a *vous* fer los meus compliments. Es que també tenim la nostra *honnêtété* nosaltres los artistes de la alta *cuisine! Chez nous,* veyèu vos, los *marquisos* y'ls comtes nos tractan ab la *même politesse* y distingiment que vosaltes als toreros. Es per axò qu'us presento les meves escuses y vos demano de voler ben donarme la permissió per anar a treure lo devantal y la gorra blanca, *Mr. le Baron.*

— Nó, home, no us fiqueu ab histories: si jo no us trech de casa; son les circunstancies que'ns separan, rès més qu'una separació, que prou me dol.

— *Pardon.* ¡No cal pas *blaguer, Monsieur!* Vos (escusèume un altre *fois* si tinch l'honor d'*avoir* aquestes contestacions ab lo devantal y'l meu *bonnet* blanch;) però vos haveu *exprimé* la vostra idea d'una *façon parfaitement* precisa, *allez*. M'haveu dit de *mettre* l'aygua dins dels meus

fourneaux: aquesta es una *blesura* que no's *guerira* may més de la meva dignitat.

— ¡No siguèu tan teyós!

— *¡Par exemple!* ¿Què us respondría, *voyons,* don Pèrez, ò don Sànchez, ò no importa *quel* dels vostres artistes de les *courses* de toros, si li haguessiu dit: *Mr. le torero,* cal que us feu *raser* la trena que porteu *sur le* clatell. *Pas plus.* ¿Què haguera fet si hagués estat un artista *vaillant?* Passarse la fulla del *rasoir* per tot lo tou del coll sens perdonar cap tendrum y lexarvos la *tête roide* als vostres peus. Es axís que's fa quan s'es artista. ¡Ah, diable!'s té de tenir la *dignité* de la classe, *parbleu!*

— ¡Mr. Philastre, *mon ami,* no sigueu tan meridional! Sembla que voleu fer la competencia als espanyols, y axò fora com portar ferro a Vizcaya, *mon cher...*

— M'haveu mort, *Mr. le Baron,* jo ho puch ben dir, jo. No puch tirarme daltabaix dels meus *fourneaux* encesos, *puisque* m'haveu defensat de cuynarhi, y *même* de metrehi foch, *Mr. le Baron;* per que sou vos que m'haveu manat d'hi *verser* l'aygua,

y sou vos que m'haveu mort per *toujours et* d'una mort *vilaine,* ignominiosa! Soch jo'l *lache* y'l malaventurat! Jo mateix me trepitjaría, veyèu quína es la meva *honte* y'l meu despreci *envers moi.* ¡Oh, mon pobret Philastre, *va inonder* les *fourneaux, va-t'en etouffer* lo teu deshonorament; que'l fum te caxi la *figure* que no te la trobis ni per palparte los mostatxos! No la podràs pas pahir semblant agravació al teu *honneur, petit* Philastre! ¿Y la teva familia qu'es a Fransa? ¡encara menos, si per cas!..... Tuts resteràn morts de *surprise* com si un llamp los hagués *foudroyé.* ¡Una *colonie* de parents deshonorats!!... ¿Et *celles* de la meva dòna los *Côteletts?* ¡ells que no volían lo nostre *mariage!* No mancaràn pas de burlarse, y quín istil de sàtires! seràn de bon escoltar, jo ho crech be, jo. Y *Mr. Fourchon,* mon antich *maître,* aquest ne dirà de *belles; lui,* que per *dérision* me anomenava le cok de la *banlieue!*

—Però, Mr. Philastre, es menester tenir calma; no so jo qui us despatxa, es lo President de la vostra República; jo no puch, encara que'm

dolga, tenirvos a casa meva; hi hà un agravi, un insult a la nostra nació, del que jo'n seré la primera víctima, per que'm feyau uns guisats de *patent*. ¡Còm anyoraré les vostres fritures, los vostres filets *soufflés*, aquelles perdius a la *Richelieu*, y'ls faysans a la Malacoff! Mes, primer es la patria. Desde demà, *puchero* a casa, ab *chorizo* y sigronets; truytes ab pernil, *besugo* ab salsa d'ajilimòjili, platillo d'escalunyes, faves ofegades y rellenos d'escarxofa. Vèt aquí: cuyna militar, menjar de patriota; y, per beure, Priorat, Alella y Carinyena: fòra l'aygua y vi de Burdeus. Es menester esser varonil y refer aquella energía dels nostres avis. —

II

. . . . . .

—Son ells qui han estat *trompats;* tots han devingut malalts. Avuy fa vuyt díes que Mr. le Baró m'ha donat lo *congé*, y avuy retorno a la *place*.

¡S'hagueran mort de fam! tuta

la familia tenía *déja* la *maladie* sobre'l còs. ¡Estavan ben afinats! No'n so pas conegut cap! Mr. le Baró sembla un paralítich; *Madame* solzament se li veuen los ulls, magra..... primeta, y pas de color a la cara! Mancada *depuis* vuyt díes de la meva *cuisine*, ella qu'era fresca y *jolie* com uns *amours*, està *fannée* com una rosa assedegada! ¿Y *les enfants?*... *¡Mon Dieu!*... Un per un he tingut de preguntàrloshi'l seu nom: *entierement meconnus*. ¡Molt reduhits, molt flaquets! parexían *vermicels* ab fesomía. Dos *jours de plus et* la catastròfe's consumava. Tuts hagueran finit ab les barres assentades.

Una alimentació com de fochs de bengala, uns menjars de tuts los colors, vermell, groch, vert, morat... *Madame* quan li presentavan lo *puchero*, aquell caldo carmesí del *chorizo*, li agafava mitx accident. Los petits no's podían acostumar ab lo pebre que'ls hi feya plorar los ulls. Mr. le Baró feya'l valent y ara mateix li ha devingut lo nas *foncé* com una confitura de codony. So jo qui tinch de restaurar aquesta generació. Dos díes de retart solzament, y

l'*epidemie* los abolía a tots. ¡Una casa tan noble, quín *dommage* si jo no arribo!...

E pareix qu'hi ha hagut diferencies entre les dues nacions y que ja son arreglades. Jo n'estich ben content. Ja podré cridar sempre *¡Vive la France! ¡La mignonne!* los meus petits *amours* de la vida!... Y també podré dir ¡Viva Espanya!... ¡Menjar lo pa en una nació y no poderne sentir grat, era prou trist, massa trist!

¡Espanya y Fransa unides! M'espanto de pensarhi. Seríam los *arbitres* dels dos mons... Tutes les rasses serían dominades y tutes parlarían solzament que les tres llengues mares: Català, Patuà y Francès. Le gran *rêve* de Napoleon primer, un petit *peu* modificat. Per que *il faut avouer* qu'hi entra'l català, per que's parla en mitja Fransa. Es dir, per no errar mides: tut *le Roussillon*. ¡Y quín encantament de llengua! *Tout a-fait* com un cant de rossinyol qu'en lo seu *repas* mengés que mel y violes boscanes. ¡Vès quína tonada faría!

Y be donchs: Viva la triple aliansa!

POMPEYO GENER

La fama parisien, qu'es entre totes la que més axeca'l vol y la que logra més ressonancia, va serli padrina; Mr. Littré va ferli de compare.

De modo que'l día en que va aparèxer al món de la ciencia, moltes notabilitats de la primera línea van tenir qu'estrènyer lo rengle pera dexar lloch per ell.

Com a sabi, cap dels altres l'ha tractat de *tu,* tots de *Monsieur;* que la ciencia es molt rígida y ceremoniosa y no gasta franqueses ni satisfaccions que ni de lluny puguin semblar que regatejan mèrit; dos sabis que's tractin ab massa cordiali-

tat, es probable que's mofan de totes dues sabiduríes, y al despedirse, per exemple, l'un diu: quín tonto! y l'altre murmura: quín àsinus!

Mr. Littré, qu'era dels únichs que podía parlar llealment de *tu* als seus colegues, li deya *mon brave!...*

Víctor Hugo, que'l tractava d'*hidalgo,* havía dit qu'era un *mancebo réveur comme un Zingari; beau et gaillard tel qu'un Calife de Cordoue.*

També jo alguna vegada, quan nos veyam a la taula del Cafè Nou, li havía preguntat si tenía'l camell a la porta. Escúsi'l lector la meva osadía; cadascú, segons lo rango, pot dir la seva. Potser may més en la vida podré tenir lo goig de que l'opinió de Víctor Hugo y un ditxo meu recayguin ab certa avinensa sobre'l mateix subgecte.

Lo primer cop que'l vaig veure va esser en lo saló àrabe del Cafè Nou, y'l vaig pendre per un net del Rey Chico de Granada que venía allí a ilusionarse oblidant l'immensa desditxa del seu avi. Realment, tenía tipo d'heretge, si be armonisat en totes ses parts. Los ulls, negres ab aquella negror intensa que sembla

que penetri molt endins del cap; les celles, també negres, y les pestanyes, y les primeres sedoses probatures de barba; les restants faccions, morenes; de modo que'n resultava del total una cara de nit.

En aquell temps publicava en lo *Museo* de Gaspar y Roig de Madrid uns estudis sobre l'Art Ogival, y de debò, quan los llegía jo'm sentía amagrir y decandirme, esperimentant les propies alucinacions que, segons ell, originaren la trassa d'aquexa arquitectura que s'idealisa cercant lo cel.

Y per aquelles llissons d'en Pompeyo, adoptades al meu sentir, m'he vingut a esplicar que si en la nostra època's revela un arquitecte del *ayre*, trobi gent dubtosa que posi reparos a la seva invenció, y mentrestant la atmòsfera's queda sense edifici que haguera estat alegría contínua pels àngels y portento agradós a Deu.

Com escriptor, es clar y precís; esplica'ls secrets de la ciencia ab tanta senzillesa que'l lector no's dona compte de que aprengui teoríes desconegudes, sinó que's fa l'ilusió de que repassa llissons oblidades. En lo

seu estil hi hà riquesa de frases y de conceptes; es a dir, prodigalitat andalusa y concisió catalana. Per exemple: si'l fill del Betis..., posèmho per interessos; ja que va de paritat, fem córrer moneda. Lo andalús, donchs, dirà: *tantos miles reales*. Ell ab menos frases esmersa més capital, per que no més parla de dobles de quatre. O d'altra manera. Si l'andalús saludés a una damisela molt hermosa, ab tota aquella retòrica de donayres com: *bendita sea su lámina y sus perfiles, suspirito de la hermosura, que es V. otro pasmo de las dos secilias;* ell, li dirigiría sa mirada penetrosa, baxaría de l'acera per cedirli'l pas y, posant dos dits a l'ala del sombrero, esclamaría baxet com qui fa una confidencia: *¡Viva la Reyna!...* Y jo opino que de *pasmos* poden passarne de tant en quant per les aceres: mes, de Reynes, ¡ah que poques!

* * *

Aqueix garbo aristocràtich lo conserva sempre; podría dirse, quan escriu, que va de gran *toilette* ò qu'es-

tà de visita entre senyores molt nobles y molt agraciades a les que vol guanyàrleshi l'estimació. Se senten, al llegirlo, suavitats de cabritilla y olors d'àmbar. No incorreré en la bajanada de dir qu'escriu ab guants, però es segur que'ls té per allí sobre, ò que se li veuen sortir los dits per entremitx de les solapes del *pardesú*.

Aquella frase donosa y castissa, aquell enginy cortesà plè de gallardíes de vaporositat y espiritualisme, sembla qu'amagui alguna traydoría de més empenyo que la de cautivar als lectors; si hi hagués moltes dames aficionades a les ciencies, podría creures que's vol fer simpàtich; però jo tinch pensament que lo que vol es guardarse una poma per la set; per que quan lo temps haja donat compte de tots los donayres y elegancies que ara posseheix per que es jove, trobi un racer de temperatura dolsa hont acullirse: un cercle ahont l'admirin desinteressadament, ja que per les trapaceríes del amor y del galanteig haurà de dir *abrenuncio* veyentse'l canonet de llauna penjat al coll ab l'*absoluta* dins.

* * *

¿Y si no fos axís? Si a mi, com a pintor del seu retrato, se'm permetés bosquejar un fondo, jo dibuxaría perdut entre boyres ingleses la silueta d'un castell solitari ab torres punxagudes, voltat de muralles fosques clapades assí y allí per mates de verdura que logran vida y ufana oprimides entre les escletxes de les pedres, tenint per únich goig, en aquella tristor de boyres humides que'l sol no pot esvahir, la visita d'algun moxó que va a espigarhi brotets ò llevors, colmantles en cambi d'alegroyes carretilles de piulades que ni arriban a combinar un gorgueig.

Part de dins de la finestra d'arch apuntat s'hi veuría la filla del *Baronet,* una *Miss* d'ulls d'*azur* con Minerva, de cabells rossos ab tornassols, lleugerament enfonzada la boca de llavis rosats (per únich enginy de la naturalesa,) entreoberts ab mitxriure d'incerta alegría, que a aquella boca li fora errador desplegarse per altra cosa que no siguessen dolsures

ò rialletes. Artística confusió de rissos cauría sobre'l front, amagant esta part de sa hermosura, però s'admiraría son nas de curva delicada, l'òvol de sa cara tan fi y correcte y de tanta puresa, que llevat dels besos materns tot lo demés serían cabilaments de profanacions imaginades, que hi relliscarían del mateix modo que relliscan del cer polit les impureses del ayre.

Vestida de blanch, — diguèmne gelosíes de seda, que dexarían veure y no veure uns brassos que, cabalment, no's podrà esplicar si eran més hermosos per sa forma ò sa blancura; y, per no fer mal averany en semblants dubtes, serà més consolador creure qu'eran un encís de bellesa tant per la blancor com per la escultura.

Un llibre tindría a la mà; en la primera plana, una dedicatoria escrita ab exos caràcters incorrectes dels sabis, que sembla un embriagament del abecedari, per que no hi hà cap lletra qu'estiga en sa posició verdadera, y que una al nar a treuren sustancia no està ben resolt en si té de llegir ò si ha de portar lo compàs.

Una firma al peu d'exa dedicatoria, qual primer nom, d'imperial recordansa, anuncía ab tota pompa que es presenta un eximi escriptor. La hermosa solitaria no apartaría'ls ulls d'aquella combinació de fineses expressades ab lletres tan mal girbades...

* * *

¡Quí sab si'l llibre que li ha donat gloria fou concebut per rendir homenatge casi reyal a aquella estrangera d'Interlaken, a la turista de Pompeya, la castellana d'Escocia a qui no se li podía dir hermosa per que sería franquejarse massa ab la etiqueta y esser comú ademés repetir lo que de sobres manifestavan los ulls pestanyejant per l'enlluhernament que produhía a tothom lo veure tan magnífica boniquesa! Era necessari proclamarho més alt, desde'l cim de l'inteligencia, y compondre un llibre y adquirir renom ab ell y fer exir una turba de nanets envejosos pera desdorar son mèrit, llambrichs, com los que's forman en les pomes que tenen massa dolsor,

per poguer dir a la dama: No sé si t'estimo... tan sols per hermosa te'l dedico; qu'en la meva terra, en l'altiva Catalunya, a la que'ns sorpren y admira més que les altres li rendim lo més clar tribut que ve del enteniment; y quan nos estima... ¡oh! quan nos estima, som lo poble fanàtich de sempre, lo dels martiris de l'inquisició; nos dexem matar a copia de fiblades d'uns ulls amorosits!

Y veyam si, per acabar lo poema, la hermosa inglesa's casarà ab algun Lord, cansada d'esperar al espanyol ilustre, que s'haurà distret d'ella derrera dels llibres

* * *

Donchs, be; tan sabi, ab tanta fama, es la criatura més distreta, ab un ordre de distraccions qu'afavorexen als companys lleminers. Al Ateneu, més d'una vegada quan tira'l sucre a la copa, ja fa estona que s'ha begut lo cafè. Com a poeta, jo'l disculparía pensant: axò es que'l *veu* de color de rosa y no se'n adona; però'l

beu com tots los demés, y, sense sucre, ja no es per poeta que s'erra; es que va a la babalà.

Al Cafè Nou... y allí no pot donar lo descàrrech de que s'amohina ab la serietat de les discussions, ab l'exàmen dels sistemes novíssims, ab la controversia, etz., etz., per que allí també, esmorzant, li he vist fer unes irregularitats merexedores de la més enèrgica censura. Un día que desarrollava, tot menjant, la teoría de l'espiral en l'avensament humà, marcant ab gestos expressius lo retrocés y l'embestida immediata que pega'l progrés per guanyar lo endererit, signava ab lo cetrill del oli les sinuositats de la espira sobre un platet de confitura de cabell d'àngel, y axís que la teoría va quedar desarrollada, ja no li mancava altre adorno que presentarlo al perruquer per que li partís la clenxa. Allò de tirar *inconscientment* llimona al gelat ò menjarse les ostres després del rahim, cada punt hi fora, si no tingués algun company que's cuyda per caritat de posarlo al corrent. Y com en lo dit Cafè als que van sempre depressa com ell los hi treuen plats y

entremesos tot d'una, convertíntloshi la taula en una especie de *Virreyna* de pisa fina,'l qui s'ensopega a estar distret com lo nostre amich, no més té que cantar y cusir sense necessitar mestre de sala per fer disbarats.

* * *

Alguna vegada l'he trobat-sol-y vern en un recó del Cafè Nou: com més ò menos tothom té propensió a la melancolía, les nostres converses han sigut tristes; los plats eran retirats sense tastarlos, dexant uns *claros* difícils de tornar a omplir; l'ampolla de vi's quedava a mitx ayre com si portés glassa al sombrero; tots dos restavam bona estona en silenci.

— ¿Per què no fas un pensament, Peyo? — li deya jo; — ¿per què no ixes d'aquesta vida solitaria, que ni sols un sentimental gosset tens aquí a la vora que't distregui fent joguines ab la cua, ò que t'acompanyi *siquiera* per tirarli l'aleta de perdiu que no apetexes, un trist crostonet de pà, ò una lamineta del formatge que tu refusas y ell ne faría gran festa coleccionantla ab altres ilustracions

mengívoles qu'arreplegaría per son compte? ¿Per què no desdonas la *chambre de l'Avenue de l'Opera* y te'n vens assí ab tos companys de les altres tardes, del 1868 com aquell qui no diu rès? Vína a renovar aquelles *causeries* en lo teu quartet d'estudi que sembla a casa en Vidal en miniatura! Vína, ja faré de furrier per avisar al Enrich Gomez, en Sardà, en Riquer, l'Estassen, en Pella, y tots llegiràn cosetes agradoses. L'Apeles Mestres, per sortir de tants dibuxos, torna a fer fàbules: les llegirà; Rahola, encara sab fer parlar altres aucells sense'l canari. Lo doctor Farreras també'l faré venir per que's distrega una mica de tantes mutilacions sanitoses; avisaré al *condesito* que hi tinch vara alta... y ¡lo pobre Bartrina!...

¿Per què no't casas, donchs, amich Peyo? —

Ell se quedà molt pensatiu; al cap d'una estona, m'esplica una Teogonía egipcia: *Lo tot es en tot;* com si diguessim, un sistema heretge en que, llisament parlant, lo mateix sembla que blasfemin ab les idees com ab les paraules.

Jo insistexo en lo mateix: avuy en aquesta festa de cap d'any ¿a quí repartirà les neules y'ls turrons que exiràn a la seva taula, en exa taula de Cafè, nua y freda, sense estovalles, a la disposició del primer advenedís, que fa recordar aquella olor de llorer y dona anyoransa de familia? A ningú, com en los passats Nadals. ¡Quína abundancia més desconsoladora! Més valdría no ser sabi.

¿Què hi fa soleta l'hermosa inglesa en aquell trist castell d'Escocia...? ¿t'estima? ¿l'estimas?... allarguèuse les mans y doneuse'l *yés*.

CARTA AL SENYOR ARCALDE

«Ja no basta'l jou de la moral pera contenir les farisayques cobdicies de l'especulació, ni per abatre caps massa ensoperbits... Fora necessari tallarlos per la circunferencia ab l'arma terrible de que's valen los adroguers pera partir lo savó, y senyalar càstichs molt ferms y de gran perjudici pels que intentessin tornarlos a juntar.»

UN DÈSPOTA.

I

Magnífich Senyor: ab reverenta cortesía, tal com us pertoca rèbrela per lo lloch insigne hont us pujà la general comformitat del poble, com per les excelencies qu'us abonan, m'inclino devant vostre, y díuenho per mi estes lletres, ja que d'altre terme no m'es avinent mostrarvos

ni fervos sabedor com axís y de semblant manera quedo acotat en senyal de compliment y ver respecte.

* * *

Ventades que portan malestrugansa, ò veus volàtils de pròxims trastornaments físichs y morals, tenen encongit y temerós a una gran part del vehinat de Barcelona... Tothom us estima, egregi ciutadà; però, no basta l'afecte pera dominar esporuguiment tan arrencat; se'n diuen moltes y de molt crespes, don Francisco... jo us les contaré en esta audiencia.

Acabem de passar tribulacions molt amargoses. L'infausta quimera del subsidi y dels embarchs nos ha llevat hores de repòs y'ns ha envellit molt, desmerexentnos la naturalesa. Per sòrt, ha vingut una composta y n'ha exit una capa mal tallada; mes, de les angunies rebudes ni dels esglays no se'n resa y per ara y tant ningú'ns rescabala'l perdut sossego. Axís mateix se pot dir que'l senyor Camacho (que Deu lo perdó) era un

xich porfiat y tenía errades que per sapiguer de números tal vegada eran massa fortes. Allò de pendrens a tots per *hidalgos*, y embestir ab semblants falconades que'ns dexavan sense cambi a la butxaca, més eran imaginacions *floralistes* que càlculs d'una persona avesada a manejar la nombra com un tirabuquet. Oh! si en les contribucions pogués establirse la moda de quedarles a deure, com molts fan ab lo sastre, lo forner, l'amo de la casa y altres *primeres materies* essencials a la vida y a l'alimentació, ja podrían venir allavors ministres ferrenyos a posar auments en los pagos, que tots quedarían ben escrits y mal cobrats...

Oblidèm lo passat, no retreguèm òssos morts, y cubrím ab persianes aquexa desavinensa que'ns donava un mal viure ab lo govern.

Però, va venir altra sotragada; jo no sé si abans ò després de lo que s'acaba de fer referencia. Un altre ¡ay! adolorit nos arrencaren, senyor, y era'l segon, y va ser ab lo tractat de comers! ab aqueix pacte que'ns dexa sense plomes, com la *Patum* que espeternega en la fatxada del diari

català... que farà infelissa a la Fransa! qu'ab la rebaxa dels quinze quartos per mesura cedida als nostres vins, ella matexa s'ha dictada la sentencia! ¡Pobres, pobrets francesos! desconexen les traydoríes del vi de la nostra terra; alguns voldràn gastarhi xanxes, y si no hi tenen condicia, quan se'n adonaràn ja'ls hi haurà encès lo nas com una grana; que'l nostre vi té sanch àrabe y es traycioner y felló y té ardiments de petrolero. ¡Ja acabaràn d'entendre què cosa es lo *meridional*, si Mr. Daudet no'ls ho ha esplicat del tot!

Dexèm també'l recort d'aquesta discordia, que la sensibilitat m'obre la porta al dolor, lo pols se'm sega, y no podría tirar avant l'*instancia*.

Les *cèdules* tot seguit baxaren pel correu a complicar lo trastorn; y vingueren afamades ab unes fesomíes de *xexanta rals* — les mitjanetes — que no hi hà hagut forma de plantàrleshi cara. En aquest punt, tots los que pagan contribució han quedat definitivament axafats... ¡tals zumzades no les resisteix cap persona que tingui principis y hagi vist

sempre exemples de bon comportament a casa sua!

La classe d'empleats també n'ha sigut sofridora; aquesta classe tan bescantada, que per la justesa del sou sempre té de contar de cap, fent sustraccions imaginaries, qu' allí ahont no hi hà cantitats es difícil operar; estalviant lo puro'l día que pren cafè; suprimint lo bullit del dinar quan vol recrearse ab postres; prolongant les estacions més enllà dels termes naturals, en contradicció contínua ab lo calendari, vestint *patents* y *chinchilles* per Corpus, ò dril y llinet per Sant Tomàs; aquesta classe, flagellada per tots los governs, qu'ab l'aborrició que té a l'oficina—per que allí li descontan lo sou y allí li fan pagar la cèdula, —lograràn al últim que no més hi comparegui'l día de firmar la nòmina, quedant ab una *indisposició* de gravetat per ocuparse de cap assunto tots los altres díes de la mesada, segons paper del facultatiu que donarà l'imforme.

Després d'aqueix pertorbament y de no dexar en sossego anant amunt y avall les anelles de la bossa, nos ixen de tras cantó ab lo pago de la

sal. ¡Ahont som!... ¿per quí'ns prenen, y quína carrera's pensan qu'es la nostra?...

Aquesta es una contribució errada y pertoca a altres provincies més *sandungueres*. Aquí es la terra del pebre... y *ya se ve!* Atràssinla, si percàs, als de Vich que tenen aficions a les banderilles y a que'ls bous los empaytin per ponent. Ademés, si's paga, agraviarèm molt a María Santíssima.

* * *

Ja veyeu, senyor, com fins ara tot nos ho han fet anar en orri, prenentnos d'esquila, mortificantnos y donantnos dòls y quebrantaments cada día, y com si axò no fos prou pera aterrar la naturalesa més robusta, ara qu'ab la convalecencia comensavam a apendre a fer tentines, nos ve de sobte l'embaxada de que's pensa destruhir Barcelona pera reformarla; que'ns volen traure de casa, llensarnos al carrer sens misericordia, sens atendre reclamació ni escusa de cap llinatge, per que la societat dels Trescents pams pugue

arrodonir lo negoci y córrer a jugar, com si fossen criatures, en les divertissions de la *bolsa*.

Senyor, axò no ha de ser, y vostè ha de posarhi'l *conforme*. Díga vostè *axò no siga*, y no serà, y veurèu luego com lo mandato *ha sigut bo*.

¡Què! Nosaltres fòra de casa, los vehins de la ciutat!... nosaltres, los fills d'aquest pom de flors de l'Argentería, del històrich carrer de Basea, de la famosa plassa del Angel, de tots aquests carrers ombrívols y sanitosos, modestos y arreconats com per no fer nosa a les víes més orgulloses, voltat de temples superbos, ab una congregació de campanars que'ls rodejan y que'ls contemplan nit y día per que assí encara hi veuen guardades ab amor les costums honestes que fan del vehinat una familia, de la casa patriarcal tabernacle, y conservan ab lo perfum de l'antigor, aquell jayent dels avis nostres qual fama quedarà sobrevividora a tots los sigles per les nobilíssimes paraules del immortal Cervantes!

¿Y axís s'atropellan los recorts? ¿Y les afeccions? aquexos candors

que fan agradosa la vida, ¿seràn pagats a un tant per cent, com si fos ganancial usurari? ¡oh vosaltres, marxantons enriquits, los dels negocis famosos, axís mercadejarèu?... ¡Que be va dir l'Autor que fa d'abanderado en aquexa carta, qu'una volta els vostres caps haguessen sigut tallats ab lo filferro de partir savó, fossen penyorats ab doble paga los qu'intentessin tornàrvosels a juntar!

¡Senyor! me mancan altres coses a dirvos, y'l regent d'esta imprenta fa mala cara y s'aconsella ab lo corrector de probes per que dexi passar totes les errades si a última hora li envío l'original massa llarch. Dexèume estar be ab exes dues *potencies*, y prenent vostre comiat, us besa les mans y's despedeix atentament fins a diumenge (Deo volente) lo vostre devotíssim admirador,

JOSEPH ORIOL,

fill de Barcelona.

II

La vostra mercè, senyor Arcalde, podrà haverse quedat ab lo dubte,

desde'l diumenge passat, en que vaig tenir la honra de besarli les mans, de que tota la meva parlería no fos una protesta llagrimosa contra la reforma de la ciutat y son necessari embelliment.

No era aquest lo meu sentir, y prechvos, senyor, qu'esmeneu semblant idea, que fora errada y lluny de la meva intenció. Solament volía indicarvos, y avuy torno a insistirhi, que si la necessitat de la reforma es reconeguda per tothom, n'hi hà molts que temen no's fassa una etzaguellada y's prenga pretext d'una millora pera ferne exir un negoci *desequilibrat*.

* * *

Ja que la època present es tan democràtica... víngan los procediments democràtichs; víngan noves barriades en lo cor de la ciutat, ab habitacions modestes y senzilles, a fi de que'ls menestrals y obrers que viuen en aquexos carrerons, que a tan llastimer compadiment mouen als *filàntropos* benignes — y negociants al mateix temps, — tinguen

ayre, sol y carrers amples, axís com los desitjan tan generosos benefactors; però no's prenga com a falsa escusa la *reforma* y servèxi pera allunyarlos y tràurels de sos niuets dexant lo lloch a altres classes que, encara que molt dignes y més acomodades, no per axò han de tenir la privativa de gosar més ayres y més sol que la menestralería.

Lograt aqueix empenyo, ¡a terra los carrerons, que ahir un company de redacció, per acabarlos de disfamar, los suposa encubridors de maldats, enquibiment de lladres y de furts y d'accions lletges, lo mateix que si parlés de la Plassa de Catalunya, ò de qualsevol carrer del *Ensanxe!*

¡A terra desseguida exos carrers malvats, ab tants obradors d'argenters, y aquestos apilotaments d'estutxistes y polidores, ab exes fornals d'obrería de plata, de càlzers, salpacers, canadelles, bergancins y presentalles! ¡avall los artífices esmaltadors de metalls richs, montadors de pedres fines, gravadors, llapidayres, bijoutiers, finistes, cullerayres, negociants d'argent y d'escumilles,

torners de gerros y canalobres y custodies! ¡avall, tota exa belitralla industriosa! que Barcelona vol esclatar com una taronja que s'obre en grills y necessita que'l sol la toqui,'l vent l'auregi y'ls colors sanitosos li sían retornats... ¡Avall la pobrería que no pot pagar crescuts lloguers de casa! ò ¡amunt, si per cas, dret a la Montanya Pelada, a les Hortes de Sant Bertran ò al cap del diable, a treballar per pochs diners! ¡y amunt ò avall d'una vegada si us plau, a recobrar la salut qu'us manca, y a cambiar d'ayres y de dificultats en altres llochs més espayosos!

Y vosaltres, botiguers de galindaynes, perxers d'elàstichs y lliga-cames, cadirayres, barbers, menestrals, ebanistes y herbolaris, ¡ansia, fèu quatre petons als parroquians que no'ls veurèu may més, y *a vivir*, qu'entra'l rumbo y l'abundancia, y campèusela com pugueu, que no sou de la conxorxa, ni la broma's fa per vosaltres, ni la ganancia, que prou tràfech us vindrà per sospirar y doldre'l be perdut!

* * *

Ja qu'estem en lo capítol de les súpliques, y que cadascú pot demanar pel seu profit, convertèxinse estos carrerots esquifits y de mal viure, en víes amples y magnífiques, ab esteses soleyades, arbres frondosos que les hermosegen, ab dolls de aygua que, surtint de les mangueres, ran de terra, aparentin xàfechs que's desfan al revés, y que de tant luxo y maravella'n siguem gosadores les families de posició *senzilla* que hi tinguem nostres morades, y puix que la casa es la sepultura de la vida, y ja que per nostra grandíssima culpa ningú està prou desprès de les coses de la terra per despreciar exes boniqueses que nos venen del cel, dexàunos gosar, senyor Arcalde, les millores que tots esperem en altra vida ab certa comoditat, mentres paguem lloguers y contribucions en aquesta per quedar be ab lo govern y ab los propietaris de les finques.

Ningú més que vos pot lograr aqueix acte de reparació y de justi-

cia, vos qu'haveu lograt coses de més vàlua ab aplauso d'anants y vinents y ab les futures norabones dels qu'estan per néxer y obrir los ulls a tantes maravelles ab que haveu enriquit la nostra ciutat. Vos qu'haveu fet un Park que Deu se l'ix a guaytar tots los díes, encantat de que tan bones coses se fassan a Barcelona, que hi envía una delegació de sol pera que no resti de ferhi gasto y gaubansa, y uns correus alats y ayrosos per que olorin tanta lley de flors y n'hi pugin qualque mostra dels seus aromes per veure si son tan fines d'olorar com les que's crían en la seva gloria... Aqueix Park, que vos l'haveu fet, y que ningú l'avansava mentres erau fòra, té la benedicció celestial, y ningú podrà tenir trassa a alabarlo com se mereix. Allí tothom hi està be: aquells espantosos drachs qu'estan ab la boca oberta, no es que vulgan estemordir a la gent ab ses ganyotes, sinó que com no saben mesurar lo temps, se pensan que prenen la *mañana*, y engolen, sens vèuresen tips, aquell ayre qu'es un arrop de dolsors embaumat ab flay-

res de roses fines y garbelladures essencials molt sutils y pintoresques.

Les nimfes y'ls amorets del frontó, s'estan allí dalt tan escarides de roba y sens quexarse de la tivantor dels vents, ataleyats en fer bromes y jugar y riure tot lo día, y tan placenta felicitat la compartexen ab les orenetes que hi niuan y omplen aquelles alsaries ab una xerradissa que no hi hà cap intèrprete en lo moll de la Barceloneta que'n pugue donar trasllat. L'aygua que cau d'aquesta cascada d'un gerro al altre, desfentse en granets de cristall, com si a sa manera passés lo rosari alabant sa ditxa y benehint la ventura de tal cayguda que la converteix en música sonora y en resplandors matisats pel mateix sol que'ls hi pinta gota per gota... Aquelles palmeres que's gronxan ab tan senyoriu, saludant als mascles que venen d'Elx per allotjarlos al passeig de Colon — altre ornament que la ciutat us deurà, ínclit Arcalde, — ni anyoran sa patria, ni envejan millor estada ni major recreyo que'l que gosan en aquelles voreres florides. Les magnolies, que no tenen competidores en cap

jardí del món, prou ufanes de fer renglera tirada y correcta, ja's migran per donar ses flors blanques y delicades a olorar als ayres y als aucells, ben segures de que ningú s'atrevirà a profanar lo seu candor, encara que posades baxes y a tret arreplegadís, com oferint als passejants l'ilusió d'uns merengues perfumats tentadors a la lleminería.

En Prim se veurà allí rodejat de flors, y'ls moros a qui humilià li tindràn enveja del paradís qu'haurà lograt sa memoria.

Lo Museu Martorell enalteix per sempre la fama y la generositat d'aqueix fill ilustre de Barcelona... y, finalment, jo'm quedo sempre encantat devant d'aquell lletrero que'm fa hereu comú de tantes esquisitats, y cada día vaig a pendren possessió com si cada día rebés nova herencia, benehintvos a vos, senyor Arcalde, que poseu franquicia a tanta riquesa, tantes flors y tanta bellugadissa d'aucells; y d'esta alegría, ò la sossegada tristor que sento contemplant les galanures de la naturalesa, us ne sento grat, y'l compartiu ab tan excelsa companyía que be podeu estar

ufà, que ningú més lo logra, per que vos sol ne sou merexedor.

***

Per lo tant, y referintme a lo exposat en l'altra y en aquesta carta, senyor don Francisco benvolgut, se li prega que fassa'l que puga en benefici dels que's quexan y major lluhiment de la ciutat; y ja qu'avuy es la diada de Sant Jordi gloriós, fèu com ell, senyor Arcalde... ¡fèu lo miracle, avuy qu'es Sant Jordi gloriós!

CONTRADICCIONS

Los díes passats, en una d'aquexes fondes d'ayre casolà, més conegudes dels forasters, apesar de que no constan en lo Bedeker, que dels fills de Barcelona, m'escaygué d'arribarhi cercant un conegut a l'hora dels postres, es dir, als moments en que les converses son més bullicioses y animades y en que la regalada satisfacció produhida per un bon dinar se desfoga ab alegría encomanadissa.

Abans d'entrar en la gran sala, ja's sentía la remor y brugits animats de moltes converses barrejades. En totes les taules se discutía ab calor y's creuavan les paraules, enrahonant tothom alhora, interrompentse ab

esclamacions, ò esclatant sobtadament en grans rialles y algun cop damunt la taula que feya trontollar copes y ampolles ab cristallí ressò. Los tres canaris qu'hi havía al mitx de la sala, també *sonavan,* y quan més s'espessían les rialles y més trincava la pisa y'l vidre y'ls coberts de metall y pujava de tò la discussió, ells s'engrescavan ab la comuna alegría, aletejant ab desfici, desfentse en carretilles tan esteses, ab passades de refilets agudíssims ò de gorgueigs armoniosos, que parexía que se'ls havía d'esquinsar lo bech y càurelshi aquella llengueta movedissa.

Discutían los de la taula del recó ab molta vivesa, y al vèurem arribar, lo meu amich me digué:

— Escólti, escólti, que'n sentirà de noves. Asséntis y prèngui un glopet del generós. Esplícat, Peretó, que aquesta vegada t'has guanyat la venera de diputat. —

En Peretó es un negociant de Riudoms que sol venir sovint a Barcelona, y com verdader fill del camp, es axerit, abundós de paraules, de conversa seguida, que l'acoloreix ab comparacions molt amenes y ajus-

tades; sinó qu'es un ponderador exagerat y sempre se'n va als extrems.

— Vègi,—'m digué presentantme la carpeta de la *Ilustración*. — Ara deyam d'un senyor de Madrid, que ha estat de passa-volant uns quants díes entre nosaltres, y'ns pinta la ciutat de Barcelona que per mi es una disfressa. Tíngui, entérisen vostè mateix.

— Nó, ja ho vareig llegir. Va enlluhernarse, ell mateix ho diu; y després, està clar, tot ho va veure embotornat y fòra de mida.

— No m'hi convinch; lo qu'a nosaltres, los comparets y'ls treballadors, nos diu, no es de recibo.

— ¿Qu'us manca al respecte? — preguntà un.

— No es aquesta; de modos y bones paraules, ja'n té. Però, vol retratar als catalans y troba que semblem lleons, però que no'n som; que més aviat semblem gossos del *Monte* de Sant Bernat. ¡Quínes semblanses tenim y no'ns en adonavam! Debem ser de la terra dels xatos. ¡Nosaltres!... que si algun defecte corre es trobar algun qu'altre ab lo cartabó

de la cara massa gros, que sembla que duguen lo front apuntalat. ¡Cara de gossos nosaltres, ab aquestes avensades de nas! Ja'ls hi dich que'l tal madrileny no hi enten en fesomíes.

— No es que's referís precisament a les faccions: vol dir lo geni que es suau.

— Si ho volía dir ¿per que no ho deya? Després, a la persona que s'aprecía may se la posa al costat de una bestiola. Y ab axò agravía tot una classe. Que's pensin! l'he llegit dues vegades: me palpo la cara cada cop y no me'n sé avenir. ¡Què pagaría ell de tenirhi aqueix sabre! Si quan venen quintos d'aquelles terres, repàrinho, tots tenen lo nas escadusser, que fins que son aquí una temporada no s'adoban y se'ls hi posa la cara més rebedora. ¡Y'ns clava la martellada a nosaltres!... ¡lo xato!...

Encara n'he notades d'altres, per que sembla que parli ab reals decrets; lo qu'ell assenta queda acordat; per que ho diu serio y posa punt al acte, volent dir: no hi hà reclamació.

Al *Ensanche*, que potser ell hi es-

tava a dispesa, per qu'es bonich y ample y senyor, diu que tothom hauría de parlar castellà; troba que es massa basta y ferrenya la nostra llengua, que fa soldadot ò trabucayre. ¡Vès si anem errats de comptes! aquí, quan sentim parlar castellà es quan ho preguntem si ha arribat tropa.

Per mi, si'ns haguessim d'estar de la nostra llengua per que l'*Ensanche* es tan polit y tan magnífich, ja té lo meu consell lo senyor Rius y Taulet de ferlo tirar a terra tot daltabaix y que'ls estrenyin aquells carrers si no més son aptes pels castellans y la seva conversa.

Y no s'escruxexin, que tota la seva inspecció es per l'estil: una de freda y altra de tebiona. Que les *callès* de ciutat son estretes y fosques y sucies: que tenen tres gracies, ab una paraula. Que'ls cotxes, ve a donar a entendre, les axamplan ab los botons de les rodes. ¡Encara com no deya que hi hà epidemia d'un cap del any al altre! Un home (dèu haverho probat ell,) diu que no pot estendrhi'ls brassos per que tocaría de banda a banda a les galtes del carrer.

Donchs, jo tinch entès qu'a Madrid hi hà carrerons qu'una senyora acalorada no pot obrirhi'l bano per que se'l faría malbé y si vol ventarse té de fer cap a la Puerta del Sol.

¿Ahont son aquexos carrers nostres tan despreciats? ¿lo de les Donzelles? ¿lo de les Mosques? ¿lo del Pom d'or? Al un hi dona la Seca; vègin si'n dèu ser d'honrat y de confiansa, que hi feyan la moneda. L'altre'l tenim per que hi haja de tot a la capital; y ademés, si son estrets, quan se va tallar la ciutat no hi havía escursadures per axamples ni terreno vagatiu. ¿Què té que veure axò? y luego, pagan les contribucions a l'Aduana y tots los estadants cumplexen ab los amos de les finques; no tinguin quimera que caygui cap mesada a terra per que'l barri es esquifit. ¿Que's pensa que'ls hi dexan viure de franch?

— Be, ell no ho diu.

— Però'ns afronta per les mides; tota la seva intenció es de fernos fer un paper baix. Ara, per que parlem català; ara, per que semblem lleons, se repensa, troba que s'erra y'ns matricula de gossos. Després, que *las*

calles son sucias, de poch esbarjo y fosques. ¡Que mira prim aquest ciutadà! Un día'm gasto quatre duros y salto a Madrid a veure aquella polidesa. No me'n duré raspalls ni rès; ja me'n refio de tanta netedat... ¡Si's diu que hi hà escombradors que son gent de posició!... Luego troba que'l Liceu es massa gran y plè de trastos, de balconets y de daurats.

¿Per que no'n feyan un de millor ells, pagant de la seva butxaca y ab treballadors del terreno, y be y depressa com aquí? Que tant sermonejar! encara'ns tractaría de criatures aquest subgecte!

— Be, no us hi enardiu, que la intenció seva ha sigut de dirnos algunes galanteríes.

— No les hi admeto, a poch a poch. La persona que ve y'm diu a la cara — que pel cas es igual: ell se dirigeix a tothom en lo seu escrit,—y'm diu: «¡Camarada, no'ns en havíam adonat d'aqueix be de Deu de cares hermoses y perfectes que hi hà a Barcelona! No ho sabíam los castellans que les catalanes fossin tan escayentes y tan reals mos-

ses... que si'ns en adonem, ja estavan *ustedes* frescos, que vos les preníam y totes hagueran fet cap a Madrid, com les contribucions. ¡Vès quína ventura y quíns ascensos per donzelletes d'aqueix terreno! unes ab altres, fins a mujer de mi sargento no s'aturavan.»

— Axò es una gracia, un ditxo afavoridor d'un galan retirat.

— Ja l'entench. Vol dir un Tenorio de les classes passives: que no *ejercita*. Que no m'hi vinga a mi cap andalús ni madrileny ab primors y bufoneses de llàvia. Aquí, de Gracia'n tenim al cap de munt del Passeig, fòra de portes; y es la sobrera que no cap dins de la ciutat.

¡Que se'n havía d'endur ni ells ni altres madrilenys cap bona mossa pel garbo del seu dir! Hi hà més caliu y fiblada amorosenca en la mirada seria d'un català, qu'en totes aquelles converses perdudes y cansoneres dels hidalgos y barons y ministres de la terra del sigró y dels *gazpachos*. A menos que s'enduguessin aquelles que no'ns acomodessin, per les demés conto qu'hi trobarían molts reparos. Si'ls hi cayguessin

d'ull unes damiseles qu'hi hà a Reus, potser farían fira. No més cercan empleats y gent que no parli com nosaltres, per casarse. Son quatre y fan goig: plenes, revingudes, molt ben parlades. A la mare li diuen la Galera; a la tía Galerí, y a les dues noyes les Tartanetes.

Ja'n farían de planta posades allí dalt, que diu que passejan les senyoretes; aquexes may son a casa; tot lo día bellugan lo rumbo per ciutat.

...¿Y no'ns les roban, sabeu per què? Per que hi hà un *pero*.

Ja poden escoltar les senyores y senyoretes, que no gasta treves ni s'enfonda ab cerimonies cumplimentaries: parla clar y rústich y sense miraments ni cortesía. Diu que les catalanes tenen la veu d'homenot, mostatxuda, soldadota, poch armoniosa y basta, que les desparensa en tals termes, que per axò no han fet irrupció les colles de corridos madrilenys que'ns havían de robar totes les donzelles, dexantnos en la major miseria y en tal estat de desespero y migransa.

Ni axò es lo fet de la veritat, ni cap currutaco d'allí dalt es capàs de

tocàrloshi un fil de roba, sigui per l'intent que's vulgui.

¡Quína manera de bescantar la part més flaca! Y tota la tirria es per que parlan català. ¿Ahont les va sentir aquexes senyores tan guapes, tan rosses, que semblan fetes de mel y mató y que tenen la veu tan feréstega? ¿en quínes cases?... Debía sentir serenos, ò pescateres que proclamavan la vivor del xanguet.

¡Trobar la llengua catalana desmerexedora y poch fina! Vès si n'es d'hermosa y ensenyorida, que jo, de quitxalla, he anat creyent, desde que m'encisava ab les relacions de la Passió, que Jesús y la Mare de Deu parlavan català; y ara, si no m'he desenganyat del tot, me refio de que si no'l parlan l'entenen millor que'l castellà.

Vaja, es la meva màxima: no podem fer lliga y avenirnos ab aquests senyors, — y per ara y tant, senyors nostres. — Nosaltres no'ns fiquem may en si son drets ò esguerrats, si parlan fí ò comú. Si veyem una senyora castellana guapa, que se'n solen veure massa sovint pel qui té la voluntat decantadissa y'ls ulls

traycioners, un hom li alaba'l mèrit calladament y ab honestitat, que no s'usa entre nosaltres fer mal averany de l'admiració que'ns encanta, ni fem l'assistent llensantli floreyos, y amaguem lo condol que'ns inquieta a la callada, quedant comformats en que s'acomodi ab algun graduat, ò vista, ò subalterno d'oficina; y si es lletja, no s'hi decanta la mirada ni fem escarafalls de cap mena.

Venir de Madrid, passar una temporada aquí y descubrir entre tanta conversa dels *pajaritos* de la Rambla, de tanta modisteta ayrosa, de tanta riquesa y poderiu, que la ciutat es estreta y que no s'hi fa dissabte, que els homes son ferrenys, surruts, ab tirats de trabucayre, accent fosch y amenassador, y que les dònes tenen la veu aspra que'ls hi malbarata la guapesa... per dir axò, per dexatarse ab aqueix fluix de llengua, tant se val que no s'hagués mogut de casa.

—¿Veyeu?—digué un senyor molt serio que fins allavors havía estat llegint la *Ilustración*. — Ja ho diu ell mateix, prevenintse, que'ls catalans son més amichs de dir la veritat que d'escoltarla.

— Aquesta sí que l'ha guanyada, — contesta en Peretó. — Es la flaca comuna, tant se val que siguin catalans com d'Extremadura. Parlant de mi no rich.

— Vos—seguí dient aquell senyor serio,—us quexeu per lo que critica, y jo'm ressento de lo que'ns alaba; per que ho fa ab una cantarella y un dexo irònich com si volgués advertir als lectors qu'ells matexos restin les tares de totes les maravelles que'ls hi compta haver vist a Barcelona. Y les seves alabanses, de tan extremades, unes resultan falses y altres ridícoles per nosaltres. Veyèu: per ponderar l'idea de la devoció que aquí sentim per l'Arcalde senyor Rius y Taulet, assegura que si's proposés axecar una torre més alta que la d'Eiffel, los barcelonins no sols l'ajudarían ab capitals y inteligencia, sinó qu'un cop llesta, entusiasmats, fins n'hi hauría que s'hi tirarían daltabaix. D'aquesta broma, treta l'exageració, que pot fer riure, cal reparar que per ara ni Catalunya ni Barcelona han tingut de fer bufonades de volatiner per lluhirse y cobrar fama d'emprenedores, en-

cara que's tracti d'obres arriscades ò temeraries. Y'l día en que's reformi la ciutat vella, que segons lo madrileny opina, ha d'esser obra costosa, no tingui'l temor de que cayguem en l'arlequinada,—com ell assegura que som capassos, — de daurarla tot daltabaix. No tingui quimera de tal excés: aquí no s'estilan certes grandeses que tot es inflor y or berberí. Los americans, enjoyats ab tumbagues y soguilles llampantes, no s'estilan a Catalunya, y fan riure si acàs ne desembarca algun de passada per altres provincies. Aquí hi hà certa discreció y bon gust qu'atemorisa de semblar massa *petimetres* y's desprecían aquesta laya de farciments y gallerets.

— Y be, es lo que jo dich sempre: son gent de broma: y a tot'hora hi estan posats. ¿Y's deu pensar que deu ser poch fatigós sortir ab una gracia a cada punt y fer que la conversa ò'ls escrits surtin ben humorats? Lo qu'es jo, en quan sento parlar a aquests diputats, me faig lo compte de que porto cedassos a l'orella, per lo que podría sobrevenir, y no m'erro may; la meytat de

lo que predican no'm traspúa, vaja, ja està dit.

— Jo, — digué'l senyor Ricaño, qu'es un subgecte molt sentenciós y de gran aparato y imfladura en lo seu dir,—estich ab l'opinió de vostè. Se va enlluhernar aqueix digníssim madrileny, com ell mateix ho confessa, ab la Guardia municipal montada; ab lo seu uniforme de tan boato; ab aquells gallerets de cordons trenats, aquell cibellàm brunyit, de plata macissa que'l sol hi rellisca destriantse en espurnes; ab aquella placa del casco ab l'escut comtal lluhent, que sembla qu'hi naxi claror; ab aquelles cimeres esplèndides de plomes blanques, curvades de tanta finor y delicadesa; y ab els cavalls, pernejadors garbosos, d'altiu plantar, ample pitral y cap menut, ensoperbits y pagats de portar tan noblement la magestat de sa hermosor y a aquells cavallers tan ricament engalanats escullits d'entre'ls més bons mossos que fan rotllo y tenen fama per sa varonil gallardesa y dels de més imperi y serietat en la mirada; guerrers de bon sangro y casats, per que no furtin cors enci-

sats ni pertorbin flaqueses de sobtats emprendaments ab les centelles de son mirar victoriós, ò ab la pompa fastuosa de son trajo de gala, sever y rich alhora, com correspon a la Guardia municipal de cavallería de la ciutat de Barcelona.

Verdaderament n'hi hà per enlluhernar als provincians de Madrid: per que sembla un esquadró d'Emperadors qu'ixqui a rebre y acompanyar lo carro del Sol per assistir al besamans dels astres y constelacions d'estrelles de l'esfera celeste.

— Es que sí senyors, — respongué exaltat en Peretó.—No més hi mancan uns quants cornetes, bons refiladors, que quan exissin al mitx de la plassa de Sant Jaume enfrenant y fent brassejar aquells cavalls briosos, que d'un cop de casco ensorran tantes llambordes com arreplegan, ondejant aquella cua lluhenta com mata de seda, posada l'embocadura al llavi, recargolanthi cada *solo* de cornetí, tremolaría la terra, cridant assistencia; ja ho poden manifestar a tothom: per que semblaría que sortissin a conquistar lo mapa, passant pel dret!—

* * *

Una especie d'assentiment general, a manera d'aplauso callat, correspongué a les fogoses exclamacions d'en Peretó. Alsàrense alguns, prengué altre sentit la conversa, y'ns despedirem. Jo, valentme de la memoria, vaig copiar tot lo que sentí, y ara'ls ho he comptat fidelment, en aquesta ocasió solemníssima que festegem al docte Catedràtich, al poeta y mestre en Gay Saber, don Joaquim Rubió y Ors, pensant, que tal vegada faría més bon'obra y obsequi més agradós, referint lo que deyan uns bons patricis qu'escrivint alguna pobresa meva.

REVISTA

En aquesta setmana'l dimars ha sigut festa! ¡que be hi escau entre'ls sis díes un acontexement per l'estil! Recordo que, quan era noy, aquexes diades solemnes me feyan igual ò parescut efecte que'l trobar un Sant entre les pàgines de l'*Elocuencia y Moral* ò del manuscrit d'en Paluzie. Y es que per mi les festes eran com les *vinyetes* de la setmana y'l diumenge l'*estampa grossa*.

Apesar dels anys que tinch de més, no he variat gayre en lo modo de pensar, ni he pogut estingir del tot aquella preocupació de criatura. Per que costa y es agre'l desobligar una idea que desde xiquet un se l'ha

anada formant al seu gust y de la qual no se'n té rès que dir per mostrarshi després sever ò ingrat.

¿Guardem tantes coses d'aquell temps, per sentir esquivesa per les que no havem perdut? ¿Què'ns queda avuy, més que recorts dels temps passats? ¿Què s'han fet aquells rissos que lluhíam per anar a les professons després de molts díes de sofrir tortures ab l'entortolligament dels torcidos y d'anar al llit ab un cap fet una mata de castanyetes? Encara que d'axò dels rissos n'estich ben *libre* ni tinch de donarne compte, per que sempre anava rapat, lo que'm feya creure qu'en lo meu cap, diferent del dels altres noys, no hi tenía clenxa.

Però, tot sovint veig uns joves ab barbes espesses y desmarxades com de Lictors de Setmana Santa; alguns que les duen cuydadosament retallades, partit lo pèl a un costat y altre per que no hi haja confusió perjudicial al bon efecte; d'altres, ab mostatxos bisarros, de puntes massa agudes y plenes de cosmètich per servir de boniquesa; y per últim, veig molts currutacos, qu'ahir enca-

ra menjavan pà-ab-oli pel carrer, ab patilles a l'inglesa que semblan dues admiracions que se'ls despengin dels polsos, sorpreses de veure aquella brotada de borrissol que s'escampa per la cara; y a tots puch preguntar, lo mateix als que tenen condicia de aqueix adorno varonil com als que se'l descuydan, y als que fent esforsos de flaquesa presentan en etxura les primerisses insinuacions de barba: ¿en axò han vingut a parar vostres fesomíes agraciades qu'en un temps les senyoretes podían besar sense delicte y les senyores també? ¿en aquest estat, aquelles cares que la salut conservava fresques y hermoses y acolorides com pomes roquetes?

¡Quant haveu variat desd'*antes* de ahir!

Y l'ignocencia d'aquell temps ¿què n'haveu fet? ¿ò què n'havem fet entre tots? ¡Pobra ignocencia perduda! ¡No'ns faría poca nosa al día d'avuy, ab los elets que corren y ab les damiseles que pujan! Ni gosaríam férloshi l'ullet, ni llensàlshi aquelles mirades traycioneres, per por de que els *papàs* no'ns guaytessin.

* * *

Encara que m'haja embrancat ab filosofíes d'aquexes que son condescendentes y's dexan examinar fins pels més curts de dobla, volía dir en resúm qu'una festa entre setmana, sía pels recorts de l'infantesa ò per les inclinacions d'avuy, sempre'm para be, y que l'aprecío y li faig bona rebuda cumplimentosa, per que se'm figura veure un día feyner mudat ab lo vestit del diumenge. Y aquí no es qüestió de dropería ni de ocis viciosos, ni's parla de la festa per ser festa; lo que s'enalteix y's venera son los sentiments artístichs: amor, delicadeses, voluptuositats per tot lo qu'es distingit y per tot lo que s'aparta de la rutina, vulgar, comuna y adotzenada.

* * *

¿Còm podría imitar un día feyner la plascenta armonía de claror y de sossego que de bon matí ve a des-

pertarvos en lo llit? No cal obrir les persianes y guaytar al carrer, per veure qu'es día de festa.

Lo baylet forner que passa cantant la cansó de moda, sía l'As d'oros ò la *Mandolinata,* pareix que la canti millor sens aquell dexo que la feya antipàtica.

L'esquella de les cabretes, qu'avisa cada día per que dexem les *blandas plumas,* sembla que no més vulgui despertarnos pera que poguem entregarnos a aquelles gojoses contemplacions de les pintures del sostre, dels jaspis de l'arcoba, que no sé si es la vista ò l'imaginació qu'hi combina figures de capritxoses extranyeses; ò aquella dolsa ociositat del pensament que cerca idees agradables y les desflora totes sense fixarse en cap.

Vosaltres, los que teniu vint anys, ¡còm se us apareix hermosa l'ilusió qu'us cautiva! ¡qu'ambicions nobles, que progectes riallers, quíns amors, quínes galanteríes més delicades y quín dols somniar ab aquella fada, més que dòna, qu'us embelesa'l cor y l'existencia ab una lley de poesía que no's canta, per que'ls hi es cos-

tós als poetes imitar los accents del cor!

* * *

¿Y per què no dirho tot? Brandan desde la matinada les campanes de la parroquia, y no's té de ser tan idòlatra de les coses d'aqueix món per no agradar aquestes armoníes que convidan a assistir al incruent sacrifici, y ademés, per que repican *a festa;* y que digan lo que vulguin los *fieros,* may hi ha hagut discordies en l'humanitat per obligarla a descansar.

L'ANY NOU A BARCELONA

Acabo de nàxer; es dir, ja fa estona que tinch a sobre algunes hores que m'envellexen. A les dotze de la nit he vingut a llum, y en la comtal ciutat tot estava a les fosques. Dotze hores tocavan ab singular desajust en los campanars, de manera, que jo ja era nat segons lo text del rellotge de la Seu, que'encara no se sabía rès de mi pel de casa l'Erasme.

Ignoro si aquest desacort podrà perjudicarme en la carrera.

Després, axís qu'alguns serenos han enllestit la conversa ab los vehins que retiran tart, y'ls demés han esparpillat la sòn que tenían del día abans, tots han atacat lo coro *las*

doce han dado ab tal discordancia de veus y ab un despotisme en los compassos, que'ls uns cuytavan molt com per guanyar los minuts mal-lograts en la conversa, y'ls altres ab tanta catxassa com si'ls hi dolgués cantar dotz'hores tot d'un plegat.

Ab semblant mancament, jo, que so rígit y precís com unes minuteres, per que'ls comptes me sortissen justos, he tingut de caure en la poètica ficció de pensar qu'anava naxent segons anavan tocant los rellotges de la ciutat.

Quan ha cessat lo desordre, he sentit un quart, luego dos, y tres més, tots d'una embestida, de modo qu'axís qu'he sapigut qu'era la una, m'ha fet l'efecte de que me l'havían servida a la carta.

Per poca estona tot ha quedat en silenci; he sentit cantar los galls. ¡Semblavan primers tenors!

Dels serenos no n'he fet cas ni menció, resolt a no escoltarlos y que fessin lo que volguessin ab los quarts y les hores: ¡per ells feyan!

Entretant, la nit, aquesta esposa fidel del día, ornada ab son manto cobert d'antiqüeles, y en lo front,

per diadema, una margarideta lluminosa, vetllava, quieta y resignada, esperant al espòs que no veuría.

Jo, que no puch veure llàstimes, y que pel mal d'enamorament fins planyería a les pedres, he saludat ab respecte a exa muller desventurada que sempre plorarà al marit ausent.

Y, per distreure mon condol, me n'he anat a passeig fins a la Riba.

Los barcos balandrejavan sa pesantor cruxint y tivant les amarres, ò afluxantles en ondes gracioses que's sumergían per batre ab espetech la superficie del mar, exintne, cada volta, regalant penjarelles d'aygua esquinsada; ses masses negres se reflectavan en la mar fingint l'abisme dintre l'abisme; sos pals enterchs y'l cordàm tocat per la claror de la celistia, serpentejavan copiats sobre la líquida planura, ab graciós bellugueig y's trencavan y s'unían mil voltes, barrejant ab son enjogassat mohiment, l'aygua, la fosca y la llum.

Poch a poquet, m'he arribat fins al llavi del Est. Que si es per inflor, li dissimulo; però si li es natural sa groxudaria, casi be estich en que no'l

malparlan los que li diuen lo *morro*.

Desd'allí m'he girat per veure a Barcelona. ¡Oh,'l bell panorama!

No sé si es imaginació tendra de un noyet que no té experiencia, y si estaré corrent ab la majoría en lo meu modo de sentir: però'l port me ha semblat gran y hermós, y que l'aygua, a pesar de la magnitut de ses emveges, hi té un galan assiento per entrarhi a descansar. Y la munió de barcos, ab aquell intrincament de pals, d'antenes, de cordes y llivants, m'ha parescut un exèrcit de llansers, cavalgant en dufins, ballenes y altres pexos de categoría, que estan alerta, tivantes les brides, ferms los extreps, y alsades les llanses, donant la guardia d'honor a la reyna del Mediterrà.

Al lluny, coberta ab sutil veladura texida de fosca y celestia, reposava l'hermosa soberana. La mar li enviava apilotades ones qu'ab suau remoreig se desfeyan en desmays d'escuma rendides y humilioses davant de sa gentilesa. Y en una confusió de línees y planos que la celistia blanquejava ab sa claror dormida,'s veyan sos campanars,

axecats per parlar a Deu; y palaus, jardins, y passeigs, y'ls seus carrers ab venes de ferro. Allí, al un costat, he vist penjades ab fortes cadenes unes masses negres y rodones, inmensos dipòsits ahont se guarda la llum en estracte; més ensà, un círcol molt gran, pobre d'aspecte, trepat d'obertures y sense coberta: lo monument famós de la sal d'Espanya, ahont, vestits de *curros,* han lograt crit y reputació los destres de la terra... varios *àlies* qu'assi no importa l'anomenar.

Y mentres me distrech ab estes contemplacions, un preludi de vagorosa claror s'inicía per Orient; la llum creix lenta y sossegada, amparant lo círcol del horisont; un concert de colors tenyeix lo cel y's reflecta dins la mar; després los núvols s'esmaltan d'or, y per fi, ran de l'aygua apareix lo sol, exclata sa magnificencia, y enlluherna'l món ab una inundació de resplandors.

La ciutat se desperta y llensa per tot arreu negres locomotores que renillan esbufegant glopades de fum; los tramvíes corren, y van y tornan adalerats; rodan los cotxes, lo mohi-

ment aumenta y'l brugit. Les campanes ab alegres batallades cridan lo poble al temple per santificar la festa; vols de coloms s'axecan per terrats y torratxes y fan la roda al voltant d'exos colomars qu'estiran a Barcelona fòra de mida fentla semblar la ciutat dels llistonets. En los mercats, una munió d'anants y vinents, de minyones y hortelanes, cridan, regatejan y alaban ò desprecían la mercadería. Les pageses alsan los pollastres fins a vora dels ulls dels compradors per que'ls sospesin ab la vista. Les venedores de pesca salada, calsades ab sòchs que repiquetejan davant les parades, cridan a les minyones, y'ls hi alaban la *plata* d'aquells cascos, en los que'l peix més humil forma, en círcols concèntrichs, un socialisme geomètrich. Los assistents, ab la gorra de gayrell y la bruseta que sembla del primer calsat, fan l'ullet a les minyones y'ls hi donan lo bon día ab un *requiebro* en que hi entra tant lo pebre com la sal.

Prop de Betlem, los aucellayres penjan les gavies en les que un axàm de canaris, verderols, merlots y *pe-*

riquitos fan la passada, cadascú ab la trassa que té al bech, y tots plegats arman unes canturies, a estil silvestre, que donan bo d'escoltar.

A l'altra Rambla, guarnida de testos y flors de tota mena, se senten aromes de molta finura. Les pageses del plà vestides a estil de senyores—poch més ò menos, — comensan a guarnir rams y toyes, entretingudes al mateix temps conversant ab jovenets molt presumits. Una munió de xicots corren d'una banda a l'altra de passeig venent mistos ò diaris, y si'ls uns cridan be prou, els altres encara més. Sense fer cabal del brugit, conversa un vellet, que sosté'l pendó en lo qui s'hi veu representada la epidemia que a la tarde omplirà de víctimes les taules d'un teatre molt popular — de les qu'ell ne fa'l mateix estat que si tots los virreys, marquesos y demés noblesa anessin per be ò fossen donats d'alta per lo enfermer del *monte*, — ab un altre home que porta, sostinguda ab filets, tota una erupció de globos vermells que semblan formatges d'Holanda que vulguin fugir a la seva terra per que'ls visurin y no al-

ternar assí ab tanta bola falsificada.

Lo carrer de la Boquería s'engalana ab bonichs y colaraynes; los mesaders surten per les portes fregantse les mans ab desfici per abolir lo fret que les hi enrampa; los aprenents extenen les escales, y mitx arrupits y balbs, guarnexen la parada ab penjarelles de mocadors llampants, de faxes virolades, de samarretes vermelles y verdes, que quan està compost y posat ab la deguda perspectiva,'n resulta una disbauxa de colors que casi be fan cohissor als ulls.

Tot just se dexonda'l carrer de Fernando, aqueix hereu de Barcelona, segons lo ditxo d'un senyor que té vara de mando; y per ser hereu, noto que té un empedrat qu'un fill extern despreciaría y qu'ara mateix sols podràn caminarhi'ls que sàpigan de ballar, ò'ls que vulgan rompre obertament ab la moda y ab los anys que'ls afavorexin tornantse a posar gorres de cop.

Tancats sos magatzems d'argentería, per axò'l fan lluhir los demés botiguers que, no sapiguent sustraures a la fascinació de fer negocis,

obren les tendes no del tot satisfets, que'ls apesara y entristeix pensar en lo pervindre del carrer — que serà carretera si hi passa'l tramvía que els hi prometen, y allavors los que hi aniràn a fer compres, per estalviarse la vida, podràn entrar als magatzems baxanthi rectament per la banda del terrat.

Desvío la mirada, contemplo l'*Ensanxe*, y m'enamoran ses víes amples hont lo vent hi pot extendre tot lo seu vano orejantles de part a part, y'l sol dilatarhi la riquesa de la seva llum sense ombres llargarudes y mesquines que'l perseguexin de trascantó. M'agradan les cases y palaus ab sos miradors y balconades coberts ab cristalls tan purs y clars que semblan d'ayre laminat y que'm dexan veure, desde fòra, luxosos aposentos ab refinaments d'art y de bon gust, que m'encantarían si no vegés passar, envoltes ab escayent *negligé*, elegantíssimes y hermoses les dames y donzelles que'ls habitan, que per elles soles dèu guardarse tot encantament y alabansa.

Veig los *entresuelos*, y celebro la discreció dels arquitectes que tan

exactes calcularen les distancies, que'ls feren prou baxets per que'ls galans que s'orejan y van de vetlla puguin explayar lo torment que'ls apitjora en veu baxa y recatada qu'arribi just fins a la donzella que l'escolta sense que'l vent se'n gaudexi ni n'escampi l'essencia — los primors y dolceses ab que l'exaltament amorós emmela la frase, — y massa alts per que les tentacions hi arribin, demostrantse—ara que ve be'l dirho — ab aquests alts y baxos, que l'amor no pot lluytar ab la ciencia.

Al passar per devant d'un d'aquests *entresuelos*, observo, a través de les persianes, l'interior, y dono per fundades lo que'm semblavan cabilositats. En la catifa hi hà escampades algunes flors y fulles; sobre un costurer del Japó, cobert ab exàgonos de macassar y seda, s'hi veu, fòra del gerro y desfet, un ram de flors; lo piano obert, y en ses palmatories les espelmes tenen sobre'l blè una punteta de cendra blanca com si tot just acabés d'exhalar la suau alenada que'ls hi emportà la llum. Jo hi endevino un madrigal.

Per últim, remunto la mirada, y veig, baix lo cel blau y trasparent, una planura que l'acaba la mar y voltan montanyes, coberta ab verdor y arbredes; ab agropaments de caseriu d'hont hi descollan altes xemeneyes; veig espayosos caminals y carreteres rusticament vorejades ab desmays d'atzavares; veig assí un poble actiu, treballador y honrat y plè d'entusiasme; saludo a Barcelona per hermosa y per noble; proclamo a exa terra favorida *replanet* del cel, y, encisat per tantes boniqueses, assí m'establexo, aquí passaré 'ls dotze mesos que tinch de caudal, per donarvos a vosaltres, los que sigueu sans de cor, un bon any abundant de pau y de benediccions de Deu.

¡LA GROSSA!

Va semblar un somni; vaig treure una pobresa, mil cinchcents duros. ¿Què tal? Tothom me venía a donar l'enhorabona.

— Felip, per molts anys la disfrutis, en companyía de les persones que més amas y estimas. *¡Dos mil cinchcents durets!...* Apa, Felip, ara sí que no aniràs ab lo carretó a portar pesses de *Malagueñas* y *curats* a ca'n *Puertas* y als mantegayres del carrer de la Boquería. ¡Si tens més diners qu'ells! ¿Que pagas rès?

— De bona gana; jo pagaré rato per cantitat; però, me n'hi posas mil de sobrepuig. Ab axò, si vols pendre cafè y copa y puros, no'ns destorbem.—

Acte contínuu entravam al Cafè, refrescavam, y ab una dotzeneta de cigarros dels triats quedava en paus ab aquest y altres feligresos.

— Ara deuràs fer un pensamentó, —me deya un de tants, que'l portava a esmorzar a ca'n *Joseph del Univers;* — per que míra, noy gran, que *cinch mil duros* son molts diners y costan de ferlos girar. ¿T'empendràs algun negoci, ò potser barrejarèu ab ton amo, a la *fàbrica?* Míra, Felip, que si no t'espavilas, no te'n faltaràn de costats per ferte caure. Míra que corren uns elets que te'ls faràn saltar bitllo, bitllo;'t donaràn paperots, y'l día que vulguis cobrar t'atrassaràn a *ca'n taps,* que tots hi tenen la caxa. ¿Sents lo que't dich?—

M'aturava un pel carrer:

—¿Y ahont vas ab espardenyes, miserable? que tens por que no te'n emmanllevi algun? Si'n tens més, guàrdals; per que't veus una fortuna en un recó de calaxera, ja no vols conèxer als pobres y gastas orgull; ¿que't pensas que no'ls acabaràs may?... *¡Deu mil duros!* Si es una patarata! qualsevol ximple'n té més.

— Vaja, càlla, no dígas disbarats;

¿també ets dels que beuen a galet, tu? Vas mal imformat; t'han donat diners de massa, son mil sinchcents duros los qu'he tret.

— ¡Què dius ara! ¿Dígas qu'ets pobre com abans, ab grau de propietari? Ja no't respecto tant; has fet be de no esclavisarte'ls peus; com que no podràs estarte de treballar! Però, me'n alegro; sempre es una pobresa per estar a veure venir. Veus? jo hi tenía quatre duros; ni la desena va sortir, malviatge'l món dolent! no hi hà rès tan bestia com los números. Hi havía cinch xifres, la cosa més bonica y més ben combinada, que m'hi vaig engrescar al primer cop d'ull; un encegament, noy, y de *golpa* hi aboco tots quatre duros. La dòna, al primer Deu te guart, devant de la quitxalla, casi be'm va perdre'l respecte: no sé lo que'm va dir, ni ella tampoch, per que's va desbocar; vaja, unes expressions d'aquelles que *prenetran*. «Munda, tén compte ab *lo pexet* de la boca, respécta l'*ordenansa*, que aquí no hi hà altre amo ni governa ningú més qu'aquestes calses de vellut. *¡Ojalà*... y cuydado *con el salvo*

conducto!» Per supuesto, que no va dir rès, per que a casa, en posantme tivat, fins los vidres tremolan. Però, noy, aquell día no's va dinar; la quitxalla, veyent que sa mare plorava, ja hi van ser; tots ab la mà girada sobre'l front, fent lo peterrell, ara rompía l'un, ara l'altre, que s'armà un desori que semblava que me'ls havían portat tots de dida. ¡Quí dina ab un guino semblant! Tiro de revés lo plat, agafo'l *portante*, y escales avall dret al magatzem, ab lo cigarro a la boca, que'm va servir de sopa, d'entrant y postres. ¡Mala!...

— No reneguis, Biel, que fa pobre.

— Nó, cà! atúrat qu'encara no estich llest. Los quatre duros ¿entens? la dòna'ls tenía reguardats per celebrar un Nadal que ni a casa'l Cònsul del Perú l'hagueran fet millor. No't pensis que per axò'ns manquessin tretze pessetes per comprar gall, turrons, neules y farsiment de llomillo, camosines, pinyonets y cascabellitos... Ella no ho va volguer.

«¿Y aquesta canalla quína culpa hi té? per què no han de celebrar Nadal les criatures?» deya jo. «Per

que son pare s'ha jugat los diners; que'ls hi servexi d'escarment.»

Y axò, cridant, devant d'ells, que no m'ho envià a dir. No hagueras sentit ni una mosca; ningú piulava, ni jo tampoch, Felip, y conto ser un home. Vèt aquí qu'axò es per l'estil de quan se sublevan los quefes, que fusellan als indivíduus...

«Les criatures, — me va respondre la Munda, — les governo jo. Vésten a la fonda, tu, a fer lo maco.»

Noy, me'n vaig tornar a l'obligació; la cara'm queya de vergonya. Tenía culpa y vaig callar, que si no es axís ¡a mi la dona repèndrem! ja pot ser tan granadera com vulgui, que si es home, de la tanda de revessos que li descambiava a la cara, li posava les galtes com un cartipàs d'escriure solfes! Y aquest any a casa nostra no s'ha celebrat Nadal; ¡malviatge la de Madrid y com no's va esbotzar lo *bombo* y no's varen fondre les *píndoles* de la sòrt. ¡No'm trigarà poch ni gayre a passar l'any! Lo primer que'm torni a comprometre, *si caso un duro ab tal número*, ò si vull fer companyía ab tal altre dècim, li endresso un *cinquillo*,

que fent giravols anirà a poblar l'altre cementiri de ponent.—

* * *

Casi be, ni'ls vaig veure'ls diners; jo volía moneda lluenta, de trinch; volía escamparla pel quarto de casa, y que la noya s'hi entretingués a fer piletes; omplirne un canti y abocarlo a raig fet: ¡un mullader de duros de columna! no haguera corregut la Caterina a cercar la bayeta per axugarlo, no hi hà perill! Volía sentirlos trincar tots mil cinchcents contra les rejoles ¡un coro de monedes que se'n va de trompis! y després passejarmhi per demunt: tenirles subgectes, al meu domini, aplanades a terra, y d'un cop d'espardenya axecar una polsaguera de diners acunyats, rabejarmhi, férloshi perdre l'orgull, formar com una escata de peix a terra, qu'a la sala de casa s'hagués pogut dir que's regava y escombrava sobre plata, sense mortificar les rejoles. ¡Que n'haguera allisat de columnaris ab la planta del peu! ¡quín luxo! ni en Salaman-

ca, ni en Fontanilles se l'havían sapigut donar. Ja'n podían sortir de macos cremant bitllets de banch. ¡Cremavan paper davant d'un públich! Jo, sol, a la quieta, sense fanfarria, esmolaría plata ab la prenda més baxa qu'usa la persona! y'l duro ò la cinquena qu'haguera sortit de casa prou aporronada, ¡qui sab, després, en quína bossa de més orgullós llinatge haguera anat a raure!

Me'n van entregar trescents en cartutxos de quaranta duros; crech qu'hi havía tres reynats y una república; aquesta s'estava mitx ageguda y ab un manat de ginesta feya *juli* abans d'acabarshi de tombar. ¡Quína estranyesa! la gent que menos se poden veure, un cop son *moneda*,'s barrejan com los llobins.

Lo demés m'ho van donar en papers. «Vull plata ò or, — vaig dir al caxer; — ¿què'm vé ara ab *papalitos* vostè?» Ni'm va escoltar: cop d'ensalivarse'l dit per no donarmen algun de doble, y jo cop de repassarlos per que no se'n descuydés cap. Vaja, va ser una rifa que no va fer gens de soroll.

A casa s'hi va conèxer; varem comprar tres matalassos, qu'al principi fins tenía por de caure del llit; quan mirava a terra ¡no la veya poch avall! lo cap me rodava! Ja'n son de plànyer los que's llevan tart! ¿qui es que s'axeca, si tot se li enfonza y tot va a fals escayre? jo crech que la llana fins ofega les hores del rellotge! La dòna sempre venía ab paquets sota'l bras: un día era un jòch d'estoballes; altre, un mocador de merino, y faldilles y vestits per la *nena*, y corte de pantalons, y cortina pel balcó, una *madrilenya* per mi, sach de panyo per ella... «Míra, Caterina, que'ls diners no's donan, ¿que't pensas que son de goma?» No va parar fins que va tenir escaparata ab la Mare de Deu, ab ceptre y corona de plata. Axò li vaig fer posar jo: la portava de llauna; ¿que va de bò? ¿que té de fer la comedia la Mare de Deu a casa? No'n vull de quincallería;'l qui no pugui mantenir Sants, que no'n tingui. Per férloshi fer papers ridícols, guarnits com un *quiero y no puedo,* que'ls comprin *pintats.*

Vínga vestit de vellut y manto de satí per ara; quan serèm més richs, lo portarà de llana fina d'or, oy. Quan a casa vé un personatge, se'l tracta ab tot lo rigor de la lley; ja n'estich cansat de ferme ab pobres; jo podré anar senzill per que vinch de sanch distingida dels varons de la llensadora, però, sense fer lo fanàtich, vull que si una imatge tinch a casa, que s'hi estiga comforme, que no anyori'l cel per rès; que se la tracti ab principis, millor qu'a qualsevol persona; y una llàntia que no s'apagui may; que si un té *recursos*, los hi té de donar un *sol* que no's ponga, y quan siga *la diada*, que vinga don Càndio a tocarli alguns solos d'orquesta ab escolanets de cant.

Talment va semblar un somni. Tots aquells diners, que pel cas no'ls vaig veure,'ls varem posar a ganancia. A casa no's varià rès, treballava tothom com abans: la dòna, als serrells; la noya, a instruhirse y ajudar a sa mare; jo, al *escriptori* ab l'agulla d'amortallar sogres als dits, de peu a la prempsa, y cop de cusir fardos.

Ella'm pregunta, y no sab la pena que'm dona: «¿Quan debem tenir ara ab les puges?...» «Debem tenir... debem tenir,—responch,—uns *tretze cents* duros.» «Si no haguessem gastat cap diner, vès quín pilot n'hi hauría!» «No hi fa rès, Caterina, treballèm y fòra; ja'ls resquitarèm.»

Y treballa ab l'afany de ser més rica, y jo per no ser més pobre.

Al menos, es felís: no sab que tota aquella riquesa'ns la varen *robar* uns lladres ben vestits. Vaig cobrar la rifa ab papers, y ab altres papers he sigut robat.

* * *

La Caterina y la noya matinejan per posarse a la feyna; no fan soroll per que temen despertarme. Jo no dormo hores hà. Desde'l llit les contemplo treballant ab un dalit!...

¡Ay del día que sàpiga que som pobres! me temo qu'allavors nos mancarà tot: tot lo que no's recobra ab diners.

TAULA

	PÀGS.
L'última festa	5
Un gazetiller	17
La mona de Pasqua	29
Lo cotxe d'Arbucies	39
Perladillo	55
Un llibre nou	79
Cartes als Reys	91
Revista	99
Una visita	109
Revista	123
Un pobre	133
Les bodes d'en Ciril·lo	141
Un poeta llorejat	159
Un conflicte	167
Pompeyo Gener	177
Carta al senyor Arcalde	193
Contradiccions	211
Revista	229
L'any nou a Barcelona	237
¡La grossa!	251

1815

PC
3941
V43G4
1906

Vilanova, Emilio
Gent de casa

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY